

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARI AÇISINDAN İŞTİRAKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE BİR UYGULAMA**

Mustafa KAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL**

İSTANBUL, 2014

T.C
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Belirtilecek açıklamalar için ayrılan yerlerin yeterli olmaması durumunda formun arka yüzü veya ek bir kâğıt da kullanılabilir.

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

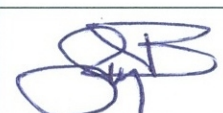
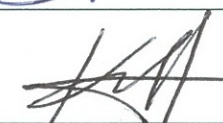
ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Mustafa KAYA
Anabilim/Bilim Dalı : İŞLETME/MUHASEBE
Danışman : Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

Öğrenci No : 122008019
Tez Savunma Tarihi : 6 MAYIS 2014
Tez Savunma Saati : 09 00

Tez Konusu : TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN İŞTİRAKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE BİR UYGULAMA

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 33.Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL'u 'ne OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL		KABUL
Yrd. Doç. Dr. Bülent GÜNCELER		KABUL
Yrd. Doç. Dr. Kadir TUNA		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)

Basarıya destekliyoruz!

Y Ü K S E K L İ S A N S
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

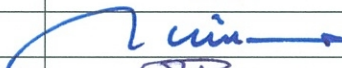

Adı ve Soyadı : Mustafa KAYA
Anabilim/Bilim Dalı : İŞLETME/MUHASEBE
Danışman : Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

Öğrenci No : 122008019
Tez Savunma Tarihi : 6 MAYIS 2014
Tez Savunma Saati : 0900

Tez Konusu : **TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN
İŞTİRAKLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE BİR UYGULAMA**

1- Düzeltme ve Red durumlarında jüri üyelerinin ortak öneri ve görüşleri:

KABUL DÜZELTME RED

JÜRİ ÜYESİ	KARAR	İMZA	ORTAK KANAAT
Prof. Dr. Targan ÜNAL	KABUL		KABUL
Y. Doç. Dr. Bülent GÜNÇER	KABUL		
Y. Doç. Dr. Kadri TUNA	KABUL		
YEDEK JÜRİ ÜYESİ	KARAR	İMZA	

2- Jüri Üyelerinin kişisel olumsuz öneri ve görüşleri** :

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KİŞİSEL GÖRÜŞ

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	

* Oybirliği durumunda "düzeltme" veya "red" kararı veren jüri üyeleri ittifak ettikleri öneri ve görüşlerini burada kendilerine ayrılan yere yazarlar.

** Oyçokluğu veya oybirliği durumlarında "düzeltme" veya "red" kararı veren jüri üyeleri ittifak hali dışında kişisel öneri ve görüşlerini burada kendilerine ayrılan yere yazarlar.

Başarıyı destekliyoruz!

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARI AÇISINDAN İŞTİRAKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE BİR UYGULAMA

Mustafa KAYA
(122008019)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih: 2 MAYIS 2014
Tezin Savunulduğu Tarih : 6 MAYIS 2014

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Bülent GÜNCELER
Yrd. Doç. Dr. Kadir TUNA

İSTANBUL, Mayıs 2014

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARI AÇISINDAN İŞTİRAKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE BİR UYGULAMA**

**Mustafa KAYA
(122008019)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih :**

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

**Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Bülent GÜNCELER
Yrd. Doç. Dr. Kadir TUNA**

İSTANBUL, Mayıs 2014

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLO LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
BÖLÜM.I. MUHASEBE, TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİ VE MALİ DURAN VARLIKLARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
1.1.MUHASEBE TANIMI	3
1.2.MUHASEBE TÜRLERİ	3
1.2.1.Finansal Muhasebe.....	4
1.2.2.Maliyet Muhasebesi.....	4
1.2.3.Yönetim Muhasebesi	4
1.3.MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI	4
1.3.1.Sosyal Sorumluluk Kavramı	5
1.3.2.Kişilik Kavramı	6
1.3.3.İşletmenin Sürekliliği Kavramı.....	6
1.3.4.Dönemsellik Kavramı	6
1.3.5.Parayla Ölçülme Kavramı.....	6
1.3.6.Maliyet Esası Kavramı.....	6
1.3.7.Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı	7
1.3.8.Tutarlılık Kavramı.....	7
1.3.9.Tam Açıklama Kavramı	8
1.3.10. İhtiyatlılık Kavramı	8
1.3.11.Önemlilik Kavramı	8
1.3.12.Özün Önceliği Kavramı	9
1.4.MUHASEBE POLİTİKALARININ AÇIKLANMASI.....	9

1.5.MALİ TABLOLAR İLKELERİ	10
1.5.1.Mali Tabloların Amaçları.....	10
1.5.2.Mali Tablolardaki Bilgilerin Özellikleri	11
1.5.3.Temel Mali Tabloların Düzenlenme İlkeleri.....	11
1.5.3.1. Gelir Tablosu İlkeleri.....	11
1.5.3.2. Bilanço İlkeleri.....	12
1.6.TEMEL MALİ TABLOLARA İLİŞKİN AÇIKLAMAR.....	16
1.6.1.Bilanço Tanımı ve Düzenlenme Kuralları	16
1.6.2.Bilanço Biçimi	17
1.6.3.Bilançonun Yapısı	17
1.6.3.1.Varlıklar	17
1.6.3.2.Kaynaklar	18
1.6.4.Bilanço Temel Denkliği	18
1.6.5.Gelir Tablosu Tanımı ve Düzenlenme Kuralları.....	19
1.6.6.Gelir Tablosunun Yapısı.....	20
1.6.7.Gelir Tablosu ve Bilanço İlişkisi	20
1.6.8.Gelir ve Gider Kavramı	21
1.7.MUHASEBE SİSTEMİ UYGULAMA GENEL TEBLİĞİNE GÖRE MALİ DURAN VARLIKLAR VE ÇEŞİTLERİ	22
1.7.1.Bağlı Menkul Kıymetler	22
1.7.2.İştirakler	23
1.7.3.Bağlı Ortaklıklar	23
1.8.MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARININ OLUŞUM ŞEKİLLERİ	23
1.9.MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİNİ BELİRLEYEN HUSUSLAR.....	24
1.9.1.Önemli Etkinlik	24
1.9.2.Kontrol Gücü	25
II.BÖLÜM. TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI - TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI GELİŞİMİ VE TMS - 28 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR STANDARTININ İNCELENMESİ	27
2.1.MUHASEBE STANDARTLARINA DUYULAN İHTİYAÇ, STANDARTLARIN OLUŞTURULMASININ ÖNEMİ VE YARARLARI	27
2.2.MUHASEBE STANDARTLARININ OLUŞTURULMA YÖNTEMLERİ.....	29

2.2.1.Yasama Yolu İle Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi.....	30
2.2.2.Özel Sektör Düzenleyici Kuruluşlarınca Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi	31
2.2.3.Kamu Sektörünün Muhasebe Standartlarını Düzenleme Yetkisini Bir Kuruluşa	Devretmesi
2.3.MUHASEBE STANDARTLARININ OLUŞTURULMASINA YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMLAR.....	35
2.3.1.Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	35
2.3.1.1.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar	36
2.3.1.2.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar	36
2.3.1.3.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türk Standartları Enstitüsü Muhasebe Standartları Özel Daimi Komitesi Tarafından Yapılan Çalışmalar	37
2.3.1.4.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Sigorta Murakabe Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar	37
2.3.1.5.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar	38
2.3.1.6.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Maliye Bakanlığı Koordinatörlüğü’nde Kurulan Muhasebe Standartları Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	38
2.3.1.7. Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK)Tarafından Yapılan Çalışmalar	39
2.3.1.8.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Çalışmalar	41
2.3.2.Dünya’da Yapılan Çalışmalar.....	42
2.3.2.1.Birleşmiş Milletler (BM) Tarafından Yapılan Çalışmalar	42
2.3.2.2.Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Tarafından Yapılan Çalışmalar	43
2.3.2.3.Menkul Kıymetler Komisyonları Uluslararası Örgütü (IOSCO) Tarafından Yapılan Çalışmalar	44
2.3.2.4.Uluslararası Para Fonu (IMF) Tarafından Yapılan Çalışmalar	44
2.3.2.5.Avrupa Birliği (AB) Tarafından Yapılan Çalışmalar	45

2.3.2.6.Uluslararası Muhasebe Standartları Komisyonu (IASC) Tarafından Yapılan Çalışmalar	46
2.3.2.7.Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (UMF) Tarafından Yapılan Çalışmalar	47
2.4.TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ GELİŞİM SÜRECİ	47
2.4.1.SPK Tarafından Yapılan Düzenlemeler	47
2.4.2.BDDK Tarafından Yapılan Düzenlemeler	50
2.4.3.Maliye Bakanlığı Tarafından Yapılan Düzenlemeler	51
2.4.4.TMSK Tarafından Yapılan Düzenlemeler	52
2.4.5.Türk Ticaret Kanunu ve Muhasebe Düzenlemeleri.....	53
2.5.TMS 28 İŞTİRAKLERDEKİ VE İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ YATIRIMLARIN MUHASEBELEŞİRİLMESİ STANDARDI.....	55
2.5.1.Standardın Amacı ve Açıklamalar	56
2.5.2.Konsolide Finansal Tablolardaki İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi.....	58
2.5.3.Özkaynak Yönteminin Uygulama Esasları.....	58
2.5.4.İştirakin Zarar Etmesi Durumunda	60
2.5.5.Değer Düşüklüğü Zararları.....	61
2.5.6.Bireysel Finansal Tablolar.....	62
2.5.7.Özkaynak Yönteminin Uygulanmasında İstisna Tutulan İştirakler	62
2.5.8.Oransal Konsolidasyon Yöntemi İle Öz kaynak Yönteminin Karşılaştırılması	63
2.6.ÇALIŞMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	64
2.6.1.İştirak Kavramı	64
2.6.2.Ana Ortaklık Kavramı.....	64
2.6.3.Bağlı Ortaklık Kavramı.....	65
2.6.4.İş Ortaklıkları Kavramı.....	65
2.6.5.Grup.....	65
2.6.6.Kontrol	65
2.6.7.Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüs	66
2.6.8.Önemli Etki Kavramı.....	66
2.6.9.Azınlık Payı.....	66
2.6.10.Şerefiye	67
2.7.İŞTİRAKLERİN MUHASEBELEŞİRİLMESİNDE ÖZKAYNAK VE MALİYET YÖNETİMİ.....	68
2.7.1.Özkaynak Yöntemi.....	69
2.7.1.1. Basit Özkaynak Yöntemi	72
2.7.1.2. Genişletilmiş Özkaynak Yöntemi	72
2.7.1.3. Oransal Konsolidasyon Yöntemi	73

2.7.2.Maliyet Yöntemi	73
2.7.3.Maliyet Yöntemi ile Özkaynak Yönteminin Karşılaştırılması	75

BÖLÜM.III. İŞTİRAKLERE YATIRIMLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA.. 76

3.1. UYGULAMANIN AMACI ve KAPSAMI	76
3.2. UYGULAMAYA İLİŞKİN VERİLERİN ANALİZİ	76
3.3. İŞLETMENİN MALİYET YÖNTEMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERİ	81
3.4. İŞLETMENİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERİ	95

BÖLÜM SON. SONUÇ ve ÖNERİLER .....

KAYNAKÇA .....

ÖZGEÇMİŞ .....

ÖZET

Çalışmamızın amacı, Türkiye Finansal Raporlama Standartları açısından İştiraklere Yatırımların Muhasebeleştirilmesini, açıklamaları ve Türkiye muhasebe uygulamalarını esas alınarak, iştiraklerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler ile birlikte karşılaştırmalı incelemek ve açıklamaya çalışmaktır.

Söz konusu yöntemler maliyet ve özkaynak olmak üzere iki şekildedir. Muhasebe sürecindeki iki yöntemden biri olan özkaynak yöntemi Dünyada birçok ülkede muhasebeleştirme sürecinde kullanılmaktadır.

Özkaynak yönteminde iştiraklere yatırımlar maliyet bedeli ile kaydedilmektedir. Bu şekilde başlayan muhasebeleştirme sürecinde izleyen dönemlerde ise yatırımcı yatırımda bulunduğu işletmenin kazanç paylarını yatırım karı, zarar paylarını ise yatırım zararı olarak işleme alırken, alınan kar payları ise yatırımın tutarından düşülerek yatırımın değerinde bir azalışa neden olmaktadır. Özkaynak yöntemi yatırıma konu olan işletmedeki payların raporlanmasında kullanılan bir muhasebe yöntemidir.

ABSTRACT

The aim of our study is trying to explain and to examine , Turkey Financial Reporting Standards in terms of investments in associates to be accounted for , based on descriptions and Turkish Accounting Rules , along with the compared methods which are used in the evaluation of its subsidiaries.

Those methods are two types as cost and equity. Equity method which is one of the two methods in the Accounting process is reused in the process of Accounting in many countries around the world.

In equity method, investments in associates are initially recognized at cost. In this way, starting the recognition process in subsequent periods if the investors invest in, the entity's share of earnings of the investment profit, loss their share of the investment losses as a treatment, while the received dividends is deducted from the investment amount, is caused the decrease in the investment value. Equity method is an accounting method which is used for reporting the shares that the subject of investment of in the company.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AICPA	: American Institute of Certified Public Accountants
ASEAN	: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
FASB	: Financial Accounting Standards Board
IASB	: International Accounting Standards Board
IASC	: Uluslararası Muhasebe Standardı Komisyonu
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IOSCO	: Menkul Kıymetler Komisyonları Uluslararası Örgütü
ISAR	: International Standards of Accounting and Reporting
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SEC	: The Securities Exchange Commision
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standardı
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standardı Kurulu
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TURMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
UMF	: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
USGAAP	: ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 1 Bilançonun Temel Denkliği Tablosu	29
Tablo 2 Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Sınıflandırılması.....	79
Tablo 3 Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarında Ölçme ve Mali Tablo Gösterimi ...	82

GİRİŞ

Son yıllarda ticaret hayatında artan rekabet ortamı, işletmeleri riske karşı yeni formüller üretmeye yöneltmiştir. Rekabet ortamında tutunmaya çalışan şirketler birbirleriyle ortaklık yaparak çeşitli anlamlarda ekonomik açıdan avantajlar sağlamayı hedeflemişlerdir.

Bu yatırımlar uzun vadeli olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu yatırımların avantajları; sermaye olarak adlandırılan teknik araç teçhizatları ortak kullanmak, fiyat istikrarı sağlamak amacıyla ortak kararlaştırılan fiyat politikaları izlemek, satış kanallarında maliyetleri düşürmek ve etkinliği artırmak, hammadde alışları ya da satışlarının güvenli halde sürdürülebilmesi, bağımlılığın mümkün olduğunca azaltılması ve diğer işletmelerin yönetiminde söz sahibi olarak bu işletmeleri kontrol altına tutmak şeklinde sıralanabilir.

Çalışmamız söz konusu uzun vadeli hisse senedi yatırımlarından olan iştirak yatırımlarının muhasebeleştirilmesini konu olarak ele almaktadır. Bu çalışma söz konusu yatırımlara ilişkin düzenlemelerin karşılaştırılması olarak sunulmasını amaçlamaktadır.

Çalışmamızda standartlara duyulan ihtiyaç standartların oluşturulmasının önemi, standartların oluşturulma yöntemleri, gelişim süreci ve standartlara ilişkin yapılan çalışmalar ile düzenlemelere yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde tekdüzen muhasebe sistemine ilişkin muhasebe türleri, muhasebenin temel kavramları, muhasebe politikaları, mali tablolar ve mali duran varlıklara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının gelişimi, standartlara duyulan ihtiyaç, standartların önemi, yararları, nasıl ve ne şekilde belirlendiği, oluşturulmasında Türkiye’de ve uluslararası alanda yapılan çalışmalar, standartlar oluşturulduktan sonra ne şekilde gelişme gösterdiği ve TMS 28 İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardının konuya

ilişkin düzenlemeleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde maliyet yöntemine de değinilmekle birlikte esas itibari ile özkaynak yöntemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, konuya ilişkin Türkiye’de ki uygulamaları daha anlaşılır olarak anlatabilmek amacıyla bir işletmeye ait veriler ile hazırlanmış uygulama çalışmasına yer verilmiştir.

Çalışmamızda vergi ve konsolidasyona ilişkin konular kapsam dışında bırakılmıştır.

BÖLÜM.I. MUHASEBE, TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİ VE MALİ DURAN VARLIKLARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1.MUHASEBE TANIMI

Muhasebe, finansal karakterli, para ile ifade edilebilen işlem ve olayların kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek rapor halinde sunulması ve yorumlanması ile ilgili bir sanat olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım muhasebenin klasik ve modern fonksiyonlarını da kapsamaktadır. İlk zamanlarda, defter tutma şeklinde kabul edilen muhasebe, işlem ve olayların kaydedilmesini, sınıflandırılmasını ve sonuçların raporlar halinde sunulmasını gerçekleştirmiştir. Ancak ekonomik gelişmeler neticesinde işletme yöneticileri muhasebeden bazı bilgileri analiz etmesini, yorumlamasını ve bunlarla ilgili raporları kendilerine sunmasını beklemişlerdir. Böylece zaman içinde muhasebe işlemlerinin basit kayıt tekniğinden yöneticilerin karar almasına yardımcı olan ve işletme faaliyetlerini kontrol eden bir araç haline gelmiştir.¹

1.2.MUHASEBE TÜRLERİ

İşletmelerin faaliyet alanlarının farklı olması, işletmelerin çeşit olarak bir takım ayrıma tabi tutulması, muhasebenin de bir ayrıma tabi tutulmasını beraberinde getirmektedir. Bazı işletmelerin faaliyet alanının sadece üretim olması bunlar için farklı bir muhasebe uygulamasını gerektirmekte, bazı işletmelerini faaliyet alanının sadece ticaret ve pazarlama olması farklı bir muhasebe uygulamasını gerekli kılmaktadır. Yine tek şahıs işletmeleri için farklı bir muhasebe sisteminin uygulanması söz konusu olurken; şirketler için de farklı bir muhasebe sisteminin uygulanması söz konusu

---

¹ KIZIL, Ahmet, “*Genel Muhasebe Envanter ve Değerleme*” Der Yayınları, İstanbul, 1994,s.1.

olmaktadır. Bu bağlamda genel olarak muhasebe, yüklendiği görev açısından çeşitli dallara ayrılmaktadır.²

1.2.1.Finansal Muhasebe

Temel işletme faaliyetlerinden mal veya hizmetlerin satılmasını, aynı zamanda işletmenin ekonomik ve finansal yapısındaki değişimleri konu alan muhasebeye, finansal muhasebe denir.³

1.2.2.Maliyet Muhasebesi

Üretim faaliyetlerini konu alan ve üretimle ilgili değer alış – verişlerini bünyesine kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve birim maliyetlerini hesaplayarak, bu bilgi sisteminden elde edilen bilgileri rapor eden muhasebeye, maliyet muhasebesi ismi verilir.⁴

1.2.3.Yönetim Muhasebesi

Muhasebe sisteminden elde edilen bilgilerin, işletme yöneticileri tarafından alınan kararlarda kullanılabilme özellikleri konusunda, bu bilgilerin değerlendirilip, analiz edilebilmeleri için geliştirilmiş bulunan kavram ve teknikleri konu alan muhasebe yönetim muhasebesi olarak isimlendirilmektedir.⁵

1.3.MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI

1 no' lu İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu tarafından KİT Tekdüzen Muhasebe Sistemi'ne temel oluşturmak üzere evrensel ve yararlı olma ölçütlerine göre 10 temel kavram seçilmiş bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı Tekdüzen

---

² CİVAN, Mehmet, ”*Finansal Muhasebe*” Gaziantep Üniversitesi Yayını, G. Antep, 2002,s.6.

³ AĞCA, Ahmet, “*Finansal Muhasebe Hakkında Temel Bilgiler*“ Detay Yayıncılık, Ankara, 2010,s.9.

⁴ ERDAMAR, Cengiz, BASIK, Feryal O., “*Finansal Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi*” Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010,s.3.

⁵ A.g.e.

Muhasebe Sistemi'nde bunlara 2 kavram daha ekleyerek temel kavram sayısı 12' ye çıkarılmıştır. Söz konusu kavramlar aşağıda açıklanmıştır.⁶

- Sosyal Sorumluluk Kavramı
- Kişilik Kavramı
- İşletmenin Sürekliliği Kavramı
- Dönemsellik Kavramı
- Parayla Ölçülme Kavramı
- Maliyet Esası Kavramı
- Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı
- Tutarlılık Kavramı
- Tam Açıklama Kavramı
- İhtiyatlılık Kavramı
- Önemlilik Kavramı
- Özün Önceliği Kavramı

1.3.1.Sosyal Sorumluluk Kavramı

Bu kavram, muhasebenin işlevini yerine getirme hususundaki sorumluluğunu belirtmekte ve muhasebenin kapsamını, anlamını, yerini ve amacını göstermektedir. Sosyal sorumluluk kavramı; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde ve mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında; belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder.⁷

---

⁶ SEVİLENGÜL, Orhan, “ *Genel Muhasebe* “ Gazi Kitabevi, Ankara, 1998,s.22.

⁷ Maliye ve Gümrük Bakanlığı, “*Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği* “ 21447 sayılı Resmi Gazete, 26.12.1992, www.resmigazete.gov.tr, 07/07/2013.

1.3.2.Kişilik Kavramı

Bu kavram; işletmenin sahip veya sahiplerinden, yöneticilerinden, personelinden ve diğer ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve o işletmenin muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini öngörür. ⁸

1.3.3.İşletmenin Sürekliliği Kavramı

Bu kavram, işletmelerin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini ifade eder. Bu nedenle işletme sahiplerinin ya da hissedarlarının yaşam süreleriyle bağlı değildir. İşletmenin sürekliliği kavramı maliyet esasının temelini oluşturur. ⁹

1.3.4.Dönemsellik Kavramı

Dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir. ¹⁰

1.3.5.Parayla Ölçülme Kavramı

Parayla ölçülme kavramı, parayla ölçülebilen iktisadi olay ve işlemlerin muhasebeye ortak bir ölçü olarak para birimiyle yansıtılmasını ifade eder. Muhasebe işlemleri ulusal para birimine göre yapılır. ¹¹

1.3.6.Maliyet Esası Kavramı

Maliyet esası kavramı; para mevcudu, alacaklar ve maliyetinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç, işletme tarafından edinilen varlık ve

---

⁸ A.g.t.

⁹ A.g.t.

¹⁰ A.g.t.

¹¹ A.g.t.

hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların elde edilme maliyetlerinin esas alınması gereğini ifade eder.¹²

İşletmenin aktiflerine kaydedilmek üzere satın alınan bir maddi duran varlığın, bir stok kaleminin maliyet değeri ile ele alınması halinde bu kavrama uygun davranılmış olur.¹³

1.3.7.Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı

Bu kavram, muhasebe kayıtlarının gerçek durumu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş objektif belgelere dayandırılması ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve ön yargısız davranılması gereğini ifade eder. Mali işlemler sonucu düzenlenen doğal belgelerin o mali işlemi gerçek yönüyle ortaya koyması halinde bu kavrama uygun davranılmış olur.¹⁴

1.3.8.Tutarlılık Kavramı

Tutarlılık kavramı; muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade eder. İşletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması bu kavramın amacını oluşturur. Tutarlılık kavramı, benzer olay ve işlemlerde, kayıt düzenleri ile değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür. Geçerli nedenlerin bulunduğu durumlarda, işletmeler, uyguladıkları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Ancak bu değişikliklerin ve bunların parasal etkilerinin mali tabloların dipnotlarında açıklanması zorunludur.¹⁵

---

¹² A.g.t.

¹³ ARGUN, Doğan, İBİŞ, Cemal, DEMİR, Volkan, (2007)“ *Mali Tablolar Analiz Uygulamaları* ” İ.S.M.M.O. Mali Çözüm, Yayın No 62, 4.Baskı, İstanbul, 2008, s.12.

¹⁴ A.g.e.

¹⁵ A.g.t.

Örneğin; maliyet uygulamasında bir değişiklik yapmak durumunda kalan işletme, bu değişikliğin stoklara ve satışların maliyetine yaptığı etkiyi bilanço ve gelir tablosu dip notlarında açıklamalıdır.¹⁶

1.3.9.Tam Açıklama Kavramı

Tam açıklama kavramı; mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder. Mali tablolarda finansal bilgilerin tam olarak açıklanması yanında, mali tablo kalemleri kapsamında yer almayan ancak alınacak kararları etkileyebilecek, gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir.¹⁷

1.3.10. İhtiyatlılık Kavramı

Bu kavram, muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşılabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Bu kavramın sonucu olarak, işletmeler, muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelir ve kârlar için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar. Ancak bu kavram gizli yedekler veya gereğinden fazla karşılıklar ayrılmasına gerekçe oluşturamaz.¹⁸

1.3.11.Önemlilik Kavramı

Önemlilik kavramı, bir hesap kalemi veya mali bir olayın nispi ağırlık ve değerinin mali tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olmasını ifade eder. Önemli hesap kalemleri, finansal olaylar ve diğer hususların mali tablolarda yer alması zorunludur.¹⁹

---

¹⁶ SEVİLENGÜL, age, s.25-26.

¹⁷ A.g.t.

¹⁸ A.g.t.

¹⁹ A.g.t.

1.3.12.Özün Önceliği Kavramı

Özün Önceliği kavramı, işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini ifade eder. Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özleri paralel olmakla birlikte, bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır.²⁰

Örneğin; bir işletmenin finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak aracı kuruma ödenen komisyonlar özün önceliği ilkesi gereği finansman gideri olarak muhasebe kayıtlarına işlenebileceği gibi; komisyon gideri olarak da muhasebe kayıtlarına işlenebilmektedir. Burada önemli olan özün önceliğidir.²¹

1.4.MUHASEBE POLİTİKALARININ AÇIKLANMASI

Muhasebe Politikaları,²²

1. Mali tablolar işletmenin sürekliliği, tutarlılık ve dönemsellik kavramlarına dayanılarak hazırlanmış ise bunların açıklanması istenmez. Ancak bu kavramlardan ayrılmaların mevcut olması hallerinde, mali tabloların dipnotlarında nedenleri ile birlikte açıklanmalıdır.
2. İhtiyatlılık, özün önceliği ve önemlilik kavramları muhasebe politikalarının seçimini ve uygulamasını yönlendirmelidir.
3. Mali tabloların içerdiği bütün önemli muhasebe politikaları anlaşılır ve kısa olarak açıklanmalıdır.
4. Kullanılan muhasebe politikalarıyla ilgili açıklamalar mali tablolarla bütünlük oluşturur. Kullanılan önemli muhasebe politikalarının açıklanması mali tabloların bütünlüğü ve tamlığı için temel ilkedir. Politikalara ilişkin açıklamalar işletme yönetimi tarafından muhasebe departmanına toplu olarak verilmelidir.

---

²⁰ A.g.t.

²¹ CİVAN, age, s.14-15.

²² DEMİR, Ahmet, “ *Tekdüzen Muhasebe Sistemi* “ Çağdaş Müşavirlik, İstanbul, 4. Baskı, Ekim, 1998, s.15.

5. Bilanço ve gelir tablosundaki ve diğer tablolardaki yanlış veya gerçeğe uygun olmayan işlemler, muhasebe politikalarının açıklanması veya dip notlarda belirtilmesi suretiyle düzeltilmiş olamaz. Düzeltme ancak, muhasebe kayıt ve tekniğine uygun olarak yapılır ve mali tablolara yansıtılır.
6. Mali tablolar, dönemler itibarıyla karşılaştırılabilir nitelikte olmalıdır.
7. Mali politikalarda, cari dönem veya gelecek dönemlerde önemli etki yaratan veya yaratabilecek bir değişiklik yapılmış ise durum nedenleri ile birlikte açıklanmalı ve bunun mali tablolara olan etkileri gösterilmelidir.

1.5.MALİ TABLOLAR İLKELERİ

Temel mali tabloların düzenlenmesinde işletmeler tarafından uygulanacak kuralları ifade eder. 1 numaralı genel tebliğde yer almayan konularda, daha sonra yayımlanacak muhasebe standartlarına, yoksa muhasebe kavramlarına uygun olarak öncelikle, işletmenin çalışmayı sürdürdüğü sektörde söz konusu işletme büyüklüğü için yaygın olarak kullanılan, bunun da uygulanmadığı hallerde uluslararası standartlarda benimsenen esaslara uyulur.

Mali tablolar söz konusu tebliğe göre temel mali tablolar ve ek mali tablolar olarak iki ana başlık altında toplanır. Temel mali tabloları bilanço ve gelir tablosu, ek mali tabloları ise sırasıyla, satışların maliyeti tablosu, fon akım tablosu, nakit akım tablosu, kar dağıtım tablosu ve öz kaynak değişim tablosudur.

1.5.1.Mali Tabloların Amaçları

Yatırımcılar, potansiyel yatırımcılar, devlet, kredi ve borç verenler gibi işletmenin durumu hakkında bilgi edinmek isteyen gruplara, karar alma sürecinde fikir vermek, varlıklar ve kaynaklardaki değişimler ile faaliyet sonuçları hakkında bilgi vermek olarak özetlenebilir.

1.5.2.Mali Tablolardaki Bilgilerin Özellikleri

Tablolarda yer alan bilgilerin karar vericiler tarafından en iyi şekilde ve süratle kullanılabilmesi için bu tabloların zamanında düzenlenmesi ve anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir, karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.

1.5.3.Temel Mali Tabloların Düzenlenme İlkeleri

Temel mali tablolar ilkeleri gelir tablosu ve bilanço ilkeleri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bunlardan bilanço ilkeleri başlığı altında varlıklara ilişkin ilkeler, yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler ve öz kaynaklara ilişkin ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler temel mali tabloların düzenlenmesinde uyulması gereken kuralları ifade etmektedir.

1.5.3.1. Gelir Tablosu İlkeleri

Gelir tablosu ilkeleri sırasıyla;²³

- a) Gerçekleşmemiş satışlar, gelir ve karlar; gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilmemelidir. Belli bir dönem veya dönemlerin gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için, dönem veya dönemlerin başında ve sonunda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.
- b) Belli bir dönemin satışları ve gelirleri bunları elde etmek için yapılan satışların maliyeti ve giderleri ile karşılaştırılmalıdır. Belli bir dönem veya dönemlerin başında ve sonunda maliyet ve giderleri gerçeğe uygun olarak gösterebilmek için stoklarda, alacak ve borçlarda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.
- c) Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile özel tükenmeye tabi varlıklar için uygun amortisman ve tükenme payı ayrılmalıdır.
- d) Maliyetler; maddi duran varlıklar, stoklar, onarım ve bakım ve diğer gider grupları arasında uygun bir şekilde dağıtılmalıdır. Bunlardan direkt olanları doğrudan doğruya, birden fazla faaliyeti ilgilendirenleri zaman ve kullanma faktörü dikkate alınarak tahakkuk ettirilip, dağıtılmalıdır.

---

²³ A.g.t.

- e) Arızı ve olağanüstü niteliğe sahip kâr ve zararlar meydana geldikleri dönemde tahakkuk ettirilmeli, fakat normal faaliyet sonuçlarından ayrı olarak gösterilmelidir.
- f) Bütün kâr ve zararlardan, önceki dönemlerin mali tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve niteliktekiler dışında kalanlar, dönemin gelir tablosunda gösterilmelidir.
- g) Karşılıklar, işletmenin kârını keyfi bir şekilde azaltmak veya bir döneme ait kârı diğer döneme aktarmak amacıyla kullanılmamalıdır.
- h) Dönem sonuçlarının tespiti ile ilgili olarak uygulana gelen değerlendirme esasları ve maliyet yöntemlerinde bir değişiklik yapıldığı takdirde, bu değişikliğin etkileri açıkça belirtilmelidir.
- ı) Bilanço tarihinde var olan ve sonucu belirsiz bir veya bir kaç olayın gelecekte ortaya çıkıp çıkmamasına bağlı durumları ifade eden, şarta bağlı olaylardan kaynaklanan, makul bir şekilde gerçeğe yakın olarak tahmin edilebilen gider ve zararlar, tahakkuk ettirilerek gelir tablosuna yansıtılır. Şarta bağlı gelir ve karlar için ise gerçekleşme ihtimali yüksek de olsa herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz; dipnotlarda açıklama yapılır.

1.5.3.2. Bilanço İlkeleri

Bilanço ilkelerinin amacı; işletme yatırımcıları ve alacaklıların işletmeye sağladıkları kaynaklar ve bunlarla elde edilen varlıkların muhasebe kayıt, hesap ve tablolarında anlamlı bir şekilde tespit edilmesi ve gösterilmesi yoluyla, belli bir tarihte işletmenin mali durumunun açıklıkla ve ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasıdır.

1.5.3.2.1. Varlıklara İlişkin İlkeler

Varlıklara ilişkin ilkeler sırasıyla;²⁴

1. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşebilecek varlıkları, bilançoda dönen varlıklar grubu içinde gösterilir.

---

²⁴ DEMİR, a.g.e., s.17.

2. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşemeyen, hizmetlerinden bir hesap döneminden daha uzun süre yararlanan uzun vadeli varlıkları, bilançoda duran varlıklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar dönen varlıklar grubunda ilgili hesaplara aktarılır.

3. Bilançoda varlıkları, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle gösterebilmek için, varlıklardaki değer düşüklüklerini göstererek karşılıkların ayrılması zorunludur.

Dönen varlıklar grubu içinde yer alan menkul kıymetler, alacaklar, stoklar ve diğer dönen varlıklar içindeki ilgili kalemler için yapılacak değerlendirme sonucu gerekli durumlarda uygun karşılıklar ayrılır.

Bu ilke, duran varlıklar grubunda yer alan alacaklar, bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve diğer duran varlıklardaki ilgili kalemler için de geçerlidir.

4. Gelecek dönemlere ait olarak önceden ödenen giderler ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde tahsil edilecek olan gelirler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

5. Dönen ve duran varlıklar grubunda yer alan alacak senetlerini, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

6. Bilançoda duran varlıklar grubunda yer alan maddi duran varlıklar ile maddi olmayan duran varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla her dönem ayrılan amortismanların birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

7. Duran varlıklar grubu içinde yer alan özel tükenmeye tabi varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla, her dönem ayrılan tükenme paylarının birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

8. Bilançonun dönen ve duran varlıklar gruplarında yer alan alacaklar, menkul kıymetler, bağlı menkul kıymetler ve diğer ilgili hesaplardan ve yükümlülüklerden işletmenin sermaye ve yönetim bakımından ilişkili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağlı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

9. Tutarları kesinlikle saptanamayan alacaklar için herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz. Bu tür alacaklar bilanço dipnot veya eklerinde gösterilir.

10. Verilen rehin, ipotek ve bilanço kapsamında yer almayan diğer teminatların özellikleri ve kapsamı bilanço dipnot veya eklerinde açıkça belirtilmelidir.

1.5.3.2.2. Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler

Yabancı Kaynaklara İlişkin ilkeler sırasıyla²⁵

1. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelen borçları, bilançoda kısa vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir.

2. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelmemiş borçları, bilançoda uzun vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar kısa vadeli yabancı kaynaklar grubundaki ilgili hesaplara aktarılır.

3. Tutarları kesinlikle saptanamayanları veya durumları tartışmalı olanları da içermek üzere, işletmenin bilinen ve tutarları uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda gösterilmelidir.

İşletmenin bilinen ancak tutarları uygun olarak tahmin edilemeyen durumları da bilançonun dipnotlarında açık olarak belirtilmelidir.

4. Gelecek dönemlere ait olarak önceden tahsil edilen hasılat ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde ödenecek olan giderler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

5. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan borç senetlerini bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

6. Bilançonun kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar gruplarında yer alan borçlar, alınan avanslar ve diğer ilgili hesaplardan işletmenin sermaye ve yönetim bakımından

---

²⁵ A.g.t.

ilgili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

1.5.3.2.3. Öz kaynaklara İlişkin İlkeler

Öz kaynaklara ilişkin İlkeler sırasıyla²⁶

1. İşletme sahip veya ortaklarının sahip veya ortak sıfatıyla işletme varlıkları üzerindeki hakları özkaynaklar grubunu oluşturur.

İşletmenin bilanço tarihindeki ödenmiş sermayesi ile işletme faaliyetleri sonucu oluşup, çeşitli adlar altında işletmede bırakılan kârları ile dönem net kârı (zararı) bilançoda özkaynaklar grubu içinde gösterilir.

2. İşletmenin ödenmiş sermayesi bilançonun kapsamı içinde tek bir kalem olarak gösterilir. Ancak, esas sermaye özellikleri farklı hisse gruplarına ayrılmış bulunuyorsa esas sermaye hesapları her grubun haklarını, kâr ve tasfiye paylarının dağıtımında sahip olabilecekleri özellikleri ve diğer önemli özellikleri yansıtacak biçimde bilançonun dipnotlarında gösterilmelidir.

3. İşletmenin hissedarları tarafından yatırılan sermayenin devam ettirilmesi gerekir. İşletmede herhangi bir zararın ortaya çıkması, herhangi bir nedenle özkaynaklarda meydana gelen azalmalar; hem dönemsel, hem de kümülatif olarak izlenmeli ve kaydedilmelidir.

4. Özkaynakların bilançoda net olarak gösterilmesi için geçmiş yıllar zararları ile dönem zararı, özkaynaklar grubunda indirim kalemleri olarak yer alır.

5. Özkaynaklar; ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş yıl kârları (zararları) ve dönem net kârı (zararı)ndan oluşur. Kâr yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar, özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen kârların dağıtılmamış kısmını içerir. Sermaye yedekleri ise hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, yeniden değerlendirme değer

---

²⁶ DEMİR, a.g.e., s.18.

artışları gibi kalemlerden meydana gelir. Sermaye yedekleri, gelir unsuru olarak gelir tablosuna aktarılamaz.

1.6.TEMEL MALİ TABLOLARA İLİŞKİN AÇIKLAMAR

Temel mali tablolar, bilanço ve gelir tablosundan oluşmaktadır. Bilanço, işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağladığı kaynakları gösterirken, gelir tablosu ise işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net kârını veya dönem net zararını kapsamaktadır.

1.6.1.Bilanço Tanımı ve Düzenlenme Kuralları

Bilanço kelimesi yabancı kökenli olup, kelimenin kaynağı konusunda birçok yazar tarafından farklı fikirler ortaya atılmıştır. Kimi yazarlar kelimenin İtalyanca'daki "bilancia" kelimesinden, kimi yazarlar da Fransızca' da hesap anlamına gelen "bil" ve yıl anlamına gelen "an" kelimelerinin birleşiminden oluştuğunu öne sürmüştür.²⁷

Bilanço, işletmenin belli bir tarihteki sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları göstermeye yarayan bir tablodur. Bilançonun sol tarafında aktifler; dönen varlıklar ve duran varlıklar, sağ tarafında ise pasifler; kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve öz kaynaklar gruplarına ayrılmıştır. Bu grupların sıralanış şekli ise aktiflerde; likidite esasına göre en çok likitten en az likide, pasiflerde ise; vade esasına göre en kısa vadeden en uzun vadeye doğru olmaktadır. Tabloda "Diğer" başlığı altında yer alan bir kalemin tutarının ait olduğu grubun toplam tutarının % 20 sini aşması durumunda ayrı gösterilir.

Hukuki kurallara uygun olarak hazırlanan bilançoya mali bilanço, muhasebe ilkelerine göre işletmenin özelliklerine ve işletme yönetiminin amaçlarına uygun olarak hazırlanan bilançoya ise ticari bilanço denir.

---

²⁷ERDOĞAN, Necmettin, " *Mali Tablolar ve Analizi*", Ankara, Atilla Kitabevi, 1997,s.15.

1.6.2.Bilanço Biçimi

Bilançonun biçimini oluşturan bölümler; bilanço başlığı, aktif taraf, pasif taraf, bilanço dipnotları olmak üzere dört adettir.

Bunlar;²⁸

Bilanço Başlığı: Bilanço başlığında mutlaka işletmenin adı veya unvanı, bilanço kelimesi ve bilanço tarihi yazılmalıdır.

Aktif: Bilançonun sol tarafında, işletmenin mevcutlarını ve alacaklarını gösteren bölümdür.

Pasif: Bilançonun sağ tarafında, işletmenin sermayesini ve borçlarını gösteren bölümdür.

Bilanço Dipnotları: Bilanço dipnotları ise bilançonun daha iyi anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için açıklamaların yazıldığı bölümdür.

1.6.3.Bilançonun Yapısı

Bilanço varlık ve kaynak olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Bilançoda her varlığın mutlaka bir kaynağı vardır. Varlık ve kaynak toplamları mutlaka birbirine eşit olmak zorundadır ve bu bilanço temel denkliğinin eseridir.

1.6.3.1.Varlıklar

İşletmenin sahip olduğu, para ile ifade edilebilen, aktifte yer alan değerlere varlık denir. Dönen varlıklar ve duran varlıklar olmak üzere ikiye ayrılır.

Dönen Varlıklar: Bu grupta bir yıl veya daha kısa süre içinde paraya çevrilebilecek değerler yer alır.

---

²⁸ A.g.t.

Duran Varlıklar: Satış amaçlı olmayıp, birden fazla dönem yarar sağlaması beklenen varlıklardır.

$$\underline{Aktif Hesaplar = Borçlu Hesaplar}$$

1.6.3.2.Kaynaklar

Mal veya hizmet üretmek için ya da işletme ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan ve varlıkların sağlandığı yerleri gösteren pasifte yer alan gruptur. Kaynak hesapları kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve özkaynaklardan oluşmaktadır. Varlıklar borç ya da sermaye ile elde edilebilirler.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar: Ödenme süresinin bir yıldan daha uzun sürmeyeceği borçların bulunduğu hesaptır.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar: Ödenme süresinin bir yıldan daha uzun süreceği borçların bulunduğu hesaptır.

Öz kaynaklar: İşletme sahipleri veya ortaklarının işletmeye koydukları sermaye ve benzeri kaynakların bulunduğu hesap grubudur.

$$\underline{Pasif Hesaplar = Alacaklı Hesaplar}$$

1.6.4.Bilanço Temel Denkliği

Bilanço varlık ve kaynak olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kaynağınız yoksa varlık edinemezsiniz. İşletmenin sahip olduğu her varlığın mutlaka bir kaynağı olmak zorundadır. Bu kaynak kendi sermayeniz veya borç olabilir. Ne kadar kaynak bulabilirse o kadar varlık sahibi olabilir. Varlık ve kaynak toplamları mutlaka birbirine eşit olmak zorundadır. Buna bilanço temel denkliği denmektedir ve bilançonun temel denkliği hiçbir şekilde bozulamaz. Aşağıdaki bilançonun temel denkliği değişik biçimlerde gösterilmiş ve hepsi de aynıdır.

$$AKTİF = PASİF$$

$$VARLIKLAR = KAYNAKLAR$$

$$MEVCUTLAR + ALACAKLAR = SERMAYE + BORÇLAR$$

<i>DÖNEN VARLIKLAR</i>		<i>KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</i>
	+	
<i>DURAN VARLIKLAR</i>	=	<i>UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</i>
		+
		<i>ÖZ KAYNAKLAR</i>

Tablo 1. Bilançonun Temel Denkliği Tablosu

1.6.5. Gelir Tablosu Tanımı ve Düzenleme Kuralları

Gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net kârını veya dönem net zararını gösteren bir rapordur. Gelir tablosu rapor tipi ya da hesap tipi olarak düzenlenebilir.

Gelir tablosu, mali tablolar ilkelerine uygun şekilde hazırlanır. Süreklilik gösteren ve göstermeyen gelir ve giderler; olağan gelir ve kârlar, olağan gider ve zararlar, olağandışı gelir ve kârlar ve olağandışı gider ve zararlar olarak ayrı gruplar şeklinde gösterilmiştir. Finansman giderleri ise ayrı bir gruptur. Gelir Tablosu hesapları arasında mahsup yapılamaz. Tabloda "diğer" başlığı altında gösterilen gelir ve gider unsurlarının ait oldukları grubun toplam tutarının % 20'sini aşması halinde, bu kalem ayrı bir başlık altında ayrıca gösterilir. Tutarı olmayan kalemler gelir tablosunda yer almaz.²⁹

²⁹ DEMİR, a.g.e., s.20.

1.6.6.Gelir Tablosunun Yapısı

Gelir tablosunda ana faaliyetten elde edilen sonuç en üstte yer almak koşuluyla, ikincil faaliyetlerden elde edilen sonuç daha aşağıda ve faaliyet dışı işlemlerden elde edilen sonuç en aşağı bölümde yer alır. Başka bir ifadeyle gelir tablosu yukarıda en önemli kalemlerden başlamak üzere aşağıya doğru en az öneme sahip kalemlerin bulunduğu bir tablodur.

Gelir tablosunun istenilen her an düzenlenmesi mümkündür. Ancak üçer aylık dönemler olmak üzere yılda dört defadan fazla yayınlanması mümkün değildir. Bunların arasında yine bütün yılın faaliyetlerini de içermesi açısından yılsonu gelir tablosu diğerlerine göre daha önemlidir. Dolayısıyla temel gelir tablosu düzenleme tarihi yılın son günüdür.

1.6.7.Gelir Tablosu ve Bilanço İlişkisi

Bilanço ve gelir tablosu arasında yakın bir ilişki vardır. Gelir tablosunun en alt satırı olan net dönem kâr / zararı aynı zamanda bilançonun öz sermaye bölümünde yer alır. Elde edilen kâr ya da zararı bilançoda görmek mümkündür. Gelir tablosu kar ya da zararın nedenlerini açıklar.

Gelir tablosunu etkileyen her işlem aynı zamanda bilanço da etkiler ama bilanço için böyle bir durum söz konusu değildir. Bir alacağın tahsili, ticari mal veya duran varlık, satın alınması bilançoda yalnızca bir varlığın başka bir varlık haline gelmesinden başka bir şey değildir. Aynı şekilde borcun ödenmesi borçları ve varlıkları azaltır. Bu tür işlemler gelir tablosunda etkili olmaz.

Gelir tablosunu etkilemesi için gelir/kar ya da gider/zarar şeklinde bir sonuç yaratmalıdır. Gelir işletmeni elde edilen karı arttırırken, aynı zamanda bir varlık girişine yol açacağından bilançonun varlıklar bölümünde büyümeye yol açar. Gelir, gelir tablosunda olumlu olarak karı arttırırken, bilançoda bir yandan varlıklar, diğer yandan öz sermaye bölümünde artışa neden olur. Bunun nedeni bilanço denkliğidir.

Gider ise tam tersi bir sonuç yaratır. Gider, bir yandan işletmenin elde ettiği karı azaltırken, diğer yandan işletme varlıklarında bir azalışa neden olur. Kârı azaltan her olay bilançoğu da küçültür.

Bazı işlemler ise aynı zamanda gelir ve gidere neden olur. İşlemden gelir giderden büyükse kar, gider gelirden büyükse zarar olur. Bir ticari malın maliyetinden daha fazla bir bedelle satılması durumunda ticari mal azalışı gider, ilgili malın bedeli gelir ve bu durumda gelir giderden büyük olduğu için sonuçta gelir tablosunda kar artarken, işletme bilançosu büyür. Bir varlığın maliyetinden daha düşük bedelle satılması ise tam tersi bir duruma neden olur.

1.6.8. Gelir ve Gider Kavramı

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin saptanmasında önemli katkısı bulunan kurumlardan birisi olan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB : Financial Accounting Standards Board) geliri şöyle tanımlar:³⁰

“İşletmenin belirli bir dönem içinde esas faaliyet konusunu oluşturan faaliyetlerden (üretilen mamullerin, ticari malların veya hizmetin satılmasından) veya diğer faaliyetlerden sağladığı, varlıklarındaki yükseliş veya borçlarındaki azalış ya da her ikisi birden “gelir” (Revenue) olarak adlandırılır.”

Finansal Muhasebe Standartları Kurulu “gelir” ile “kazanç” arasında bir ayrım yapmaktadır. Her ikisi de dönem karının bir parçası olmakla beraber işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanmayan net aktif artışlarına kazanç (gains) denmektedir.³¹

Firma faaliyetlerini gerçekleştirirken toplam varlıklarında ve sermayesinde olan değişiklikler olumlu yönde ise gelir ve kar, olumsuz yönde ise gider ve zarara neden olur. Olumlu etkiler üretimi gerçekleştirilen mal ve hizmetlerin satışlarından doğar ve firmanın toplam varlıklarının değerinde bir artışa neden olur. Olumsuz etkilerde ise kazanma süreci boyunca hizmetlerin ve varlıkların kullanılmasından doğar, varlıklarda azalma ya da yükümlülüklerde artışa neden olur. Gelirin kazanma süresi içinde doğduğu herkesçe kabul edilen bir gerçektir.

---

³⁰ ERDAMAR, BASIK, age,s.53.

³¹ A.g.e.,s.53.

Bir firmanın normal faaliyetleri sonucu, cari dönem gelirini yaratmada kullandığı mal ve hizmetlerin maliyetini temsilen aktif değerdeki düşüş veya işletmenin yükümlülüklerindeki artış “gider” olarak tanımlanır.³²

Firmanın esas faaliyet konusu dışındaki faaliyetlerden, olağan dışı veya bir kerelik işlemlerden doğan aktif değer azalışı ya da yükümlülüklerindeki artışa “kayıp” (loss) denir.

Bütün gelir ve kazançlar sermayeyi artırıcı etki yaparken, bütün gider ve kayıplar da öz sermayeyi azaltıcı yönde etki yaparlar. Önemli olan bunların net sonucunun öz sermayeyi artırıcı nitelikte yani “kar” biçiminde olmasıdır. Aksi durum “zarar” dır ki, bu da öz sermayenin azaltılmasına, bir başka deyişle servetin azalmasına neden olur.³³

1.7. MUHASEBE SİSTEMİ UYGULAMA GENEL TEBLİĞİNE GÖRE MALİ DURAN VARLIKLAR VE ÇEŞİTLERİ

Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler bu grupta izlenir. Ayrıca, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır.³⁴ Bu grupta; bağlı menkul kıymetler, bağlı menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı, iştirakler, iştiraklere sermaye taahhütleri, iştirakler sermaye payları değer düşüklüğü karşılığı, bağlı ortaklıklar, bağlı ortaklıklara sermaye taahhütleri, bağlı ortaklıklara sermaye payları değer düşüklüğü karşılığı, diğer mali duran varlıklar ve diğer mali duran varlıklar karşılığı yer alır.

1.7.1.Bağlı Menkul Kıymetler

İştiraklerdeki sermaye payları hesabında aranan asgari yüzdeleri taşımadığı için iştirakler hesabında izlenemeyen, ancak uzun vadede elde tutulması amaçlanan hisse senetleri ile hisse senetleri dışında kalan ve uzun vadeli amaçlarla veya yasal

---

³² A.g.e.,s.55.

³³ A.g.e.,s.55.

³⁴ A.g.t.

zorunluluklarla veya paraya dönüşme niteliği kayb olduğu için elde tutulan menkul kıymetler bu hesapta izlenir.³⁵

1.7.2.İştirakler

İşletmenin, doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesaptır. İştirakler hesabı, bir ortaklıktaki en fazla % 50 oranında olan sermaye payları veya oy haklarının izlenmesinde kullanılır.

İştirak edilen ortaklıklarda iştirak ilişkisinden bahsedebilmek için sermaye payı dikkate alınmaksızın sahip olunan oy hakkı veya yönetime katılma hakkının en az % 10 oranında bulunması gerekir.³⁶

1.7.3.Bağlı Ortaklıklar

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Bağlı ortaklığın sahipliğinin belirlenmesinde yukarıdaki kıstaslardan, yönetim çoğunluğunu seçme hakkı, esas alınır.³⁷

1.8.MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARININ OLUŞUM ŞEKİLLERİ

Mali duran varlık yatırımlarının oluşum şekillerini aşağıdaki şekilde sınıflandırabilir.³⁸

Satın alma: Bir şirket diğer bir şirketi satın alarak onun ticari unvanını (varlığını) yok eder. Böylece satın alınan şirket, satın alanın bünyesine tamamen girmiş olur.

---

³⁵ A.g.t.

³⁶ A.g.t.

³⁷ A.g.t.

³⁸ TENKER, Nejat, “*Finansal Muhasebe*”, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1997, s.313.

Birleşme: En az iki şirket birleşerek yeni bir şirket meydana getirmektedirler. Birleşen şirketlerin ticaret unvanları yok olurken, yeni oluşturulan şirketin ticaret unvanı eski unvanların yerine geçmektedir.

Holdingleşme: Bir şirketin başka bir şirketin ya da şirketlerin yönetimine egemen olacak oranda sermaye payına sahip olması sonucunda oluşan şirketler topluluğuna holdingleşme denir.

Burada, diğer şirketlerin sermaye payının tamamını ya da yönetimlerine egemen olacak oranda sermaye payına sahip olan şirkete ana şirket, tabi şirketlere ise yavru ya da bağlı şirket denilmektedir.

1.9.MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİNİ BELİRLEYEN HUSUSLAR

Mali duran varlık yatırımlarının çeşitlerini belirleyen temel neden etki derecesidir. Etki derecesinin tespitindeki temel kriterler ise “önemli etkinlik” ve “kontrol” kavramlarıdır. Bu kavramlara bakılarak mali duran varlık yatırımları sınıflandırılabilir.

1.9.1.Önemli Etkinlik

Bir işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) yatırım yapılan işletmenin oy hakkının yüzde 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilir. Diğer yandan, işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) yatırım yapılan işletmenin oy hakkının yüzde 20'sinden daha azını elinde bulundurması durumunda ise; böyle bir etkinin bulunduğu açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunmadığı kabul edilir. Yatırım yapılan bir işletmeye başka bir yatırımcı tarafından

önemli tutarda veya mutlak çoğunlukla sahip olunması, yatırımcı işletmenin önemli etkiye sahip olmasına kesin olarak engel teşkil etmez.³⁹

Aşağıdaki hususların bir ya da birden fazlasının varlığı halinde bir işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilir:⁴⁰

- (a) Yatırım yapılan işletmenin yönetim kurulu ya da eşdeğer idari organında temsil edilme,
- (b) Temettüleri ya da diğer dağıtım kararları dahil olmak üzere, işletmenin politika belirleme süreçlerine katılma,
- (c) Yatırımcı işletme ile yatırım yapılan işletme arasında önemli işlemlerin gerçekleştirilmesi,
- (d) İşletmeler arasında yönetici personel değişimi veya
- (e) İşletme için gerekli teknik bilginin sağlanması.

Bir işletmenin bir iştirakteki önemli etkisini kaybetmesi, bu iştirakin finansal ve faaliyet politikalarına ilişkin kararlarına katılma gücünü yitirmesi durumunda gerçekleşir. Önemli etkinin kaybedilmesi, sahiplik düzeylerinde mutlak veya göreceli bir değişim ile olabileceği gibi böyle bir değişiklik gerçekleşmeksizin de meydana gelebilir. Örneğin, bir iştirakin; devlet, mahkeme, kayyum ya da bir düzenleyici otoritenin kontrolüne geçmesi durumunda önemli etki ortadan kalkabilir. Önemli etkinin ortadan kalkması, sözleşmeye bağlı bir anlaşmanın sonucu olarak da gerçekleşebilir.⁴¹

1.9.2.Kontrol Gücü

Yatırımcı bir işletme, yatırım yaptığı işletmeyle olan ilişkisinden dolayı değişken getirilere maruz kaldığı veya bu getirilerde hak sahibi olduğu, aynı zamanda bu

---

³⁹ Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetimi Standartları Kurumu, “Türkiye muhasebe Standartları”, TMS 28, md. 5., www.kgk.gov.tr, 10/08.2013.

⁴⁰ A.g.s., TMS 28, md. 6.

⁴¹ A.g.s., TMS 28, md. 9.

getirileri yatırım yaptığı işletme üzerindeki gücüyle etkileme imkânına sahip olduğu durumda yatırım yaptığı işletmeyi kontrol etmektedir.⁴²

Bu çerçevede, yatırımcı işletme, yatırım yaptığı işletmeyi ancak ve ancak aşağıdaki göstergelerin tümü birden mevcut olduğunda kontrol eder:⁴³

- a) Yatırım yaptığı işletme üzerinde güce sahiptir.
- b) Yatırım yaptığı işletmeyle olan ilişkisinden dolayı değişken getirilere maruz kalmakta veya bu getirilerde hak sahibi olmaktadır.
- c) Elde edeceği getirilerin miktarını etkileyebilmek için yatırım yaptığı işletme üzerindeki gücünü kullanma imkânına sahiptir.

Yatırımcı işletme, yatırım yaptığı işletmenin ilgili faaliyetlerini, diğer bir ifadeyle yatırım yaptığı işletmenin getirilerini önemli ölçüde etkileyen faaliyetlerini yönetme imkânını hâlihazırda veren mevcut haklara sahip olduğunda, yatırım yapılan işletme üzerinde güce sahiptir.⁴⁴

---

⁴² A.g.s., TFRS 10 md. 6.

⁴³ A.g.s., TFRS 10 md. 7.

⁴⁴ A.g.s., TFRS 10 md. 10.

II.BÖLÜM. TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI - TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI GELİŞİMİ VE TMS - 28 İŞTİRAKLERDEKİ YATIRIMLAR STANDARTININ İNCELENMESİ

2.1.MUHASEBE STANDARTLARINA DUYULAN İHTİYAÇ, STANDARTLARIN OLUŞTURULMASININ ÖNEMİ VE YARARLARI

Ülkelerin farklı tarihi geçmişleri, değerleri, kültürleri ile politik ve ekonomik sistemlerinin olması sonucu farklı ekonomik gelişmişlik seviyeleri mevcuttur. Ulusal etkileşimlerin bir diğerini etkilemesi sırayla, finansal muhasebe ve raporlama prosedürlerinin uygulamalarını ve gelişimini etkiler. İşletmeler finansal raporlarını başlıca kullanıcıları için hazırlarlar. Eskiden çoğu finansal rapor kullanıcısı işletmenin bulunduğu aynı ülkede bulunmaktaydı. Fakat AB, Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT – DTO), Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) gibi çokuluslu kuruluşların gelişmesi ve çokuluslu şirketlerin sayıca artması, uluslararası finansal raporlamayı yaygın hale getirmiştir.⁴⁵ Para ve sermaye piyasalarının gelişmesi ve entegrasyonu, muhasebenin önemini artırmakta ve muhasebenin raporlama işlevi sonucu ürettiği bilgilerin uygun, anlaşılır, güvenilir, tam ve karşılaştırılabilir özellikte olabilmesi için ölçme ve muhasebeleştirme esaslarının her ülkede benzer şekilde olması ihtiyacını doğurmuştur.

---

⁴⁵ SCHROEDER R. G., CLARK M. W., CATHEY J. M., Financial Accounting Theory and Analysis, John Wiley & Sons, 8th Edition, 2005, s.70.

Muhasebe standartlarına duyulan ihtiyaçlar, aşağıdaki baŐlıklarda ele alınabilir.⁴⁶

- Uygulamadaki farklılıkları ortadan kaldırmak,
- Muhasebe ilkelerinde tekdüzeni gerçekleŐtirmek,
- Mali tabloların açık, uygun, anlaşılabilir, tarafsız ve karşılaştırılabilir olmasını sağlamak,
- İŞletmeyle ilgili kişi ve kurumların yanlış değerlendirmelerine ve karar vermelerine engel olmak,
- Uluslararası alanda finansal bilgi üretimi ve sunulması sırasında ortak bir dil oluşturmak.

Semih Hüseyin TOKAY' a göre; Muhasebe Standartlarının oluşturulmasının sağladığı yararlar aşağıda belirtilmiştir.⁴⁷

- Muhasebecilik mesleğine yararlı çalışma kurallarının belirlenmesi sağlanmaktadır,
- Muhasebeciler, çalışmalarının kalitesini geliŐtirmeye zorlanmaktadır,
- İŞletme yöneticilerinden gelebilecek ve bazı durumlarda Őüphe yaratabilecek muhasebe politikalarına karşı, muhasebecilerin direnme gücü artırılmaktadır,
- Finansal tablo kullanıcılarına, dönemden döneme tutarlı, açık ve tam bilgi sunulması sağlanmaktadır,
- Kullanıcıların, bir işletmenin finansal tablosunun diğerini ile karşılaştırılmak istenmesi durumunda, karşılaştırılabilme kolaylığı sağlanmaktadır,
- İŞletmeyi, ekonomi içindeki durumunu ve başarısını saptamaya yönlendirmektedir.

---

⁴⁶ KİRACI, Murat, KÖSE, Tunç, “ *IASC, FASB ve TİMÜDESK’ teki Muhasebe Standartları Oluşturma Süreci ve Uyumlaştırma* ”, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı III, Haziran, 2002, s.49.

⁴⁷ TOKAY, Semih Hüseyin, “ *Muhasebede Standartlaştırma alıŐmalarının İncelenmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi* ”, Gazi Üniversitesi, S.B.E., Doktora Tezi, Ankara, 1987, s.59.

Dünya genelinde kullanılabilir, kaliteli tek bir finansal raporlama standartları setinin oluşturulması durumunda aşağıdaki yararlar elde edilecektir.⁴⁸

- Şirketler açısından farklı muhasebe uygulamalarından doğan ek maliyetler ortadan kalkacak,
- Yurtdışı iştirakleri bulunan veya yurtdışı bir ana ortaklığın iştiraki konumundaki şirketlerin konsolide mali tablolarını düzeltme gerekliliği ortadan kalkacak,
- Yatırımcılar ve borç verenler açısından yatırımların taşıdığı riskler nedeniyle artan yüksek faiz maliyetleri azalacak,
- Uluslararası piyasalardan fon toplamayı veya borçlanmayı amaçlayan şirketlerin mali tablolarını ilgili ülke uygulamasına dönüştürme zorunlulukları azalacak,
- Çokuluslu şirketlerin mali tablolarının konsolidasyonu, uluslararası faaliyetlerin performansının değerlendirilmesinde fayda sağlanacak,
- Ekonomik işbirlikleri oluşturma çabalarında önemli bir engel ortadan kalkmış olacaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi; Uluslararası muhasebe standartları, dünya çapında bir kıyaslama ve değerlendirmeye olanak sağlayan kaliteli ve güvenilir anlaşılabilir bilginin üretilmesi için son derece önemlidir.

Muhasebecilere, işletme sahiplerine, denetim elemanlarına ve finansal tablo kullanıcıları gibi ülke ayrımı gözetmeksizin birçok faydası olan, globalleşen dünyada ortak bir muhasebe dili yaratan, finansal bilgi kullanıcılarına sunulan raporlarda tek düzenliği sağlayan, anlamsal farklılıkları ortadan kaldıran çok sayıda yarar sağlamaktadır.

2.2.MUHASEBE STANDARTLARININ OLUŞTURULMA YÖNTEMLERİ

Muhasebe standartlarının oluşturulma yöntemleri ülkelerin seçtiği muhasebe modeline bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte, birçok çıkar grubunun ilgi odağı

---

⁴⁸ İBİŞ, Cemal, ÖZKAN, Serdar, “ *Uluslar Arası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS)’na Genel Bakış* ”, İ.S.M.M.O. Mali Çözüm, Yayın No 74, 2006, s.27.

durumunda olduğundan, muhasebe standartlarının kimin tarafından belirleneceği de tartışma konusu olagelmıştır.⁴⁹

Ülkemizde muhasebe uygulamalarına Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemeler yön vermiş olup, söz konusu kanunlarda yer alan hükümlerin yeterli olmadığı durumlarda ise yasalarla kurulmuş kurumların yapmış oldukları düzenlemelere başvurulmuştur. Türkiye'de muhasebe standartlarının gelişimi ise; yasama yolu, özel sektör tarafından düzenleyici kuruluşlar ve kamu sektörünün muhasebe standartları düzenleme yetkisini bir kuruluşa devretmesi şeklinde devlet öncülüğünde gerçekleşmiştir.

2.2.1.Yasama Yolu İle Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi

Muhasebe standartlarının yasama yolu ile belirlenmesinde, kanunlar ve çeşitli düzenlemelerin etkisi olmuştur. Standartlarının yasama yoluyla belirlenmesi de bir takım avantajlar ve dezavantajlar da söz konusu olmuştur.

Bu avantaj ve dezavantajlar şu şekilde sıralanabilir.⁵⁰

Avantajları;

- Bazı gruplara belli maliyetler yüklerken, bazı gruplara da fayda sağlayan muhasebe standartları, ekonomik sonuçları olan ve sosyal tercih gerektiren bir konudur. Önemli sosyal tercihlerin uygun yasama organları tarafından yapıldığı göz önüne alındığında, bu durumun muhasebe standartlarının oluşturulması sürecine uygulanması, standart koyucuların yetki ve otoritelerinin sorgulanmasını azaltacaktır.
- Standartlar yasama yolu ile oluşturulduğunda yasama organı, muhasebe standartlarına uyulmaması durumunda uygulanacak cezaları da belirleyecek, muhasebe standartlarının gelir dağılımını değiştirici etkileri en yüksek temsil organları tarafından değerlendirilmiş olacaktır.

⁴⁹ ATAMAN, Başak Akgül, “ *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma* “, Türkmen Kitapevi, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s.5.

⁵⁰ ÜSTÜNDAĞ, Saim, “ *Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci* ”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Nisan, 2000, s.32.

- Bu yolla oluşturulan muhasebe standartları, gelir dağılımını değiştirici etkilerini kontrol etme ve bu etkilerin şiddetini azaltma konularında özel sektör kuruluşlarına göre daha donatılmış olması nedeniyle, vergi ve sübvansiyon gibi araçlarla müdahale edebilecektir.
- Bu yolla yapılacak düzenlemelerin, ilgili çıkar gruplarının baskılarına karşı daha güçlü olacağı beklentisi yüksektir.
- Yasama organında çoğunluğu elinde bulunduran hükümetler, istedikleri muhasebe düzenlemelerini yoğun ve masraflı bir uzlaşma arayışı faaliyeti olmaksızın gerçekleştirebileceklerdir.

Dezavantajları;

- Bu yöntemde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, teknik muhasebe konuları üzerinde iktidardaki partinin politik görüşleri doğrultusunda karar verilebilmesidir.
- Konunun öneminin yeterince farkına varılmaması, muhasebe düzenlemelerinin zaten sınırlı olan yasama süresi içinde yer bulmasını zorlaştıracaktır.
- Yasama gündemine muhasebe düzenlemelerinin alınması ve sürecin devamında karşılaşılan zorluklar, mevcut muhasebe düzenlemelerinin değiştirilmesinde caydırıcı etki gösterecek, muhasebe düzenlemelerinde ekonomik koşulların getirdiği yeniliklerin zamanında yapılmamasına yol açabilecektir.

2.2.2.Özel Sektör Düzenleyici Kuruluşlarınca Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi

Muhasebe standartlarının özel sektör düzenleyici kuruluşlarınca belirlenmesinde en etkili olan kuruluşlar gelişmiş ülkelerde meslek örgütleridir. Bu konuda çalışma yapan

meslek örgütlerinin en önemlisi Amerikan Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants / AICPA)'dır. Söz konusu örgüt, hazırladığı çalışmaları bültenler halinde yayınlamıştır. Türkiye'de ise yapılan çalışmalara öncülük eden meslek örgütlerinin başında Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu / TMMOB gelmektedir. Meslek örgütleri, kendi bünyelerinde oluşturdukları komitelerle muhasebe uygulamalarında ortaya çıkan problemlere çözüm getirmek ve ulusal boyutta birliği sağlamak amacıyla standartlar oluşturmuşlardır.

Muhasebe standartlarının özel sektör düzenleyici kuruluşlarınca belirlenmesinin de avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır.

Bu avantaj ve dezavantajlar şu şekilde sıralanabilir.⁵¹

Avantajları;

- Muhasebe standartlarının özel sektör düzenleyici kuruluşları tarafından belirlenmesi yoluyla, yasama tarafından yapılan düzenlemelerde karşılaşılan sorunların önüne geçileceği, muhasebe standartları ile ilgili tüm grupların sürece katılımının daha etkin olarak sağlanabileceği ve bu kuruluşların yöneticileri tarafından çıkar gruplarının baskılarının, kamu personeline kıyasla daha kolay göz ardı edileceği ileri sürülmektedir.
- Özel sektör düzenleyici kuruluşlar, otoritelerini ve standartlara uyumu sağlayabilmek için geniş fikir alışverişleri yapılması, standart taslakların oluşturularak görüşler alınması, belirlenecek standartlara temel oluşturmak üzere bir kavramsal çerçevenin kabul edilmesi gibi uzlaşma arayışı olarak adlandırılan geniş bir prosedür uygulama yoluna başvurmaktadırlar. Tüm bunlar bir standardın oluşumu için önemli öğelerdir.
- Uzlaşma arayışı çerçevesinde izlenen prosedürler, standartların oluşturulmasında uygulayıcı ve kullanıcı tüm çevrelerin görüşlerinin sürece katılımının sağlanması ve standartların uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunlar ve

---

⁵¹ ÜSTÜNDAĞ, a.g.e. s.33.

anlaşmazlıklar hakkında önceden fikir edinilerek, gerekli önlemlerin başlangıçta alınması konularında son derece faydalı olacaktır. Böylece oluşturulan standartlara ilişkin anlaşmazlıkların bulunmaması olası hükümet müdahalelerini engelleyecek, muhasebe standartlarının kamu sektörü tarafından belirlenmesi halinde söz konusu olabilecek problemlerden kaçınılmış olacaktır.

- Özel kesimin, olayları bizzat yaşayan grup olduğu ve özel kesim uygulamacılarının, kamu kesimi görevlilerine oranla daha kapsamlı ve gerçekçi deneyimlere sahip oldukları açıktır. Bu gerçekten hareketle, olayları bizzat yaşayan grubun uygulamaya dönük standartlar oluşturması da kaçınılmaz bir sonuçtur.

Dezavantajları;

- Standartlar, en fazla pazarlık gücüne sahip olan çıkar grubunun isteği doğrultusunda şekillendirilebilecek olup bu durum, düzenleyici kuruluşun bir veya daha fazla çıkar grubunun görüşlerini kabullendiği izlenimi yaratacak ve standart oluşum süreci, toplumun bazı kesimlerinde adaletsiz olarak değerlendirilmeye başlanacaktır.
- Uzlaşma arayışından kaynaklanan gecikmeler standart oluşum sürecini yavaş ve durgun hale getirebilecek, standartların uygulanmasında çok fazla esnekliğe teşvik edebilecektir.
- Özel sektör düzenleyici kuruluşların yetki ve yaptırım gücü eksikliği, bu yolla muhasebe standardı oluşturulmasının en önemli dezavantajlarından biridir. Bu eksiklikler özel sektör tarafından belirlenmiş standartlara uyulmaması sonucunu doğurabilecektir.

Muhasebe standartlarının hem yasama yoluyla belirlenmesinde hem de özel sektör düzenleyici kuruluşlarınca belirlenmesinde dezavantajlar ve birbirlerine üstünlük sağlayan avantajlar bulunmaktadır. Bu durumda ortak bir anlayış ile düzenlemelere gidilmesi en faydalı yöntem olacaktır.

2.2.3.Kamu Sektörünün Muhasebe Standartlarını Düzenleme Yetkisini Bir Kuruluşa Devretmesi

Standartlarının kamu sektöründe olan bir kuruluşa devredilmesi yoluyla düzenlenmesinin en önemli örneklerinden biri Amerika Birleşik Devletleri / ABD’de görülmektedir. Kongre, muhasebe yükümlülüklerini belirleme yetkisini, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (The Securities Exchange Commision / SEC)’na devretmiş bulunmaktadır. ABD’de, Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board / FASB)’nun, SEC’in yasal desteğini alması, bu gruba iyi bir örnek olabilir.

Muhasebe standartlarının kamuyu aydınlatma amacının esas alındığı ülkelerde dikkat çekici konu, başlangıçta standart oluşturma süreci muhasebe meslek örgütlerinin hâkimiyetinde iken, sonradan yapılan düzenlemelerle bu yapının değiştirilerek finansal tablo hazırlayan ve kullanan tüm ilgi gruplarının sürece katılımının sağlanmış olması ve standartların uygulanmasına ilişkin yaptırım gücünün daha belirgin hale gelmesidir. Söz konusu ülkelerde, standart oluşturma görevi, ilgili çıkar gruplarının temsil edildiği bağımsız kurullar tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu kurullar tarafından kaliteli standartlar üretmek ve değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek üzere piyasa katılımcıları ile sürekli iletişimi öngören yöntemler uygulanmaktadır.⁵²

Standartlarının düzenlenmesinde kamu sektörünün yetkisini bir kuruluşa devretmesi şeklinde belirlenmesinin de bir takım avantaj ve dezavantajları vardır.

Bu avantaj ve dezavantajlar şu şekilde sıralanabilir.⁵³

Avantajları;

- Bu yapıda bir kuruluş ile muhasebe standartlarının belirlenmesinin en önemli avantajlarından biri, yargı ile de her zaman pekiştirilebilecek olan yaptırım gücünün tartışmasız oluşudur.

⁵² SAYAR, Zafer, “ *Oluşturulmakta Olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Işığında Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma* ”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim, 2002, s.77.

⁵³ ÜSTÜNDAĞ, “ *Muhasebe ve Denetime Bakış* “, s.34-35.

- Muhasebe konusunda nitelikli, uzman personelin istihdam edilmesi de teknik uzmanlığa olan ihtiyacı çözecektir. Bu şekilde yapılandırılacak olan kuruluşlar, muhasebe düzenlemelerini yasama organlarından daha hızlı ve etkin olarak gerçekleştirebileceklerdir.

Dezavantajları;

- Bu yöntemin sakıncalarının başında, bu tür kuruluşların çoğu faaliyetlerini keyfi olarak değerlendirilebileceği konusu gelmektedir. Bu tür kuruluşlar, kanunla kurulmuş olmakla beraber, yasamanın bu kuruluşların ve çalışanlarının faaliyetlerini yeterince detaylı olarak sınıflandırmamış olması söz konusu olabilecektir.
- Muhasebe standartlarının belirleme yetkisi yasama tarafından kendine devredilmiş olan kuruluşlar için söz konusu olan bir diğer dezavantaj da, bu kuruluşların politik baskılara ve bağımsızlıklarını sınırlandıran üst kuruluşların baskılarına açık olmaları ve bu baskılardan kolayca etkilenebilecek olmalarıdır.

2.3.MUHASEBE STANDARTLARININ OLUŞTURULMASINA YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMLAR

2.3.1.Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de muhasebe standartlarının gelişimi devlet öncülüğünde gerçekleşmiş, ekonomik ve siyasi olarak ilişkilerin yoğun olduğu ülkeler örnek alınarak aktarılan yasalar ile bu ülke uygulamalarının etkileri görülmüştür. Muhasebe uygulamalarında önce Fransız mevzuatı ve yayınlarının daha sonra da Alman mevzuatı ve yayınlarının etkisi olmuş, 1950 yılından sonra ABD ile olan ilişkilerin ekonomik ve kültürel alanda gelişmesiyle Amerikan sisteminin etkisinde kalınmış ve 1987 sonrası AB’ye tam üyelik

başvurusunda bulunulması ile AB düzenlemelerinin ve son olarak da Uluslararası Muhasebe Standartlarının etkisinde kalınmıştır.⁵⁴

2.3.1.1.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar

İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu 1968 yılında yayımlanan ve 1972 yılında uygulamaya koyduğu ve KİT'ler için zorunlu tuttuğu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Çalışmasını yapmıştır.⁵⁵

Yapılan bu çalışmada; Muhasebe Usullerinin Islahı ve Yeknesaklaştırılması, Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri, Rapor Sistemi, Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları, Mali İşler Muhasebe ve Kontrol Dairelerinin Organizasyonu ile Terimler ve Açıklamalar şeklinde olmak üzere 6 adet rapor yayınlanmıştır.⁵⁶ Yayınlanan bu çalışmada KİT'ler zorunlu olduğu halde daha sonra da diğer işletmecelerle kabul görerek Türkiye Muhasebe sistemini gelişmesinde önemli rol almıştır. Böylece KİT'lerde muhasebe uyumlaştırılması için önemli bir adım atılmıştır ve daha sonra yapılacak düzenlemelerde özel sektöre de iyi bir örnek olmuştur. Bu düzenleme 22 yıl yürürlükte kalarak 31.12.1993 tarihine kadar uygulanabilmiştir.

2.3.1.2.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Yapılan Çalışmalar

Bankalar Birliği, bankalar arasında uygulama birliği sağlamak için muhasebe konusunda çeşitli çalışmalar yapmıştır. Örneğin 1969 yürürlüğe giren bir çalışma ile bankalardan kredi talep eden işletmelerin son üç yıla ait bilanço ve gelir tablosunun tiplerini belirleyerek Türkiye'de bu tip bilançoların kullanılmasına önderlik etmiştir. Yine bankalarda kullanılmak üzere hazırlanmış tekdüzen hesap planı ve finansal tablo

---

⁵⁴GÖKÇEN, Gürbüz, ATAMAN, Başak ve ÇAKICI, Cemal “ *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*”, Türkmen Kitabevi, 2011, İstanbul, s.4.

⁵⁵A.g.e., s.4.

⁵⁶ARIKAN, Yahya, “ *Uluslararası Muhasebe standartları ve Türkiye uygulaması* ”, Mali Çözüm, 1996, Sayı 36, s.62.

modelleri, raporları bankalar arasında tekdüzen bir uygulamayı gerçekleştiren önemli bir çalışmadır.⁵⁷

2.3.1.3.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türk Standartları Enstitüsü Muhasebe Standartları Özel Daimi Komitesi Tarafından Yapılan Çalışmalar

1987 yılında kurulan komite, Türk Muhasebe Standartlarını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Komitenin iş programında 43 adet muhasebe standardı bulunmaktadır. Teknik kurullarından geçip yayına hazır hale gelen standartlar şunlardır;

- Raporlama-Bilanço Formu Standardı
- Raporlama-Kar ve Zarar Tablosu Formu Standardı,
- Muhasebenin Temel İlkeleri Standardı,
- Denetim-Genel İlkeleri, Denetçiye İlişkin Açıklama Standardı,

Bu komite, TÜRMOB kurulduktan sonra çalışmalarına ara vermiş ve muhasebe standartlarının tek elden yapılmasını sağlamak üzere, koordinatörlüğünü birliğin yürüteceği “Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun kurulmasını ilke olarak kabul etmiştir.⁵⁸

2.3.1.4.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Sigorta Murakabe Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta ve reasürans şirketleri; Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği’nin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan "Tekdüzen Hesap Planı Komitesi" tarafından hazırlanan ve 01.01.1994 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanan "Tekdüzen Hesap Planı“ na göre iş ve işlemlerini muhasebeleştirmek zorunda kalmışlardır. Bu tekdüzen hesap planı; tek tip bilanço ve gelir-gider tablosu hazırlanmasına imkan tanımak, sigortacılık sektöründe muhasebe kayıtlarında ve mali raporlama açısından yeknesaklığı

⁵⁷ GÖKÇEN, Gürbüz, ATAMAN, Başak ve ÇAKICI, a.g.e., s.5.

⁵⁸ ARIKAN, a.g.e., s.63.

sağlamak, sektörün ve şirketlerin maddi gelişimini sağlıklı biçimde değerlendirerek ilgililerin ihtiyacı olan bilginin elde edilmesine olanak sağlamak amacını gütmüştür.⁵⁹

2.3.1.5.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 4. Bölümü Sermaye Piyasası Kurulu'na ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Sermaye Piyasası Kanunu'nun ilgili madde hükmü Kurula çeşitli görev ve yetkiler vermiştir (SPK. Md.22). Bunlardan birisi de kamunun aydınlatılması amacıyla, genel ve özel nitelikte karar almak; özellikle bilanço, kar zarar tablosu, yıllık raporlar, denetim raporları ve diğer tablolar hakkında standartlar tespit etmek ve bunları tebliğlerde duyurmaktır.⁶⁰

2.3.1.6.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Maliye Bakanlığı Koordinatörlüğü'nde Kurulan Muhasebe Standartları Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar

1990 yılında çeşitli kesimlerin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan komisyonun temel amacı, ülkemizde standart karmaşasına son vererek tüm kesimleri bağlayıcı nitelikte tek elden yayınlanacak muhasebe standartlarını hazırlamaktır. Anılan komisyon çalışmalarını tamamlamış ve bu çalışmaların sonucunda Maliye Bakanlığı'nca Vergi Usul Kanunu bünyesinde 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazetede yer alan 1 sıra nolu "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği" yayınlanmıştır. (Daha sonra adı geçen tebliğde değişiklik yapan 12 tebliğ daha yayınlanmıştır)⁶¹

Yayınlanan bu tebliğ ile aşağıdaki konularda düzenlemeler yapılmış bulunmaktadır.⁶²

1) Muhasebenin temel kavramları,

2) Muhasebe politikalarının açıklanması,

---

⁵⁹ BAŞPINAR, Ahmet, “ *Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış* “, Maliye Dergisi, 2004, sayı 146, Mayıs-Ağustos, s.48.

⁶⁰ GÖKÇEN, ATAMAN, ÇAKICI, a.g.e., s.6.

⁶¹ BAŞPINAR, a.g.e., s.49.

⁶² A.g.e., s.49.

- 3) Mali tablolar ilkeleri,
- 4) Mali tabloların düzenlenmesi ve sunulması,
- 5) Tekdüzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi.

2.3.1.7. Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) Tarafından Yapılan Çalışmalar

İlk olarak, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) 9 Şubat 1994 tarihinde denetlenmiş finansal tabloların sunumunda ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmaları için ulusal muhasebe ilkelerinin gelişmesi ve benimsenmesini sağlayacak ve kamu yararı için uygulanacak, ulusal muhasebe standartları ile muhasebe meslek mensuplarının, denetim faaliyetlerini disiplinli yürütebilmeleri için ulusal denetim standartlarını saptamak ve yayınlamak üzere TÜRMOB tarafından kurulmuştur. TMUDESK 19 adet muhasebe standardı yayınlanmıştır.⁶³

TMUDESK 'in muhasebe standartları ile ilgili amaçları şu şekilde ifade edilebilir:⁶⁴

- 1) Finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına temel alınacak muhasebe standartlarını geliştirmek ve yayınlamak ile bu standartların ülke genelinde kabulünü ve uygulanmasını sağlamak,
- 2) Türkiye Muhasebe Standartlarının, Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu olmasını sağlamak,
- 3) Türk ekonomisinin yapısı ile gereksinimlerini göz önünde bulundurmak,
- 4) Finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin mevzuat ile muhasebe standartları ve yöntemlerinin harmonizasyonuna ilişkin çalışmalar yapmak,

---

⁶³ GÖKÇEN, ATAMAN, ÇAKICI, a.g.e., s.9.

⁶⁴ BAŞPINAR, a.g.e., s.50.

5) Ülke muhasebe uygulamalarında genel kabul görmüş muhasebe kavram ve terimlerinden, muhasebe standartlarının geliştirilmesinde yararlanmak.

Yayınlanan 19 adet muhasebe standarttı ise:

- TMS - 1 Finansal Tabloların Sunuluşu
- TMS - 2 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama
- TMS - 3 Nakit Akış Tabloları
- TMS - 4 Satışlar ve Diğer Olağan Gelirler
- TMS - 5 Konsolide Finansal Tablolar
- TMS - 6 İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
- TMS - 7 Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
- TMS - 8 Maddi, Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar
- TMS - 9 Amortismanların Muhasebesi
- TMS -10 Dönem Net Karı veya Zararı, Temel Hatalar ile Muhasebe Politikalarında Değişiklikler
- TMS - 11 Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması
- TMS - 12 Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS - 13 Stoklar
- TMS - 14 Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS - 15 Araştırma ve Geliştirme Maliyetleri
- TMS - 16 Banka ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarının Kamuya Açıklanması
- TMS - 17 Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi
- TMS - 18- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Sözleşmeleri
- TMS - 19 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla eklenen Ek-İnci madde uyarınca kurulan ve idari ve mali özerkliği bulunan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu 07.03.2002 tarihinde faaliyete geçmiş olup, bundan

böyle TİMÜDESK 'in görevlerini bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalarla birlikte devralmıştır.⁶⁵

2.3.1.8.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik Olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Çalışmalar Bankaların 2002 yılı sonu itibariyle finansal tablolarının Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu olmasını sağlamak amacıyla, Haziran ayı sonu itibariyle Uluslararası Muhasebe Standartlarına paralel düzenlemeler içeren Muhasebe Uygulama Yönetmeliği ve bu yönetmeliğe ilişkin 01.10.2002 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 18 adet tebliğ yayınlanmıştır. Bu tebliğ başlıkları aşağıdaki gibidir.⁶⁶

1 Sayılı Tebliğ: Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı

2 Sayılı Tebliğ: Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı

3 Sayılı Tebliğ: Maddi Olmayan Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı

4 Sayılı Tebliğ: Kiralama İşlemlerine ilişkin Muhasebe Standardı

5 Sayılı Tebliğ: Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuyla Yaptığı İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi Standardı

6 Sayılı Tebliğ: Banka Birleşme ve Devirleri İle Bankalarca İktisap Edilen Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı

7 Sayılı Tebliğ: Varlıklardaki Değer, Azalışının Muhasebeleştirilmesi Standardı

8 Sayılı Tebliğ: Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı

9 Sayılı Tebliğ: Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Dipnotlarda Açıklanması Standardı

10 Sayılı Tebliğ: Banka Çalışanlarının Haklarının Muhasebeleştirilmesi Standardı

11 Sayılı Tebliğ: Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi Standardı

---

⁶⁵ A.g.e., s.51.

⁶⁶ A.g.e., s.52.

- 12 *Sayı Tebliğ*: Dönem Net Kar/Zararı, Temel Hatalar ve Muhasebe Politikalarında Yapılan Değişikliklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 13 *Sayı Tebliğ*: Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Hususların Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 14 *Sayı Tebliğ*: Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı
- 15 *Sayı Tebliğ*: Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklık, Birlikte Kontrol Edilen Ortaklık ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı
- 16 *Sayı Tebliğ*: Nakit Akım Tablosunun Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı
- 17 *Sayı Tebliğ*: Kamuya Açıklanacak Mali Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Standardı
- 18 *Sayı Tebliğ*: Vergilerin Muhasebeleştirilmesi Standardı

Ancak Kurul, 08.11.2006 tarihli ve 26340 Sayılı Resmi Gazete 'de bu tebliğlerden ilk 18 tebliğ ile Yıllık Faaliyet Raporuna İlişkin tebliği yürürlükten kaldırmıştır. Buna göre bankalar, konsolide finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayarak düzenlemekle yükümlü tutulmuşlardır.⁶⁷

2.3.2.Dünya’da Yapılan Çalışmalar

2.3.2.1.Birleşmiş Milletler (BM) Tarafından Yapılan Çalışmalar

BM, uluslararası muhasebe konusuna 1970’lerin başından itibaren ilgi göstermiş olup, BM tarafından muhasebe standartları ve raporlamaya ilişkin olarak yapılan çalışmaların başından itibaren çok uluslu şirketlerin faaliyetlerine yönelik olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili olarak BM bünyesinde bir komisyon kurulmuş; ayrıca, 1982’de Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından çokuluslu şirketlere ilişkin birimin bir parçası olarak faaliyet gösteren “The Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting” (ISAR) olarak anılan bir çalışma grubu oluşturulmuştur. ISAR tarafından yapılan çalışmalar yıllık olarak yayımlanmakta,

---

⁶⁷ GÖKÇEN, ATAMAN, ÇAKICI, a.g.e., s.14.

muhasebe alanında dünya çapında ortaya çıkan gelişmeler ve önemli muhasebe konularında gelişmekte olan ülkelere ve eski doğu bloğu ülkelerine faydalı bir kaynak oluşturmaktadır. BM'nin muhasebe alanındaki çalışmalarına gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere katkıda bulunma yaklaşımı ağır basmaktadır.⁶⁸

BM nezdinde ki Komisyon ve ISAR esas olarak gelişmemiş ülkelere yönelik çalışmalar yaparken, gelişmekte olan ülkelere de yardımcı olma amacına ağırlık vermektedir. Bu iki grup periyodik olarak toplanmakta, bu toplantılara IASC temsilcisi de katılmaktadır. Genel olarak BM ve IASC işbirliği içindedirler. Ancak, BM son zamanlarda uluslararası muhasebe standartları konusundaki rolünü "gözlemci" statüsü ile sınırlandırmış görünmektedir.⁶⁹

BM'nin, konumu itibariyle muhasebe standartlarının uluslararası harmonizasyonunda etkin rol alması mümkündür. Ancak, yukarıda da değinildiği üzere, BM nezdinde bugüne kadar yapılan çalışmalar bu alanda BM tarafından yapılabileceklerin sınırlı olduğunu göstermektedir.⁷⁰

2.3.2.2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Tarafından Yapılan Çalışmalar

OECD'ye gelişmiş ya da gelişmekte olan az sayıda ülke üyedir. OECD de çokuluslu şirketlerin aktivitelerinin açıklık kazanması için 1976 yılında Çokuluslu Şirketlerin Kurallar seti adı altında bir çalışma yayınlamıştır. Bu çalışmanın amacı, birçoğunun anayurdu OECD'ye üye ülkeler olan çokuluslu şirketlere olan güveni arttırmak ve eleştiri alan konulardaki açıklarını gidermektir. OECD bir Muhasebe Standartları Çalışma Grubu (Working Group on Accounting Standards) oluşturulmuştur. Bu grupta, gelişmiş dünyadan devlet uzmanları muhasebe konularını tartışmaktadırlar. Bu grup muhasebe standartlarını oluşturan bir kuruluş değildir. Daha çok raporlama yükümlülüklerine ilişkindir.⁷¹

Ayrıca, muhasebe standartları konusu OECD'nin çok geniş çalışma alanlarının sadece birini oluşturmakta olup; kendi amaçları ile çelişmediği sürece uluslararası muhasebe standartları oluşturulması faaliyetlerini IASB' ye bırakma eğiliminde

⁶⁸ ÜSTÜNDAĞ, “ Muhasebe ve Denetime Bakış “, s.49-50.

⁶⁹ ÜSTÜNDAĞ, a.g.e., s.50.

⁷⁰ ÜSTÜNDAĞ, a.g.m., s.50.

⁷¹ ATAMAN, a.g.e., s.28-29.

görülmektedir. Standartların oluşturulmasındaki rolü “gözlemci” statüsü ile sınırlandırılmış durumdadır.⁷²

2.3.2.3.Menkul Kıymetler Komisyonları Uluslararası Örgütü (IOSCO) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Son yıllarda bütün dünyada küreselleşme nedeniyle uluslararası muhasebe standartları oluşturulması konusu büyük ilgi görmektedir. IOSCO Teknik Komitesi'nin 1989 yılında “uluslararası halka arzlar” üzerine hazırladığı raporda; ülkeler arasındaki farklı raporlama yükümlülüklerinin sınır ötesi menkul kıymet ihraçlarında en çok problem yaratan hususlardan biri olduğu belirtilmiştir.⁷³

IOSCO, uluslararası kabul gören muhasebe standartlarını kendisi belirlemek yerine, standartların oluşturulmasında IASB'nin çalışmalarını destekleme politikasını benimsemiştir. 1995 yılı sermaye piyasaları düzenleyici kuruluşlarının muhasebe standartlarının harmonizasyonundaki fonksiyonu açısından bir dönüm noktası olmuştur. 1995'de IOSCO'nun yıllık toplantısında, IOSCO ve IASB uluslararası menkul kıymet ihraçlarında esas alınacak muhasebe standartlarının oluşturulması yönünde anlaşmaya varmışlardır. IOSCO ve IASB'nin ortak girişimleri muhasebe standartlarının harmonizasyonu çabalarını önemli bir aşamaya taşımış bulunmaktadır.⁷⁴

2.3.2.4.Uluslararası Para Fonu (IMF) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Uluslararası kabul gören muhasebe standartlarının ya da uygulama prensiplerinin geliştirilmesi, ekonomik politika geliştirilmesine ve uluslararası finansal sistemin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. IMF'in bu konuya olan ilgisini arttıran etkenlerden biri uluslararası kamuoyundan gelen veri açıklaması, parasal ve finansal şeffaflık, bankacılık, menkul kıymet ve sigorta işlemlerinde düzenleme, denetleme, muhasebe, iflas ve işletme yönetimi de dâhil olmak üzere ekonomi ve finansla ilgili bazı alanlarda standartların belirlenmesi çağrısı oluşmuştur. IMF ve Dünya Bankası IFAC

---

⁷² ÜSTÜNDAĞ, a.g.m., s.50.

⁷³ ATAMAN, a.g.e.,s.29-30.

⁷⁴ ÜSTÜNDAĞ, a.g.m., s.52.

çalışmalarının Kamu Sektörü Komitesi'ne katılmakta ve IFRS/IAS'a dayalı olarak muhasebe standartları geliştirmeyi hedeflemektedir.⁷⁵

2.3.2.5. Avrupa Birliği (AB) Tarafından Yapılan Çalışmalar

AB'ne üye ülkelerin serbest ticaret yapabilecekleri tek bir Pazar oluşturma amaçları doğrultusunda, üye ülkelerin muhasebe uygulamalarının da uyumlaştırılması amaçlanmıştır. AB tarafından muhasebe standartlarının harmonizasyonuna ilişkin çalışmalar, 25 Mart 1957 tarihinde yapılan Roma Anlaşması hükümleri uyarınca, üye ülkelerin şirketler kanunlarının uyumlaştırılması gereği çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.⁷⁶

Avrupa Birliği'nce muhasebe standartlarının harmonizasyonuna ilişkin girişimler direktifler vasıtasıyla yürütülmektedir. Dördüncü, Yedinci ve Sekizinci direktifler yayımlanmıştır. AB bünyesinde direktifler vasıtasıyla muhasebe standartlarında harmonizasyon sağlama çabalarında başlangıçtan itibaren; direktiflerin teknik olarak eksiklikler taşıması, direktiflerin ulusal mevzuata zamanında aktarılmaması nedeniyle ülkeler arasında farklılıkların devam etmesi, muhasebe ile ilgili direktiflerde yayımlandıkları tarihten itibaren güncelliğin sağlanamaması ve kalite geliştirici mekanizmaların oluşturulamaması, muhasebe standartlarında uyumlaştırmanın karşılıklı tanıma yöntemiyle sağlanması politikasının başarısızlıkla sonuçlanması, üye ülkelerin ulusal muhasebe standardı oluşturucu komisyonlar veya kurullar kurması nedeniyle direktiflerin içerdiği hükümlerin yumuşatılması, büyük Avrupa şirketlerinin AB muhasebe standartlarına uymaları halinde uluslararası sermaye piyasalarından faydalanabileceklerini ummalarına karşın bunun gerçekleşmemesi gibi birtakım sorunlarla karşılaşmıştır.

AB, 1990'lı yılların başından itibaren söz konusu sorunların önüne geçilebilmesi için; mevcut direktiflerin gözden geçirilmesi, Avrupa çapında muhasebe standardı oluşturacak bir kurulun kurulması gibi hususları da içeren alternatif harmonizasyon stratejileri üzerinde çalışmıştır.⁷⁷

---

⁷⁵ ATAMAN, 2002, a.g.e.,s.30-31.

⁷⁶ ÜSTÜNDAĞ, a.g.m., s.50.

⁷⁷ A.g.e.,s.50.

Son dönemde genel değişim ise, muhasebe/finansal raporlama standartlarında sadece AB içinde değil, uluslararası boyutta uyumun sağlanması lehine olmuştur. Sonuç olarak, 14 Kasım 1995’de Avrupa Komisyonu muhasebe standartlarının uyumlaştırılmasında AB’nin yeni stratejisini benimseyerek Avrupa Konseyi’ne ve Avrupa Parlamentosu’na bildirilmiştir. Buna göre, AB’nin yeni stratejisi; uluslararası muhasebe standartlarının belirlenmesinde IASC / IOSCO girişimlerinin desteklenmesi ve AB muhasebe uygulamalarının IAS ile uyumlu hale getirilmesidir.

2.3.2.6.Uluslararası Muhasebe Standartları Komisyonu (IASC) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Uluslararası muhasebe standartlarındaki farklılıkları uyumlaştırmak, mevcut standartları geliştirmek ve yeni standartlar hazırlamak amacıyla 1973 yılında merkezi Londra’da bulunan bağımsız bir organizasyon niteliğindeki Uluslararası Muhasebe Standartları Komisyonu (International Accounting Standards Committee-IASC) kurulmuştur. Komisyona 104 değişik ülkeden 2.000.000 muhasebeciyi temsil eden 143 muhasebe kuruluşu üyedir. Uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması sürecinde öne çıkan bir örgüt olarak IASC, etkili küresel ve bölgesel aktörlerle kurmuş olduğu özel ilişkileri nedeniyle, çeşitli ulusal ve uluslararası örgütlerin oluşturduğu çok aktif bir aę düzeneği içinde işlev görmektedir.⁷⁸

Kuruluşundan itibaren ilk 15 yıl süresince, IASC 26 standart ve çok sayıda taslak hazırlamış olmasına rağmen, temel farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik önemli bir düzenleme yapamamıştır. 1989 yılında Dünya menkul kıymetler borsası ile ilgili düzenlemeleri yapan Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü (IOSCO) belirli koşulların yerine getirilmesi, (yeni standartların belirlenmesi, uygulamada firmalara tanınan inisiyatifin daraltılması ve açıklık-kamuyu aydınlatma prensibine daha fazla önem verilmesi) halinde IASC tarafından kabul edilen standartları (IAS) destekleme kararı almıştır.⁷⁹ Gerekli koşulların yerine getirilmesi halinde farklı ülkelerde hisse senedi işlem gören şirketler açısından tek tip mali tablo hazırlamak

⁷⁸ Özgür Özmen Uysal, “ *Uluslararası Muhasebe Standartlarının Oluşum Süreci: IASC ve Önde Gelen Ulusal ve Uluslararası Örgütler* “, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı: 17, Ocak 2006, s.87.

⁷⁹ Nobes Christopher, International Accounting Standards and Their Effect on the Financial Reporting of UK and Other European Companies, Management Accounting, Jul London, /Aug 1998, s.1.

yeterli olabileceği gibi uluslararası standartların uyumlaştırılmasında da önemli bir gelişme sağlamış olacaktır.⁸⁰

2.3.2.7.Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (UMF) Tarafından Yapılan Çalışmalar

Uluslararası Muhasebe Federasyonu (UMF)'nin aslında burada IASB'den ayrı olarak çalışıyor olarak diğer organizasyonlar alt başlığı altında incelenmesine karşı çıkılabilir. UMF'nin çalışmaları IASB ile adeta bütünleştiği gözükmektedir. Ancak UMF, IASB'den bağımsız bir kuruluştur ve onun bir alt kurumu değildir. Bu bağlamda UMF'den de ayrıca bahsedilmesinde fayda görülmektedir. UMF, 11. Uluslararası Muhasebeciler Kongresinden sonra, 1977'de oluşturulmuştur. UMF'nin görevleri denetim için yönlendirmeler oluşturmak, muhasebe eğitimi ve yönetimi ile teknik araştırmanın teşvikidir. UMF'nin bir diğer görevi ise her beş yılda bir Uluslararası Muhasebe Kongresi'ni düzenlemektir.

2.4.TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ GELİŞİM SÜRECİ

2.4.1.SPK Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Sermaye piyasası için kamunun aydınlatılması önemlidir. Günümüzde gelişmiş ülke sermaye piyasalarının düzenlemelerine hakim temel ilke haline gelmiş olan kamuyu aydınlatma, sermaye piyasası ile ilgili her türlü bilginin tam, zamanında ve doğru bir şekilde piyasa katılımcılarına sunulmasını öngören kurallar bütünü olarak bilinmekte ve tanımlanmaktadır. Kamuyu aydınlatma yaklaşımı, sermaye piyasasında yatırımcıların yatırım yapacakları firmaların finansal durumu hakkında doğru bilgiyi zamanında edinmeleri ve bu bilgilere dayanarak risk-getiri tercihlerini kendilerinin yapmaları esasına olmaktadır. Kamuyu aydınlatma yaklaşımının en önemli unsuru olan bilginin temel kaynağı ise, finansal raporlarıdır.

---

⁸⁰ Servet Özkök, "Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Arasında Muhasebe Standartlarını Uyumlaştırma Çalışmaları", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 2, Ekim 2000, s.92.93.

1989 yılında yayımlanan “Sermaye Piyasasında Finansal Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliği (Seri: XI, No:1)” SPK’nın muhasebe alanındaki ilk düzenlemesidir. SPK’nın 2003 yılında yayımlamış olduğu “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği (Seri: XI, No:25)” ise Türkiye’de UFRS’ lere göre raporlama yapma konusundaki ilk yasal gelişmedir. 25 No.lu Tebliğ’i hisse senetleri borsada işlem gören şirketler, yatırım ortaklıkları, hisse senetleri borsada işlem görsün veya görmesin tüm aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve anılan işletmelerin bağlı ortaklığı, iştiraki veya müşterek yönetime tabi teşebbüsü konumunda olan konsolidasyon dışında tutulmamış şirketler açısından da geçerlidir.

SPK’ya tabi olan işletmelerin büyük bir bölümü 25 No.lu Tebliğ çerçevesinde finansal tablolarını hazırlamakta olup, anılan düzenlemenin 2003 yılı itibariyle yürürlükte bulunan UFRS’ ler ile tam olarak uyumlu olduğu görülebilir. Sözü edilen Tebliğ 01 Ocak 2005 tarihinden sonraki ilk ara dönem finansal tabloları için geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş, anılan tarihten önce uygulamayı tercih eden işletmeler için ise takip eden dönemlerde de uygulanmasına devam edilmek şartıyla daha önceki bir tarihte uygulamayı seçme imkânı verilmiştir. 2004 yılının Aralık ayı içerisinde ise “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: XI, No:27)” ile UMS’ leri uygulayan işletmelerin 25 No.lu Tebliğ’de yer alan düzenleme ve ilan yükümlülüklerini uygulamış sayılacakları belirtilmiştir. Böylelikle, UFRS’ lerde oluşan değişiklik ve gelişmelerin SPK’nın görev alanı kapsamında bulunan işletmelerin finansal tablolarına yansımaya imkan sağlanmış ve bu konuda işletmelere seçimlik bir hak tanınmıştır. Ancak, bu uygulama, SPK’ya finansal tablo hazırlayan işletmelerin bir kısmının 25 No.lu Tebliğ hükümlerine bir kısmının da UFRS’ lere göre raporlama yapmalarına neden olmuş ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren firmaların finansal tablolarının karşılaştırılmasını zorlaştırmıştır. Çünkü 25 No.lu Tebliğ maddeleri ile UFRS’ ler arasında sunum ve politika farklılıkları mevcuttur. Bu nedenle de SPK, 09 Nisan 2008 tarihinde “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğini (Seri: XI, No:29)” yayımlayarak 24. maddesi ile 25 No.lu Tebliğ’i yürürlükten kaldırmış ve 5. maddesi ile borsaya kota olan tüm şirketlerin UFRS’ lere göre raporlama yapmaları gerektiğini

belirtmiştir. 29 No.lu Tebliğ 01 Ocak 2008 tarihinden sonraki ilk ara dönem finansal tablolarında uygulanmaya başlanmıştır.

29 No.lu Tebliğ'in yürürlüğe girmesi ile birlikte, 25 No.lu kapsamında SPK ve IMKB'ye raporlama yapan işletmelerin finansal tablolarında geçmişe dönük olarak bazı düzeltmeler yapmaları gerekmiştir. 25 No.lu Tebliğ'den 29 No.lu Tebliğ'e geçişte UFRS 1'in uygulanması gerekli olmuştur.

25 No.lu Tebliğ'den 29 No.lu Tebliğ'e geçiş ile işletmelerin yapmış olabilecekleri düzeltmelere aşağıdakiler örnek olabilir:

- 25 No.lu Tebliğ kapsamında, konsolidasyon sırasında ortaya çıkan “şerefiye” kullanım ömrüne göre itfa edilmekte idi. 29 No.lu Tebliğ ile “UFRS 3-İşletme Birleşmeleri” standardı uygulanmış ve şerefiyenin itfasına son verilmiştir. Birleşme sırasında ortaya çıkan şerefiye pozitif ise, değer düşüklüğü testine tabi tutularak makul değeri ile raporlanmıştır. şerefiyenin negatif olması durumunda gelir olarak kaydedilmiştir. 29 No.lu Tebliğ ile 31 Mart 2008 tarihinde UFRS raporlamasına başlayan işletmeler 31 Aralık 2006 ve 31 Aralık 2007 tarihli konsolide finansal tablolarını bu kapsamda yeniden düzeltmişlerdir.
- 25 No.lu Tebliğ'in 25. Kısmı sadece “Durdurulan Faaliyetleri” kapsamakta idi. 29 No.lu Tebliğ ile birlikte “UFRS 5-Satis Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” standardının uygulanması gerekli olmuştur. UFRS 5 kapsamında satış olanağı yüksek olan ve satış planı yapılan duran varlıklar, üst yönetim kararı alınarak “satış amaçlı elde tutulan varlıklar” olarak yeni bir hesapta takip edilmiştir. Satılmaya hazır varlıklar sınıflandırılırken gerçeğe uygun değeri belirlenmiş ve bu tutarlar üzerinden kayda alınmıştır. Yapılan sınıflandırma tarihi itibarıyla amortisman ayırma işlemi durdurulmuştur. Bu standardın uygulanması ile birlikte 31 Aralık 2006 ve 31 Aralık 2007 tarihli finansal tablolarında düzeltme yapılmıştır.
- 29 No.lu Tebliğ ile 25 No.lu Tebliğ'de olmayan “UFRS 7-Finansal Araçlar: Açıklamalar” standardı kapsamında finansal araçların sunumuna ilişkin geniş kapsamlı açıklamalar yapılması gerekli olmuştur. Bu standart, dipnotlarda işletmelerin beklentilerine göre örneğin, farklı faiz oranlarında ve farklı kurlarda elindeki finansal araçların getirilerinin ve kayıplarının neler olacağını

sunmalarını istemekte ve duyarlılık analizi gibi pek çok analizi de gerektirmektedir. Standardın, bilanço ve gelir tablosu üzerinde bir etkisi olmamış sadece dipnotları etkilemiştir.

- 01 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren “UFRS 8-Faaliyet Bölümleri” standardı, 25 No.lu Tebliğ’de yer alan “UMS 14-Bölümlere Göre Raporlama” standardından farklılık arz etmektedir. UFRS 8’e göre (a) Yaptığı faaliyetler sonucunda gelir elde edilebilecek ve giderleri ortaya çıkabilecek olan, (b) Faaliyet sonuçları, bölüme tahsis edilen kaynakları ve performansı düzenli olarak işletmenin üst karar birimi tarafından gözden geçirilen, (c) Ayrı finansal bilgisi sağlanabilen bölümler faaliyet bölümüdür. Standartta ayrıca faaliyet bölümleri için toplulaştırma kriterleri de sayılmıştır. Erken uygulamanın seçilmesi durumunda UFRS 8’in bilanço ve gelir tablosu üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır, dipnotlarda detaylı açıklamalar gerektirmiştir.
- SPK’nın, 10 Aralık 2004 tarih ve 1604 sayılı kararı ile “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu Seri: XI, No:25 Sayılı Tebliğ Uyarınca Düzenlenecek Mali Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyurusuna göre, ertelenmiş vergi bilançoda aktif ve pasifte kısa ve uzun vadelide ayrı ayrı olarak sunulmakta idi. SPK’nın 17 Nisan 2008 tarih ve 11/467 sayılı kararı ile ise “Seri: XI, No:29 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğ Uyarınca Düzenlenecek Finansal Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyurusu” ile birlikte, ertelenmiş vergi bilançoda aktif ve pasifte sadece uzun vadeli kısımlarda sunulmaya başlanmıştır. Dönem karı üzerine bir etkisi olmamıştır. Sadece sunum farklılığı ortaya çıkmıştır.
- 29 No.lu Tebliğ ile birlikte yayımlanan finansal tablo formatı incelenecek olursa Avrupa ülkelerindeki raporlamalara daha çok yaklaşıldığı görülmektedir. SPK ayrıca, işletmelere ihtiyaç duymaları halinde finansal tablolarda yeni hesap kalemleri eklemeleri serbesti tanımıştır.

2.4.2.BDDK Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Konuya BDDK ve bankalar açısından bakıldığında; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında BDDK tarafından 2006 yılının ve 2007 yılının şubat ayları

içerisinde yayımlanan ve toplam 19 adet Muhasebe Uygulama Yönetmeliğini (MUY) yürürlükten fiilen kaldıran düzenlemeler uyarınca bankalara, finansal raporlarını TMSK tarafından yayımlanmış olan standartlara uygun olarak hazırlama yükümlülüğünün getirildiği görülmektedir. Düzenlemelerden 01 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin” 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, bankaların faaliyetlerini 16 Ocak 2005 tarihli ve 25702 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan TMSK' nın (1) sıra No.lu “Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ” hükümleri çerçevesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) uygun olarak muhasebeleştirmeleri esastır. Öte yandan bağlı ortaklık, birlikte kontrol edilen ortaklık ve iştiraklerin muhasebeleştirilmesine ve konsolide finansal tablolar, kamuya açıklanacak finansal tablolar ile bunlara ilişkin açıklama ve dipnotların düzenlenmesine ilişkin usul ve esasların BDDK tarafından çıkarılacak tebliğler ile belirleneceği yine bu düzenlemede belirtilmiştir. Bu kapsamda 08 Kasım 2006 tarihli ve 26340 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan “Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğin” 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında bankaların konsolide finansal tablolarının düzenlenmesinde TMS'lerin uygulanacağı, (8) numaralı fıkrasında ise konsolidasyon işlemlerinin TMS'lere uyularak gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bankalara ilişkin olarak yukarıda yer verilen düzenlemelerin ardından, banka finansal tablolarının düzenlenmesinde 2006 yılı finansal tablolarından başlamak üzere UFRS'lere tam uyumun sağlandığının ifade yerinde olacaktır.

2.4.3.Maliye Bakanlığı Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Maliye Bakanlığı muhasebe uygulamalarına ilişkin düzenlemelerini Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 175. maddesi ile mükerrer 257. Maddesi uyarınca gerçekleştirmektedir. Ancak söz konusu hükümlerin VUK' un kapsamlı vergi muhasebesi çerçevesinde anlaşılması gerekmektedir. Maliye Bakanlığı'nın vergi muhasebesi standartlarını saptama yetkisinin olduğunu kabul etmek gerekmele birlikte,

finansal raporlamaya bağılı olarak kamuyu aydınlatma gibi bir amacı ve misyonu bulunmamaktadır amacı, maliye politikalarını belirlemektir.⁸¹

2.4.4.TMSK Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Türkiye’de finansal raporlamaya ilişkin farklı uygulamaya son vermek amacıyla, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’na 15 Aralık 1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun’la eklenen Ek 1. madde uyarınca muhasebe standartlarını oluşturmak ve yayımlamak üzere idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz TMSK kurulmuştur. Böylece Türkiye’de muhasebe standartlarını çıkarma yetkisi tek bir kuruluşa verilerek bu konuda önemli bir adım atılmıştır. TMSK, bu yetkisini kullanırken çağdaş dünya uygulamalarına entegre olabilmek ve AB mevzuatıyla da uyum sağlamak amacıyla UFRS’ leri benimsemiştir.⁸²

TMSK, 07 Mart 2002 tarihinde ilk toplantısını yaparak faaliyete geçmiş ve buna ilişkin kararı 14 Nisan 2002 tarih ve 24726 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

TMSK; Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, Hazine Müsteşarlığı, SPK, BDDK ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nden (TOBB) birer, TÜRMOB’ dan bir yeminli mali müşavir ve bir serbest muhasebeci mali müşavir olmak üzere toplam 9 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin görev süresi 3 yıldır ve süresi dolmadan ayrılan üyenin yerine ilgili kurumun yeni üye seçmesi gerektiği 2499 sayılı Kanun’un Ek 1. maddesinde hüküm altına alınmıştır.

TMSK, UFRS’ lerin ülkemiz mevzuatına kazandırılması süreci içinde ilgili standartların Resmi Gazete’ de yayımlanabilmesini temine telif hakkı sahibi IASCF ile 2005 yılı içerisinde “Telif Haklarından Feragat Sözleşmesi” imzalanmış olup, çalışmalarında IASCF ‘ nin öngördüğü resmi çeviri prosedürü izlenmektedir.⁸³

Özellikle borsaya kayıtlı şirketler, bankalar, sigorta şirketleri ve belirli büyüklükteki işletmeler için zorunlu olan bu standartların 31 Aralık 2006 raporlama tarihinde

---

⁸¹ SAYAR, Zafer, “ *Oluşturulmakta Olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Işığı Altında Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma* ”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim, 2002, s.78.

⁸² SAĞLAM, Necdet, ŞENGEL, Salim, ÖZTÜRK, Bünyamin, “ *UMS/UFRS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması* “ (Yorum-Açıklama-Örnekler), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s.1.

⁸³ Gözlüklü, a.g.m., s.26.

uygulanması gerekmektedir. Borsaya kayıtlı şirketlerin büyük bir kısmı 31 Aralık 2005 tarihli finansal tablolarını bu standartlara göre hazırlamışlardır. KOBİ'ler için de, söz konusu standartların daha basitleştirilmiş versiyonunun yürürlüğe girmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır.⁸⁴

TMSK tarafından Resmi Gazete' de yayımlanan 29 adet TMS, 8 adet TFRS bulunmaktadır. TMSK tarafından yayımlanan TFRS' ler incelendiğinde, TMSK' nın Türkiye içi uygulama birliğinin sağlanması açısından IASB tarafından yayımlanan UFRS' lere göre farklı uygulamalar önerdiği görülmektedir.

Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- “UMS 7-Nakit Akış Tabloları” standardı, işletmelere nakit akım tablolarını direkt (net) veya endirekt (brüt) yöntemlerden istediklerine göre sunma seçimlik hakkını verir iken, “TMS 7-Nakit Akış Tabloları” standardında direkt yöntemin uygulanması zorunluluğu getirilmektedir.
- ”UMS 1-Finansal Tabloların Sunuluşu” standardı, işletmelere giderlerini fonksiyona veya esasa göre sunma konusunda serbesti tanımakta ancak fonksiyona göre sunan işletmelerin giderlerin esaslarına göre açıklama yapmalarını da istemektedir. “TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu” standardı ise işletmelerin giderlerini fonksiyona göre sunmalarını zorunlu kılmaktadır.

2.4.5.Türk Ticaret Kanunu ve Muhasebe Düzenlemeleri

Türkiye’de muhasebe, finansal tablo ve raporlarına ilişkin ilk hükümler TTK’ da yer almıştır. Ancak TTK’ nın hükümleri genel bir çerçeveyi belirlemiş, uygulamaya yeterince yansıyamamıştır. Vergi yasalarında ise, vergi matrahının tespitine yönelik hükümlerle birlikte işletmelerin muhasebe, kayıt ve belge düzenleri ile finansal tablolarına ilişkin ayrıntılı hükümlerinin yer alması ve ağır vergi cezaları, muhasebe uygulamalarının vergi yasaları çerçevesinde vergi matrahının tespitine yönelik olarak yürütülmesi sonucunu doğurmuştur.⁸⁵

⁸⁴ AKDOĞAN, Nalan, SEVİLENGÜL, Orhan, “ *Türkiye Muhasebe Standartları ile Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması* “, 12.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2007, s.6.

⁸⁵ KÜÇÜKSÖZEN, Cemal, “ *Sermaye Piyasasında Yatırımcıların Korunması* ”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995, s.139’dan alıntı, Üstündağ, a.g.m., s.53.

Meclisin gündeminde olan taslak TTK' nın günümüze kadar vergi yasaları tarafından yönlendirilen muhasebe düzenlemelerini bir düzene oturtması beklenmektedir. Taslak TTK'nın 88. maddesi ile halka açık olsun olmasın ülkedeki tüm işletmelere muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK tarafından yayımlanan, TMS'leri uymaları zorunluluğu getirilmektedir. Bir diğer ifade ile bu zorunluluk Türkiye'de TTK' ya tabi tüm işletmelerin finansal tablolarını hazırlarken TMS' yi uygulamak durumunda olduklarını hükmetmektedir. Söz konusu finansal tablolar olağan genel kurullarda da ortaklar onayına sunulacak ve kar dağıtım sürecinde de esas alınacaktır. TTK' nın yürürlüğe girmesi ile hazırlanacak finansal tablolar, finansal tablo kullanıcılarına ve işletmenin tüm taraflarına daha doğru, anlaşılabilir ve şeffaf bilgiler sunacaktır. Bu standartların UMS' ler ile uyumlu olması nedeniyle işletmelerin küreselleşen dünyada ortak dili konuşmalarını ve rekabetçi bir pozisyon almalarını sağlayacaktır.⁸⁶

TTK' da, TMSK' nın referans olarak alınması ve uyum zorunluluğu getirilmesi, uygun, yerinde ve isabetli bir adım olmuştur. Bu doğrultuda bakıldığında, içinde bulunduğumuz son dönemde gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, finansal raporlamada; farklılıkların azaltılması, şeffaflık ve karşılaştırılabilirliğin artırılması yönünde önemli bir süreç yaşanmakta olduğu söylenebilir.⁸⁷

UFRS'ye geçiş sürekli çalışma içinde yoğun olmayı gerektiren yorucu bir süreçtir. Bu yoğun süreçte, Türkiye'de söz konusu gelişmeleri yakından izlemektedir. Standartların uygulanması konusunda da SPK, BDDK, TMSK çalışmalar yapmaktadır. Taslak TTK' nın kabul edilmesi ile birlikte UFRS'lerin Türkiye'de faaliyet gösteren tüm işletmelerde uygulanması yasal bir prosedüre kavuşacaktır. Ancak bazı önemli zorluklar ile karşılaşılması kaçınılmazdır. Söz konusu zorluklar arasında; standartların teknik ve karmaşık yapısı, eğitime olan gereksinim, kural esaslı muhasebeden ilke esaslı muhasebeye geçişin getirdiği sıkıntılar, şeffaflık sorunları, gerçeğe uygun değer hesaplamalarının karışıklıklara yol açması, standartların sık aralıklarla revize edilmesi, vergisel kaygıların ön planda tutulması ve yatırımcı istek ve beklentilerin değişmesini belirtmek mümkündür. Bu sorunlara ek olarak; vergi kanunlarının sürekli değişmesi, yazılım gibi teknolojik sorunların artması ve Muhasebe Sistemi Uygulama Genel

---

⁸⁶ SAĞLAM, ŞENGEL, ÖZTÜRK, a.g.e.

⁸⁷ Cemal İbiş, A. Akarçay, "IOSCO Deklarasyonu ve Menkul Kıymet Borsalarında IAS'in Uygulama Süreci" den alıntı, Aksoy, a.g.m., s.190.

Tebliğî'nin (MSUGT) yeniden düzenlenmesi de geçiş sürecinde önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu sorunların olanaklar ölçüsünde en aza indirilmesi için uygulamalar yasal hale gelmelidir.

2.5.TMS 28 İŞTİRAKLERDEKİ VE İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ YATIRIMLARIN MUHASEBELEŞRİLMESİ STANDARDI

İştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesini düzenleyen uluslararası muhasebe standardı 1988 yılında yayınlanmış ve yayınlandığı tarihten itibaren birçok değişikliğe uğramıştır. 17.12.2005 tarihli 26036 sayılı resmi Gazetede yayınlanarak iştiraklerin muhasebeleştirilmesini düzenleyen Türkiye Muhasebe Standardı 'TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar' ismiyle Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından uygun bulunmuş ve yürürlüğe girmiştir.

İlk defa 1988 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren IAS 28, 1991 yılında uluslararası muhasebe standartları için kabul edilen gözden geçirme formatına uygun olarak Kasım 1994'te yeniden tekrar düzenlenmiş ve bu düzenlemede ilk metin üzerinde önemli bir değişiklik olmamıştır. IASC tarafından kabul gören yeni formata uygun olabilmesi için bazı terminoloji değişiklikleri yapılmıştır.

Temmuz 1998 'de, IAS 36, Aktif kalemlerinin değer yitirmesi (IAS 36-Impairment of Assets) standardı ile uygun olabilmesi için IAS 28' in 23 ve 24 nolu paragrafları gözden geçirilerek yeniden düzenlenme yoluna gidilmiştir.

Aralık 1998' de, IAS 39 Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Değerlemesi (IAS 39-Financial Instruments: Recognition and Measurement) standardı ile uyum sağlaması için IAS 28' in 7,12 ve 14. paragrafları uygun şekilde değiştirilmiştir. Bu değişiklik işlemiyle, IAS25 Yatırımların Muhasebeleştirilmesi (IAS 25-Accounting for Investments - IAS 39 ile yürürlükten kaldırılmıştır) standardına yapılan göndermelerin yerini IAS 39 almıştır. 1999 yılında, hem IAS10 koşullu işlemler bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan olaylar standardının yerine, IAS 10 (1999' da revize edilmiş) Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar (IAS 10-Revised 1999-Events After the Balance Sheet Date) standardını referans olarak gösterebilmek hem de IAS 37 Karşılıklar, Koşullu

Yükümlülükler ve Koşullu Varlıklar (IAS 37-Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets) Standardındaki terminoloji ile tutarlı hale getirebilmek için 26. paragrafta değiştirilmiştir. IOSCO' nun talebi üzerine, IASC bünyesinde 1994 yılında kurulan daimi Yorum Kurulu (Standing Interpretation Committee-SIC) tarafından yayınlanan 3 numaralı yorum IAS 28 ile ilişkilendirilmiştir. İştiraklerle yapılan işlemlerde Gerçekleşmemiş Kar ve Zararların Eliminasyonu (SIC-3 Elimination of Unrealized Profits and Losses on Transactions with Associates) başlıklı bu yorum IAS 28'in uygulamasına açıklık getirmiş ve eksiklikleri giderilmiştir. Diğer standartlardaki yapılan değişikliklere uyumun sağlanması açısından Ekim 2000 Tarihinde 8. paragraf güncellenirken, 10.paragraf kaldırılmıştır. Bu değişiklikler neticesinde IAS 39'un ilk defa kullanımı ile ilgili hükümlerle paralellik sağlanmıştır. 2005 yılında yapılan değişiklikler ile SIC 3 yorumu da standardın metni içine alınmıştır. Bu son güncelleme özkaynak yönteminin bireysel finansal tablolarda kullanılması hükmü kaldırılmış iştiraklerin maliyet değeri ya da gerçek değer ile gösterilmesi kararı alınmıştır.

2.5.1.Standardın Amacı ve Açıklamalar

Standardın amacı; iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesini tanımlamak, iştiraklerdeki ve iş ortaklıklarındaki yatırımların muhasebeleştirilmesi durumunda özkaynak yönteminin uygulanmasına ilişkin esasları belirlemektir.

Ancak;

- a. Risk sermayesi (girişim sermayesi) kuruluşları,
- b. Yatırım fonları ve yatırım amaçlı sigorta fonlarını (bireysel emeklilik yatırım fonları) kapsayan benzer işletmeler tarafından elde bulundurulan ve “TMS 39 Finansal Araçlar; Muhasebeleştirilme ve Ölçme” Standardı uyarınca muhasebeleştirilerek, ilk muhasebeleştirilmeyi takiben gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilip, kar veya zararla ilişkilendirilen veya alım satım amaçlı elde bulundurulan yatırımlar bu standart kapsamında değildir.⁸⁸

---

⁸⁸ ÖRTEN, Remzi, KAVAL, Hasan, KARAPINAR, Aydın, “ *Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları* ”, 6.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2012, s.417.

İştirak yatırımı yapmış olan bir yatırımcı şirket tarafından finansal tablolarda yapılması gereken açıklamalar özet olarak aşağıdaki gibidir;⁸⁹

- Varlıklarının, yükümlülüklerinin hasılatlarının toplam tutarları ve kar/zararlarının toplam tutarları dahil olmak üzere iştiraklerin özet finansal bilgileri,
- Doğrudan ya da bağlı ortaklıklar vasıtasıyla dolaylı olarak yatırım yapılan bir işletmenin oy hakkının veya potansiyel oy hakkının %20 'sinden daha azına sahip olunması halinde; yatırım yapılan işletmede önemli etkisi bulunduğu sonucuna varan yatırımcının, önemli etkiye sahip olunmadığı varsayımını geçersiz kılma gerekçeleri,
- Doğrudan ya da bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak yatırım yapılan bir işletmenin oy hakkının veya potansiyel oy hakkının %20'sine ya da daha fazlasına sahip olunması halinde; önemli etkisi bulunmadığı sonucuna varan yatırımcının, iştirakte önemli etkiye sahip olduğu varsayımını geçersiz kılma gerekçeleri,
- Bir iştirakin finansal tablolarının özkaynak yönteminin uygulanmasında kullanılması ve bu finansal tabloların yatırımcı işletmenin raporlama tarihi ya da raporlama döneminden farklı olması durumunda, iştirakin finansal tablolarının raporlama tarihi ile farklı raporlama tarihi ya da raporlama dönemi kullanılmasının gerekçeleri,
- Yatırımcı işletmenin iştirakin zararlarından kendi payına düşen tutarı muhasebeleştirmeye son vermiş olması durumunda, hem ilgili dönemde hem de birikimli olarak iştirakin zararlarında yatırımcı işletmenin finansal tablolarına yansıtılmamış olan payı,
- Bireysel olarak ya da gruplandırmak suretiyle; toplam varlıklar, toplam yükümlülükler, hasılatlar ve kar/ zarar tutarları dahil olmak üzere, özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmeyen iştiraklerin özet finansal bilgileri,
- Özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen iştirak yatırımları duran varlık olarak sınıflandırılır. Bu iştiraklerin kar ya da zararlarından yatırımcıya düşen

---

⁸⁹ A.g.s., TMS 28, md. 37.

pay ve bu iştirak yatırımlarının defter değerleri ayrı ayrı açıklanır. Bu iştiraklerin elden çıkarılan faaliyetlerinden yatırımcıya düşen pay da ayrıca açıklanır.⁹⁰

2.5.2.Konsolide Finansal Tablolardaki İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi

Konsolide finansal tablo düzenleyen işletmeler, konsolide finansal tablolarda yer alan iştiraklerini öz sermaye yöntemi ile muhasebeleştirirler. Bunun bir istisnası, yakın bir gelecekte satılmak amacıyla alınan iştiraklerdir. Yakın gelecekte veya 12 ay içinde satılmak üzere alınan iştirakler maliyet yöntemi ile muhasebeleştirilir. Maliyet yöntemi, iştiraklerin maliyet bedeli ile kaydedilmesini kabul eden bir muhasebe yöntemidir. Maliyet yönteminde öz sermaye yönteminden farklı olarak sadece iştiraklerden elde edilen kar payları iştirak eden şirketin gelir tablosunda gösterilmekte ve böylece iştirakın maliyeti azaltılmış olmaktadır. Maliyet yönteminde dağıtılmayan kar payları için herhangi bir kayıt yapılmamaktadır. Hem ülkemizdeki hem de diğer ülkelerdeki standart koyucular konsolide finansal tabloların düzenlenmesi durumunda, iştirak tutarlarının özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilmesini kabul etmiş durumdadır.⁹¹

2.5.3.Özkaynak Yönteminin Uygulama Esasları

Özkaynak yöntemine göre, iştirak yatırımı başlangıçta elde etme maliyeti ile kaydedilir. İktisap tarihinden sonra ise, yatırımcının yatırım yapılan işletmenin kar ya da zararındaki payı finansal tablolara yansıtılmak üzere yatırımın defter değeri artırılır ya da azaltılır. Yatırımcının yatırım yapılan işletmenin kar ya da zararından alacağı pay, yatırımcının kar ya da zararı olarak muhasebeleştirilir. Yatırım yapılan bir iştiraktan alınan (kar payı vb.) dağıtımlar yatırımın defter değerini azaltır. Yatırım yapılan iştirakin kar veya zararına henüz yansıtılmamış tutarların yatırım yapılan iştirakin özkaynaklarında ortaya çıkardığı değişiklikler de yatırımcının yatırım yapılan iştirakteki payı oranında yatırımın defter değerinde düzeltme yapılmasını gerekli kılabilir. Bu tür değişiklikler, maddi duran varlıkların yeniden değerlemesinden ya da yabancı para

⁹⁰ A.g.s., TMS 28, md. 38.

⁹¹ MISIRLIOĞLU, İsmail Ufuk, “*İştiraklerin Öz Sermaye Yöntemi 'Ne Göre Muhasebeleştirilmesi'*” Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), c.4 s.4, Ankara, 2002, s.,63.

çevrim farklarından kaynaklanan değişiklikleri içerir. Bu değişikliklerden yatırımcıya düşen pay doğrudan yatırımcının kendi özkaynaklarında muhasebeleştirilir.⁹²

Bir iştirak yatırımı, bir bağlı ortaklığa ya da 31 no.lu standartta tanımlandığı şekliyle iş ortaklığına dönüşmediği sürece, yatırımcı iştirakteki önemli etkinin bittiği tarihten itibaren özkaynak yönetimini uygulamayı bırakır ve yatırımını söz konusu tarihten itibaren TFRS 7 ve TMS 39 uyarınca muhasebeleştirir. Buna göre bir yatırımcı şirket tarafından yapılan uzun vadeli hisse senedi yatırımlarının muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olmaktadır;⁹³

Özkaynak yönteminin uygulanması için öngörülen işlemlerin çoğu 27 no.lu standartta tanımlanan konsolidasyon işlemleri ile benzerlik taşır. Bunun dışında, bir bağlı ortaklık iktisabının muhasebeleştirilmesinde kullanılan usuller için belirleyici kavramlar, bir iştirak yatırımı ediniminin muhasebesinde de uygulanır.

Bir grubun bir iştirakteki payı, ana şirketin ve bu ana şirketin bağlı ortaklıklarının söz konusu iştirakteki paylarının toplamıdır. Bununla birlikte, bir yatırımcı işletme (yatırımcının konsolide edilen bağlı ortaklıkları dahil olmak üzere) ile ortakları veya iştirak ve bağlı ortaklıkları arasında gerçekleşen işlemlerden grup dışı yatırımcıların payı kadar yansıtılır. Ortaklarla yapılan işlemler, örneğin; bir iştirakin yatırımcı işletmeye yaptığı varlık satışı gibi işlemlerdir. İştirak ve bağlı ortaklık arasındaki işlemler ise, bir yatırımcı işletmenin iştirakine yaptığı varlık satışı gibi işlemlerdir. İştirakin bu işlemler sebebiyle oluşan kâr ve zararından yatırımcı işletmeye düşen pay elimine edilir. Bir iştirak yatırımı, ancak yatırım yapılan işletmenin "iştirak" niteliği kazandığı tarihten itibaren özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilir.

Özkaynak yöntemi, önemli etkinin var olduğu saptanan iştiraklerin muhasebeleştirilmesinde kullanılır. 'Önemli etki' kavramı IAS ve TMS 28 standartlarında ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.⁹⁴

Özkaynak yönteminin kullanıldığı durumlar üçe ayrılabilir;

---

⁹² ÇİFTÇİ, Yavuz, “ *İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönteminin Kullanılması* “, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), c.2, s.4, Ankara 2000, s.59.

⁹³ ÇİFTÇİ, Yavuz,, a.g.e., s.57.

⁹⁴ KAYA, İdil “ *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar* “ Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2.Baskı, 2011, s.82.

- Konsolide finansal tablolardaki iştiraklerin muhasebeleştirilmesi,
- İştirak eden işletmelerin bireysel finansal tablolarındaki iştiraklerin muhasebeleştirilmesi,
- İş ortaklıklarına iştiraklerin muhasebeleştirilmesi

2.5.4.İştirakin Zarar Etmesi Durumunda

Bir yatırımcı işletmenin bir iştirakin zararlarından kendisine düşen payı, söz konusu iştirakteki toplam payına eşit ya da bu payın üstünde ise, yatırımcı kendi payının üzerindeki zarar tutarını finansal tablolara yansıtmaz. Bir iştirakteki pay, özünde iştirak edenin iştirakteki net yatırımının bir parçasını teşkil eden uzun vadeli her türlü hakkı ile birlikte, öz kaynak yöntemine göre bulunan söz konusu iştirak yatırımın defter değerine eşittir. Örneğin ödenmesi planlanmamış ya da öngörülebilir bir gelecekte gerçekleşmeyecek bir kalem, özünde işletmenin ilgili iştirakteki yatırımının bir uzantısıdır. İmtiyazlı hisse senetleri, uzun vadeli alacaklar veya verilen borçlar bu tür kalemler arasındadır. Bununla birlikte, söz konusu kalemler ticari borç ve alacakları, ya da teminatlı krediler gibi uygun karşılıkları olan uzun vadeli alacakları kapsamaz. Öz kaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen ve yatırımcının adi hisse senedine yaptığı yatırım tutarının üzerindeki zararlar, yatırımcının iştirakteki haklarının diğer unsurlarına kıdem sıralarının tersi yönünde uygulanır.(örnek tasfiye sürecinde öncelik). Yatırımcının payı sıfıra indikten sonra, ilave zarar karşılığı ayrılması ve borç tutarlarının muhasebeleştirilmesi ancak yatırımcının yasal veya zimmi kabulden doğan yükümlülüğe maruz kalmış olması ya da iştirak adına ödemeler yapmış olması halinde söz konusudur. İştirakin sonraki dönemlerde kar etmesi durumunda, iştirak edenin kardan aldığı payı finansal tablolara yansıtmaması, ancak iştirakin karından kendisine düşen payın finansal tablolara yansıtılmamış zararlardan kendisine düşen paya eşitlenmesinden sonra söz konusu olur.⁹⁵

---

⁹⁵ A.g.s., TMS 28&30

2.5.5.Değer Düşüklüğü Zararları

Öz kaynak yönteminin uygulanması sonrasında, iştirakteki net yatırımı ile ilgili olarak herhangi bir ilave değer düşüklüğü zararının finansal tablolara yansıtılmasının gerekip gerekmediğini belirtmek için, 'IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement' 'TMS 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçüm hükümleri uygulanır(TMS 28&31). Net yatırımın ve değer azalış tutarının bir parçasını oluşturmayan hakları ile ilgili olarak bir değer azalışının finansal tablolara yansıtılıp yansıtılmayacağını belirlemek amacıyla da TMS 39 hükümlerini uygular.

İştiraklerdeki yatırımın defter değerine dahil edilen şerefiye ayrıca muhasebeleştirilmediğinden 'IAS 36 Impairment of Assets' 'TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardının şerefiye değer düşüklüğünün test edilmesine ilişkin hükümleri uygulanarak ayrıca değer düşüklüğü açısından test edilmez. Bunun yerine TMS 39 hükümlerinin uygulamasının yatırımda değer düşüklüğü olabileceğini gösterdiği durumlarda, iştirak yatırımının geri kazanabilir tutarı (kullanım değeri ile gerçeğe uygun değerinden satış maliyetlerinin düşülmesi sonucu bulunan tutardan büyük olanı) ile defter değeri karşılaştırılarak yatırımın bütün defter değeri TMS 36' ya göre değer düşüklüğü açısından teste tabi tutulur. Yatırımın kullanım değerinin belirlenmesinde işletme tarafından aşağıdaki tahminler yapılır.

- Yatırım yapılan iştirakin, söz konusu iştirakin faaliyetlerinden sağlanacak nakit akımları ve nihai olarak yatırımın elden çıkartılması ile elde edilecek kazançlar da dahil olmak üzere, gelecekte gerçekleştirilmesi beklenen tahmini nakit akımlarının bugünkü değerinden kendisine düşen pay veya;
- İştiraktan alınacak kar paylarından ve nihai olarak yatırımın elden çıkarılmasından kaynaklanması beklenen gelecekteki tahmini nakit akımlarının bugünkü değerinden kendine düşen pay. Uygun varsayımlar altında her iki yöntemde aynı sonucu verir.

2.5.6. Bireysel Finansal Tablolar

31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlanan haliyle TMS 28 bireysel mali tablolarda iştiraklerin elde etme maliyetleri üzerinden veya TMS 39 'Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm' standardı uyarınca gösterilmesi kuralı benimsenmiştir. Sermaye Piyasası Kurulu da aynı doğrultuda hareket etmeyi benimseyerek, konsolide mali tablolarda tam konsolidasyon, oransal konsolidasyon ve öz sermaye yöntemleri kullanılarak gösterilen bağlı ortaklık, müşterek yönetime teşebbüs ve iştiraklerin ana ortaklık bireysel finansal tablolarında elde etme maliyetleri üzerinden veya muhasebe standartları Tebliğinin 'Finansal Araçlar' başlıklı kısmı uyarınca gerçeğe uygun değerleri ' ile muhasebeleştirilmelerini karara bağlamıştır.

2.5.7. Özkaynak Yönteminin Uygulanmasında İstisna Tutulan İştirakler

TMS 28'de öz kaynak yönteminin uygulanmasından istisna tutulan iştirak yatırımları da da tespit edilmiştir. Bunlardan;

Birinci istisna, iştirakın TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardı uyarınca elden çıkarılmak amacıyla bulundurulmuş varlık olarak sınıflandırılması durumunda öz kaynak yönteminin uygulanmamasıdır. Bu türdeki iştirakler TFRS 5 standardı hükümlerine göre muhasebeleştirirler. Ayrıca daha önce satış amaçlı elde tutulan finansal varlık olarak sınıflandırılmış bir iştirak yatırımının söz konusu sınıflama için gereken kriterleri kaybetmesi durumunda yatırım, satış amaçlı elde tutulan finansal varlık olarak sınıflandırıldığı tarihten itibaren geçen dönemlere ilişkin finansal tablolar da bu çerçevede düzeltilir.

İkinci istisna, TMS 27 'Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar' Standardının 10. paragrafında yer alan istisna uyarınca konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü bulunmayan bir ana ortaklığın, aynı zamanda bir iştirak yatırımının da bulunması durumu içinde söz konusudur. Bu iştirakler için öz kaynak yöntemi uygulanmaz.

Üçüncü istisna, yatırımcının tamamına bir başka işletme tarafında sahip olunan bir bağlı ortaklık veya bir başka işletmenin kısmen sahip olduğu bir bağlı ortaklık olması ve

bu işletmenin diğer koşullarda oy verme yetkisi olmayanlar da dahil olmak üzere, diğer sahiplerinin öz kaynak yöntemi uygulanmaması konusunda bilgilendirilmiş ve buna itiraz etmemiş olmaları durumudur.

Dördüncü istisna, borçlanma veya öz kaynağa dayalı araçları kamuya açık bir piyasada (yerel ve bölgesel piyasalarda dahil olmak üzere yurtiçi ya da yurt dışı menkul kıymet borsaları ya da tezgah üstü piyasada) işlem görmeyen yatırımcılar içindir.

Beşincisi, kamuya açık bir piyasada işlem görmek üzere herhangi bir finansal araç ihraç etmek amacıyla finansal tabloları ile bir sermaye piyasası düzenleyici kuruluşu ya da benzeri bir düzenleyici kuruma başvurmamış ya da bu tür bir başvuru süreci ve hazırlığı içinde olmayan yatırımcılara uygulanan istisnadır.

Son olarak, yatırımcının nihai ya da ara düzeydeki ana ortaklığı konumundaki işletmenin, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun konsolide finansal tablolar hazırlayarak kamuoyunun bilgisine sunması durumunda da öz kaynak yöntemi uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.⁹⁶

2.5.8.Oransal Konsolidasyon Yöntemi İle Öz kaynak Yönteminin Karşılaştırılması

Oransal konsolidasyon yönteminin uluslararası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına göre iş ortaklıklarının konsolidasyona dahil edilmesinde oransal konsolidasyon yönteminin daha doğru olduğu görüşünden yola çıkarak kullanılmasını öngörür. Alternatif olan yöntem ise öz kaynak yöntemidir. Öz kaynak yönteminde iş ortaklığına yapılan yatırım konsolide bilançoda ve gelir tablosunda tek bir satırda gösterilir. Bu yöntemle göre daha değerli bilgi sunduğu kabul edilen orantılı konsolidasyonda ise iş ortaklığının varlıkları, borçları, gelir ve giderleri satır satır ana ortaklık kalemleri ile sahiplik payı oranında birleştirilir. Böylece iş ortaklığının özellikle üstlenmiş olduğu borçlarından ortak girişimci konumundaki ana işletmeye düşen kısım da konsolide bilançoda gösterilmiş olur.

---

⁹⁶ KAYA, İdil “ *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar* “ Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2.Baskı, 2011, s.100.

2.6.ÇALIŞMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

2.6.1.İştirak Kavramı

Yatırımcı işletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir.⁹⁷ 25 sayılı standart taslağında önemli derecede etkide bulunduğu, bağlı ortaklık ve müşterek yönetime tabi teşebbüsler dışında kalan işletmeler olarak açıklanmıştır. İştirakler, ana ortaklığın yönetimine ve işletme politikalarının belirlenmesine katılma anlamında devamlı bir bağının doğrudan veya dolaylı olarak sermaye ve yönetim ilişkisinin bulunduğu ya da sermayesinde %20 veya daha fazla, %50 ve daha az oranda paya veya bu oranda yönetime katılma hakkına sahip olduğu işletmelerdir.

İştirakin varlığı için aşağıdaki şartların bulunması gerekir;⁹⁸

- i. İştiraki yapan yatırımcı bir işletme olmalı
- ii. İştirak edilen işletme adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmelerde dahil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmamalı,
- iii. İştirak edilen işletme üzerinde önemli etki bulunmalıdır.

2.6.2.Ana Ortaklık Kavramı

Bir veya daha fazla işletmeyi kontrol edebilen işletme olarak tanımlanmaktadır. Şirketler bir veya daha fazla şirkete ait hisselerin bütününe veya bir kısmına sahip olabilmektedirler. Sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde bağlı ortaklıkları, 6 IAS 27 md. 4, TMS 27 md.4. iştirakleri ve/veya müşterek yönetime tabi teşebbüsleri bulunan şirket ana ortaklık olarak isimlendirilmektedir.

---

⁹⁷ A.g.s., TMS 28 md. 2

⁹⁸ AK, Ahmet, “ *Vergi Hukukunda İştirakler* “ Savaş Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1.Baskı, 2009, s.14.

2.6.3.Bağlı Ortaklık Kavramı

Adi ortaklıklar gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmelerdir.⁹⁹ Bağlı ortaklık, ana ortaklık tarafından doğrudan veya dolaylı olarak, sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde %50'den fazla oranda hisseye, oy hakkına veya yönetim çoğunluğunu seçme hakkına veya yönetim çoğunluğuna, kontrole sahip olduğu işletmelerdir.¹⁰⁰

2.6.4.İş Ortaklıkları Kavramı

Müşterek kontrole sahip olan tarafların, girişimin net varlıkları üzerinde haklarının bulunduğu müşterek anlaşmadır. Başka bir diğer ifadeyle ise, iki veya daha fazla tarafça, bir sözleşme çerçevesinde birlikte paylaşılan işletmeleri veya ekonomik faaliyetleri ifade etmektedir.

2.6.5.Grup

Bir ana ortaklık ve onun bağlı ortaklıklarıdır.¹⁰¹

2.6.6.Kontrol

Ana ortaklığın yönetim gücüne sahip olması ya da yasa veya bir anlaşma sonucu yönetim kararlarında tamamen etkin rol oynama gücüdür.¹⁰² Başka bir ifade ile; Ana ortaklığın iştirak ya da bağlı menkul kıymet kapsamındaki şirketlerin yönetim çoğunluğuna sahip olma, ya da yasa veya anlaşma sonucu yönetim kararlarında tamamen rol oynama gücüdür. Eğer ana şirket, doğrudan ya da bağlı şirketleri kanalıyla

---

⁹⁹ IAS 27 md 4, TMS 27 md.4.

¹⁰⁰ İBİŞ, Cemal, “*Konsolide Finansal Tablolar Usul Esas ve Uygulamalar*“, İstanbul Yayılım Yayıncılık, 2004

¹⁰¹ A.g.s., TFRS 10, EK - A

¹⁰² MISIRLIOĞLU, a.g.e., s.,67.

bir şirketin yüzde 50'sinden fazla hisse senedine sahipse, o ana şirketin “kontrol gücü” olduğu varsayılır.¹⁰³

2.6.7.Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüs

Belirli bir anlaşma çerçevesinde yönetimi, konsolidasyona dahil ortaklıklar ile birlikte veya ana ortaklık olarak tek başına başka hissedar veya hissedarlar grubunca ortak olarak paylaşılan işletmelerdir.

2.6.8.Önemli Etki Kavramı

Bir şirket dolaylı veya dolaysız olarak, diğer bir şirketin %20 veya daha fazla oy gücüne sahipse ve tersi açıkça belirtilmemişse, oy gücünü elinde bulunduran şirketin diğer şirket üzerinde önemli etkisi olduğu varsayılır. Bu durumda oy gücünü elinde bulunduran şirket diğer şirkete iştirak etmiş sayılır. Aksi halde, yani bir şirket dolaylı veya dolaysız olarak, diğer bir şirketin %20'den daha az oy gücüne sahipse, etkinlik açıkça gösterilmedikçe, oy gücünü elinde bulunduran şirketin diğer şirket üzerinde önemli etkisi olmadığı varsayılır. Bir yatırımcının önemli bir paya veya ortaklığın çoğunluğuna sahip olması diğer bir yatırımcının söz konusu ortaklıkta önemli bir etkinliğinin olmayacağı anlamına gelmez.¹⁰⁴

2.6.9.Azınlık Payı

Bir bağlı ortaklığın net varlıklarının ve kar veya zararının ana ortaklık tarafından, doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak, sahip olunmayan paylara isabet eden kısmını ifade eder.¹⁰⁵ Bir bağlı ortaklığın hisse senetlerinin %50'den daha azına sahip olan hissedarların sahip olduğu hakka veya hisseye (paya) azınlık payı denilmektedir. Eğer ana ortaklık bağlı ortaklığın sermayesinin %70'ine sahipse 30'luk pay azınlık payı olarak adlandırılmaktadır. Azınlık payları, konsolide bilançoda ana ortaklığın özkaynaklardaki payından ayrı olarak özkaynaklar içerisinde gösterilir.

¹⁰³ UYAR, Süleyman, “ *TMS, SPK, UMS ve Diğer Mevzuat Çokgeninde İştirakler*”, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Aralık 2001.

¹⁰⁴ MISIRLIOĞLU, İsmail Ufuk, a.g.e., s.,66.

¹⁰⁵ A.g.s., TMS 27 md.4.

Grubun kar ya da zararından azınlık paylarına isabet eden tutar da ayrıca gösterilmelidir.¹⁰⁶

Konsolide finansal tablolarını kamuya açıklayan şirketler, azınlık paylarını, konsolide bilançolarında öz sermaye içinde gösterirken; dönemin kar ya da zararından söz konusu ortaklık dışı paylara isabet eden kısmı da gelir tablosun da sunarlar. Mali tablo dipnotlarında da bağlı ortaklıkların isimlerini, etkin ortaklık oranlarını ve doğrudan ve dolaylı oy haklarını bir liste şeklinde açıklarlar. Böylece ortaklık dışı pay oranları hakkında da finansal tablo okuyucuları bilgilendirilmiş olur. Muhasebe politikalarını açıkladıkları kısımda ise, ortaklık dışı payları nasıl gösterdikleri hususunda bilgi verirler. Kar ya da zarar, ana ortaklık hissedarlarına ve azınlık paylarına aittir. Bu payların her ikisi de özkaynak niteliğinde olup, azınlık paylarına isabet eden tutar gelir ya da gider değildir.¹⁰⁷

Konsolide edilmiş bir bağlı ortaklıkla ilgili olarak azınlık paylarına isabet eden zararın tutarı, bağlı ortaklıktaki azınlık payı tutarını aşabilir. Bu durumda, azınlık pay sahiplerinin zararı karşılamaya yönelik herhangi bir bağlayıcı yükümlülüğünün olması ve zararı karşılamak için gerekli ilave yatırımları yapabilme gücünün yeterli olması durumu hariç, söz konusu fazla kısım bağlı ortaklıktaki çoğunluk payından mahsup edilir. Konsolidasyona tabi şirketin daha sonra kara geçmesi halinde, daha önce mahsup edilen tutarlara ulaşıncaya kadar tüm karlar çoğunluk paylarına ilave edilir.¹⁰⁸

2.6.10.Şerefiye

Bir işletme devralınırken katlanılan maliyet ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının değeri arasındaki olumlu farkların izlendiği hesaptır. Şerefiye hesaplanırken rayiç bedelin tespit edilmemesi durumunda net defter değeri işleme alınır. Şerefiye bilançoda raporlanırken, maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporlanır. KOBİ (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler) TMS/TFRS' ye göre şerefiyeye faydalı ömrü süresince amortisman ayrılır. Yararlanma sürelerinin belli olmaması durumunda, on yıllık sürede eşit taksitlerle itfa olunarak yok edilir. Şerefiye

¹⁰⁶ A.g.s., TMS 27,&33

¹⁰⁷ A.g.s., TMS 27, &34

¹⁰⁸ A.g.s., TMS 27, &35

hesabı amortismanına tabidir. MSUGT (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği)'ne göre yararlanma süresinin belli olmaması durumunda beş yıl içinde, KOBİ TMS/TFRS 'ye göre on yıl içinde aktifleştirilmesi esastır.¹⁰⁹

2.7.İŞTİRAKLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE ÖZKAYNAK VE MALİYET YÖNETİMİ

Ülkemizde iştiraklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ile ilgili yapılan düzenlemelerde iki yöntem söz konusu olmaktadır. Bunlar maliyet yöntemi ve özkaynak yöntemidir. İştirakler, Vergi Usul Kanunu'nda maliyet, Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemelerine göre maliyet ya da özkaynak, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun düzenlemelerine göre de maliyet veya özkaynak yöntemine göre raporlanmaktadır. UMS-28'e göre, iştiraklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında öz kaynak yöntemi uygulanmaktadır.

---

¹⁰⁹ ELİTAŞ, Cemal, “ *Muhasebe Uygulamaları Açısından TMS TFRS' ye Geçiş Rehberi* “ Gazi Kitabevi,2012,

Sahiplik Durumu	Yöntem	Elde Etme Tarihinde Ölçme ve Raporlama	İzleyen Yıllarda Ölçme ve Raporlama	
1. Yatırımcı önemli etki ve kontrole sahip değildir. Yatırımcının, yatırım konusu şirketin hisse senetlerinin %20' sinden daha azına sahip olduğu varsayılır.	Maliyet Yöntemi	Yatırımcı, yatırımı maliyet değeriyle kaydeder. Maliyet değeri, hisse senetlerini elde etmek için yapılan toplam harcamadır.	<u>YATIRIM</u> Yatırımcı, yatırımı piyasa ya da maliyet değerinden düşük olanıyla raporlar.	<u>GELİR</u> Yatırımcı, her bir dönemde yatırım yapılan şirket tarafından dağıtılan kâr payından payına düşen tutarı gelir olarak kaydeder.
2. Yatırımcı, yatırım konusu şirketin faaliyet ve mali politikaları üzerinde önemli etkiye sahiptir, ancak kontrol uygulayamamaktadır. Yatırımcının, yatırım konusu şirketin hisse senetlerinin %20/%50' lik kısmına sahip olduğu varsayılır.	Özkaynak Yöntemi	Yukarıdaki gibi	Yatırımcı, yatırımın değerini, yatırım konusu şirketin kârındaki (veya zararındaki) pay tutarında artırır (veya azaltır). Yatırım konusu şirketin dağıtmış olduğu kâr payları, yatırımın kayıtlı değerinden indirilir. Alınan kâr payları, gelir olarak düşünülmez. Çünkü, kâr paylarının gelir olarak tanımlanması, çifte kayıt işlemine yol açacaktır.	Yatırımcı, her bir dönemde yatırım konusu şirket tarafından açıklanan net kâr dan (veya zarardan) payına düşen kısmı gelir (gi der) olarak kaydeder.
3. Yatırımcı, yatırım konusu şirketin faaliyet ve mali politikaları üzerinde kontrole sahiptir. Yatırımcının, yatırım konusu şirketin hisse senetlerinin %50' sinden fazlasına sahip olduğu varsayılır.	Konsolide Mali Tablo Yöntemi	Yukarıdaki gibi	Her bir dönemde konsolidasyon esaslarına göre düzenlenecek konsolide mali tablolar hazırlanır.	

Tablo 2. Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarında Ölçme ve Mali Tablo Gösterimi ¹¹⁰

2.7.1.Özkaynak Yöntemi

Özkaynak yöntemi 1950'li yıllarda ABD'de geliştirilmiş bir konsolidasyon yöntemidir.¹¹¹ Temel anlayış, yatırımcının yatırımın net karı üzerindeki payının gelir tablosuna dahil edilmesidir. Basit özkaynak yöntemi, genişletilmiş özkaynak yöntemi gibi türleri mevcuttur.

İştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde özkaynak yönteminin uygulanması finansal raporlamadaki “özün önceliği” kavramı gereğidir. Özkaynak yönteminin uygulanması yatırımcının finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının

¹¹⁰ ÇİFTÇİ, Yavuz, “ *İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönetiminin Kullanılması* “, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), c.2, s.4, Ankara 2000, s.61.

¹¹¹ Demir, VOLKAN, BAHADIR, Oğuzhan, “ *UFRS/IFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon* “, Nobel Yayın, Ankara, 2.Baskı, Nisan 2009, s.,139.

manipüle edilmesini engellemek amacını taşımaktadır. Örneğin, yatırımcının maliyet yöntemi muhasebeleştirildiği bir yatırımın önemli kar elde ettiğini ve kar payı dağıtabilecek durumda olduğunu düşünelim. Yatırımcı yatırım üzerindeki etkinliğini kullanarak yatırımın kar dağıtımını yapmasını engelleyebilir ya da dağıtımını gelecek dönemlere erteleyebilir. Yatırımcı bu şekilde, yatırımın faaliyetlerinde gelecekte yaşanabilecek beklenmedik düşüşleri telafi edebilecek karları saklamış olacaktır. Yatırımın kar payı dağıtabilecek kadar kar elde etmediğini düşündüğümüzde, yatırımcı yatırım üzerindeki etkinliğini kullanarak, yatırımın kötü performansını dengelemek amacıyla yatırımı kar payı dağıtmaya zorlayabilir. Ayrıca maliyet yöntemi, yatırımcının yönetim kararlarının ve faaliyet yeteneklerinin bir göstergesi olan yatırımın faaliyetleriyle ilgili gerçek ekonomik durumunu yansıtmamaktadır. Bu nedenlerle, biçimden ziyade özü yansıtmaya ihtiyacı özkaynak yönteminin geliştirilmesini sağlamıştır.¹¹²

İştiraklerde önemli etkinlik söz konusu ise muhasebeleştirme işlemleri özkaynak yöntemine göre yapılır.¹¹³ Öz sermaye yöntemi, İştiraklerin başlangıçta maliyet bedeli ile kaydedilerek bu tutarın, satın alma tarihinden sonra iştirakin net varlıklarındaki iştirak edenin payında meydana gelen değişikliklere göre düzeltilmesine ilişkin bir muhasebe yöntemidir.¹¹⁴ Bu işlem yapılırken ana ortaklığın payına düşen net kar ya da zarar gelir tablosunda, diğer öz kaynak kalemlerindeki artışlar ise niteliğine göre sermaye yedeklerinin ilgili hesabında gösterilir. Yatırım yapılan ortaklıktan alınan kar payları iştirak tutarından düşülür. Bu gibi değişikliklere örnek olarak duran varlıklar ve menkul kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi, kur farkları ve şirket birleşmelerinden doğan farklar gibi değişiklikler verilebilir (madde 6). Bu standarda göre, bir iştirakteki yatırım önemli etkinliğe sahip olduğu tarihten itibaren öz kaynak yöntemine göre muhasebeleştirilir(madde 13), yöntem uygulanırken iştirakin mevcut olan en son finansal tabloları kullanılır. Bunlar genellikle yatırımcının finansal tablo tarihleriyle aynıdır. Yatırımcı ve iştirakinin raporlama tarihlerinin farklı olduğu durumlarda, iştirakler yatırımcının kullanımı için yatırımcının raporlama tarihi itibarıyla finansal tablolarını hazırlarlar (madde 14). Farklı raporlama tarihlerindeki finansal tablolar

---

¹¹² Demir, VOLKAN, BAHADIR, Oğuzhan, a.g.e., s.,139.

¹¹³ UYAR, Süleyman, a.g.e.

¹¹⁴ MISIRLIOĞLU, a.g.e., s.,62.

kullanılırsa iki raporlama tarihi arasında, yatırımcı ile iştiraki arasında meydana gelen önemli olay ve işlemlerin etkisi azaltılır (madde 15). İştirakte aynı işlem ve olaylar için farklı muhasebe standartları kullanılırsa finansal tablo üzerinde gerekli düzeltmeler yapılır, düzeltmelerin hesaplanmadığı durumlarda finansal tablo dipnotlarında gerekli açıklamalar yapılır (madde 16). Yatırımcının iştirakin zararlarındaki payı, iştirakin kayıtlı değerine eşit veya bu değeri aşıyorsa yatırımcı bu zarardaki payını hesaba almayı durdurur. Bu durumda iştirak sıfır değeri ile rapor edilir. Yatırımcının iştirak adına birtakım yükümlülük altına girdiği yada ödemeler yaptığı durumlarda bunlar için ek zararlar hesaba alınır. Eğer iştirak daha sonraki dönemlerde kar rapor ederse, yatırımcının iştirakin karındaki payı daha önceden hesaba alınmayan net zarardaki payına eşit duruma geldiğinde yatırımcı tarafından hesaba alınır (madde 18). İştirake yapılan yatırımın değerinde geçici bir düşüş varsa yatırımın kayıtlı değeri azaltılır. Bu azalış her iştirak için ayrı ayrı belirlenir ve uygulanır (madde 19). Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen iştirakler bilançolarda finansal (Mali) duran varlıklar içerisinde ayrı bir kalem olarak gösterilir. Yatırımcının bu tür iştiraklerden payına düşen kar veya zarar, gelir tablolarında ayrı bir kalem olarak yer alır. Yatırımcının, iştirakin olağanüstü ve geçmiş dönem kar veya zarar kalemlerindeki payına düşen kısımları da ayrıca açıklanır (madde 21).¹¹⁵

%20-%50 arasında bir oy hakkı ve yatırım yapılan şirket üzerinde önemli bir etkiye imkan veren yatırımların değerlendirilmesinde “özkaynak yöntemi” (Equity Method) uygulanır. Bu yöntemde yatırım, yapıldığı zamandaki maliyet bedeli üzerinden kaydedilir. Ancak bu değer, yatırım yapılan şirketin elde ettiği kar veya zarardan ana şirkete düşen pay oranında arttırılır veya azaltılır.¹¹⁶

Öz sermaye yönteminin kullanıldığı durumlar üç kısma ayrılabilir:¹¹⁷

- Konsolide finansal tablolardaki iştiraklerin muhasebeleştirilmesi,
- İştirak eden işletmelerin bireysel finansal tablolarındaki iştiraklerin muhasebeleştirilmesi,

---

¹¹⁵ UYAR, Süleyman, a.g.e.

¹¹⁶ ÇİFTÇİ, Yavuz, YILMAZ, Fatih, “*Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesinde Maliyet Yönteminin Kullanılması (Türkiye Uygulaması ve Uluslararası Uygulamaların Karşılaştırılması)*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi, C.5, Yıl:10, S.20, Haziran 2003

¹¹⁷ MISIRLIOĞLU, a.g.e., s.,63.

- İş ortaklıklarına iştiraklerin muhasebeleştirilmesi

OY HAKKI	YATIRIMCI ŞİRKET	YATIRIM YAPILAN ŞİRKET	MUHASEBE YÖNTEMİ
1. % 50'den büyük değerler	Yatırımcı şirketin kontrol gücüne sahip olduğu varsayılır.	Bağlı Şirket (Subsidiary Company)	Konsolide Mali Tablolar
2. % 20-%50 arasındaki değerler	Yatırımcı şirketin önemli etkinliğe sahip olduğu varsayılır.	İlgili Şirket* (Associate Company)	Özkaynak Yöntemi
3. % 20'den düşük değerler	Yatırımcı şirketin kontrol gücü veya önemli etkinliğe sahip olmadığı varsayılır.	Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımı (Long-term Investment)	Maliyet Yöntemi

Tablo 3. Muhasebe Süreci Açısından Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Sınıflandırılması¹¹⁸

2.7.1.1. Basit Özkaynak Yöntemi

Özkaynak yöntemi, bir işletmenin (yatırım) oy hakkı sahip hisse senetlerinin belli bir bölümünü kontrol eden (önemli etkinliği bulunan) işletmenin (yatırımcı) bu işletmenin faaliyet sonuçlarındaki payını kendi faaliyet sonuçlarına dahil etmesi zorunlu kılmaktadır. Ancak, yatırımcı yatırımının gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerindeki payını kendi finansal tablolarına eklemek yerine yalnızca yatırımın net karı üzerindeki payını ayrı bir kalem olarak göstererek kendi karına dahil etmektedir. Benzer biçimde, yatırımın varlık ve yükümlülüklerindeki pay da ayrı bir kalem olarak yatırımcının bilançosunda temsil edilmektedir. Yatırımcının nakit akım tablosunda ise yatırımdan alınan kar payları işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akışları bölümünde yer almaktadır.¹¹⁹

2.7.1.2. Genişletilmiş Özkaynak Yöntemi

Genişletilmiş özkaynak yöntemi basit özkaynak yönteminin aksine yatırımcının ekonomik çıkarlarının bulunduğu yatırımın gelir, gider, varlık ve yükümlülükleriyle ilgili daha anlamlı ve geniş bilgi sağlamak amacıyla. Bu nedenle, genişletilmiş

¹¹⁸ ÇİFTÇİ, Yavuz, “*İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönetiminin Kullanılması*”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), c.2, s.4, Ankara 2000, s.61.

¹¹⁹ DEMİR, Volkan, BAHADIR, Oğuzhan, a.g.e., s.,141.

özkaynak yöntemi kullanıldığında yatırımcının yatırımın dönen varlıklarındaki payı yatırımcının bilançosunun dönen varlıklar bölümünde ayrı bir kalem olarak raporlanır. Benzer biçimde, yatırımcının duran varlıklar, kısa vadeli yükümlülükleri üzerindeki payı da kendi bilançosunun ilgili bölümlerinde ayrı bir kalem olarak gösterilir. Gelir tablosunda ise, yatırımcının önemli gelir, gider, kar ve zararlarındaki payı kendi gelir tablosunda ayrı bir kalem olarak yer alır.¹²⁰

2.7.1.3. Oransal Konsolidasyon Yöntemi

Oransal konsolidasyon yöntemi genişletilmiş özkaynak yönteminin ileri bir seviyesini oluşturmaktadır. Bu yöntemde, yatırımcının yatırımının bilanço ve gelir tablosundaki her bir kalemi üzerindeki payı yatırımcının bilançosuna ve gelir tablosuna dahil edilir. Benzer biçimde, yatırımcının nakit akım tablosu da, alınan kar payları düşüldükten sonra, yatırımın işletme faaliyetlerinden, yatırım faaliyetlerinden ve finansman faaliyetlerinden elde ettiği nakit akışları üzerindeki pay tutarında artırılır.¹²¹

2.7.2.Maliyet Yöntemi

Birçok ülkede ve geniş bir yaygınlıkla kabul görmüş olan temel değerlendirme ilkesi “maliyet değeri” dir. Bu ilke, “ihtiyatlılık ilkesi” ve “gerçekleşme (tahakkuk) ilkesi”yle uyumluluğun doğal bir sonucudur.¹²²

“Maliyet yöntemi”, yatırımcı şirketin yatırım yaptığı şirketteki oy hakkı, önemli etki veya kontrole imkan vermediğinde kullanılmalıdır. Diğer bir ifadeyle, uzun vadeli amaçlarla yapılan hisse senedi yatırımlarından, %20’den az oy hakkı sağlayan yatırımlar ki, bu tür yatırımların yatırım yapan şirkete kontrol veya önemli etki hakkı vermediği varsayılmaktadır, maliyet yöntemine göre muhasebeleştirilir.¹²³

Konsolidasyon ve öz kaynak yöntemiyle muhasebeleştirme kapsamı dışında kalan şirket yatırımları maliyet yöntemiyle muhasebeleştirilir. Maliyet yönteminde, ana ortaklığın yaptığı yatırımların maliyet değeri ile muhasebeleştirilmesi temel ilkedir.

---

¹²⁰ DEMİR, BAHADIR, , a.g.e., s.,141.

¹²¹ A.g.e., s.141.

¹²² ÇİFTÇİ, Yavuz, YILMAZ, Fatih, a.g.e.

¹²³ ÇİFTÇİ, Yavuz, YILMAZ, Fatih, a.g.e.

Yatırımcıların aldıkları kar payları, o dönemde ilgili gelir tablolarında yer alırken, dağıtılmayan karlarla ilgili herhangi bir işlem yapılmaz(madde 7)¹²⁴

Maliyet yönteminde, öz sermaye yönteminden farklı olarak sadece iştiraklerden elde edilen kar payları iştirak eden şirketin gelir tablosunda gösterilmekte ve böylece iştirakin maliyeti azaltılmış olmaktadır. Maliyet yönteminde dağıtılmayan kar payları için herhangi bir kayıt yapılmamaktadır.¹²⁵

Maliyet yönteminde, yatırım, maliyet değeri ilkesiyle uygunluk içinde, elde etme tarihindeki değeriyle kaydedilir. Elde etme tarihinden sonra ise yatırım, “maliyet ya da piyasa değerinden düşük olanı yöntemi (lower-of cost or market method-LCM)” ile değerlendirilir. Yatırım yapılan şirket tarafından nakden ödenen kar payları, ana şirket kayıtlarına yatırımlardan gelirler olarak kaydedilir.¹²⁶

Maliyet yöntemine göre iştiraklerin muhasebeleştirilmemesinin nedenleri genellikle;

- Maliyet yönteminin uygulanması belirsizlik olduğu dönemlerde anlamlı gözükebilir. Ancak, yatırımcının yatırımının kar payı dağıtım politikası üzerinde tam kontrolünün bulunması durumunda maliyet yönteminin uygulanması finansal raporlama açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.
- Yatırımların durumu yalnızca yatırımdan elde edilen nakit akışlarına göre değil, aynı zamanda yatırımın faaliyetlerinden elde edilen kazançlar ya da kayıplara göre de değişmekte, yatırımların değeri arttıkça da yatırımcı gelir tahakkuk ettirmektedir.
- İşletmeler karlarının bir kısmını gelecek dönemlere aktarmak isteyecekleri için, maliyet yöntemi iyi dönemlerde yatırımcının karının düşük gösterilmesine sebep olabilmektedir.

---

¹²⁴ UYAR, Süleyman, a.g.e.

¹²⁵ MISIRLIOĞLU, a.g.e., s.,63.

¹²⁶ ÇİFTÇİ, Yavuz, YILMAZ, Fatih, a.g.e.

2.7.3.Maliyet Yöntemi ile Özkaynak Yönteminin Karşılaştırılması

İştiraklerdeki yarımların muhasebeleştirilmesinde iki yöntem kullanıldığından daha öncede bahsetmiştik. Günümüzde yürürlükte olan UMS/TMS 28, iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde özkaynak yöntemi zorunlu olsa da iki yöntem arasındaki farklılıklar çalışmamızın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Hem maliyet yönteminde hem de özkaynak yönteminde yatırım maliyet değeri ile kaydedilmektedir. İki yöntem arasında en önemli fark, yatırımın karının yatırımcının defterlerine kaydedildiği dönem ve yatırımcının muhasebeleştirildiği kar tutarında ortaya çıkmaktadır.

Özkaynak yönteminde, yatırımcı yatırımın karını, bu karın yatırımcılara dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın, yatırımın karı kaydettiği dönemde kayıtlarına alır. Maliyet yönteminde ise, kar payı şeklinde dağıtılincaya kadar, yatırımın karı yatırımcı tarafından kaydedilmez. Özkaynak yönteminde, yatırım geliri olarak raporlanan, kar tutarı yatırımcının yatırımın üçüncü taraflarla girdiği işlemler sonucunda elde ettiği kardaki payıdır. Maliyet yönteminde ise, yatırım geliri olarak raporlanan kar tutarı yatırımın dağıttığı kar payıdır.¹²⁷

---

¹²⁷ DEMİR, BAHADIR, , a.g.e., s.,160.

BÖLÜM.III. İŞTİRAKLERE YATIRIMLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde iştiraklere yatırımların daha iyi anlaşılması için özkaynak ve maliyet yöntemleri esas alınarak bir uygulama çalışmasına yer verilmiştir.

3.1. UYGULAMANIN AMACI ve KAPSAMI

Bu uygulamanın amacı, Türkiye’de faaliyetlerini sürdüren, halka açık olmayan bir Anonim ortaklığın verilerden yararlanılarak, iştirak yatırımlarının muhasebeleştirilmesi konusunun anlaşılır uygulamalı bilgi ortaya koyabilmektir.

Söz konusunu şirketin iştiraklerinden birinin iştirak ilişkisi içinde finansal verilerinin nasıl muhasebeleştirildiğine ilişkin kayıtlar incelenmiş, kayıtlar maliyet yöntemi esas alınarak gerçekleştirildiğinden, aynı verilerle özkaynak yöntemi esas alınarak yapılacak muhasebeleştirme işlemleri için de gerekli bazı verilerle ilgili varsayımlarda bulunulmuştur.

3.2. UYGULAMAYA İLİŞKİN VERİLERİN ANALİZİ

Aşağıda iştiraklere ilişkin muhasebeleştirme sürecine etki edecek finansal verilere yer verilmiştir.

İLGİLİ İŞTİRAKİN ELDE EDİLMESİ

X A.Ş. Y A.Ş.' ye 20.01.2010 tarihinde 25.000,00 TL' yi on gün sonra banka yoluyla ödeyeceğini taahhüt ederek Y A.Ş.' ye %20 oranında ortak olarak iştirak ilişkisi kurmuşlardır. Bu ödemeye ilişkin kur farkı veya finansman gideri olmamıştır.

Y İŞLETMESİNİN KAR/ ZARAR DURUMU İSE ŞU ŞEKİLDEDİR;

2010	150.000,00
2011	200.000,00
2012	320.000,00
2013	- 100.000,00

Uygulamada maliyet yöntemi kullanıldığından bilgilere işletme kayıtlarından ulaşılamamaktadır ve varsayım olarak yer verilmiştir. Dönemler itibariyle iştirakin yılsonu kar/zarar hesaplarına ilişkin kullanılan bilgiler varsayım saldır. Bilindiği üzere maliyet yöntemi esas alındığında iştirakin dönem sonu kâr/zarar hesabına ilişkin herhangi bir muhasebe kaydı yapılmamaktadır ve muhasebe kaydı yapılamadığından dönemler itibariyle gösterilen veriler iştirakin gerçek kar/zarar durumunu ortaya koyamamaktadır.

**Y İŞLETMESİNİN DÖNEMLER İTİBARIYLA YAPMIŞ OLDUĞU KÂR
PAYI DAĞITIMLARINDAN X ŞİRKETİNE DÜŞEN PAYLAR**

2010	-
2011	-
2012	25.000,00
2013	26.000,00

Yukarıda veriler dikkatle incelendiğinde iştirak 2012 ve 2013 yıllarında kâr payı dağıtımını gerçekleştirmiştir. Ancak söz konusu kâr dağıtımlarının bu yatırımın kârlılığı ile ilgili kesin bilgiye ulaşmamıza yetmeyeceği açıktır. Maliyet yöntemiyle değerlendirilmiş iştiraklerin gerçekte kâr/zarar durumlarının ne olduğu anlaşılammakta ve bu konuda maliyet yöntemi doğru bilgi sağlama açısından eksik kalmaktadır. Yatırımın kârlılığını tam olarak anlaşılabilmesi için maliyet yönetiminin yanında yatırım yapılan şirketin mali tabloları ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

**Y İŞLETMESİNİN DÖNEMLER İTİBARIYLA YAPTIĞI BEDELLİ
SERMAYE ARTIRIMLARINDAN YATIRIMCI İŞLETMEYE DÜŞEN PAYLAR**

2010	-
2011	-
2012	25.000,00
2013	27.000,00

İştirak 2012, 2013 yılları haricinde bedelli sermaye artırımına bulunmamıştır. Yapılan sermaye artırımları, aynı yıl ortaklara dağıtılacak kâr paylarının sermayeye eklenmesi ile iştirakin kendi şirketlerine dağıttığı kâr paylarının sermayesine ilave edilmesi ile oluşmuştur.

**Y İŞLETMESİNİN DÖNEMLER İTİBARIYLA YAPTIĞI BEDELSİZ
SERMAYE ARTIRIMINDAN YATIRIMCI İŞLETMEYE DÜŞEN PAYLAR**

	SERMAYE YEDEKLERİ	KAR YEDEKLERİ	TOPLAM
2010	-	-	-
2011	5.000,00	11.000,00	16.000,00
2012	10.000,00	23.000,00	33.000,00
2013	17.000,00	-	17.000,00

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere işletme her yıl bedelsiz sermaye artırımına gitmemiştir. Buradaki işlem iştirakin önce yatırımcıya kar payı dağıtması ve bu kar paylarının sermayeye eklenmesi şeklindedir.

Bu yolla yapılan sermaye artırımlarında bilançonun büyüklüğünü etkilememekte, pasif kalemler arasında transfer olarak görülmektedir.

Uygulamada hangi sermaye yedekleri ve kar yedeklerinin kullanıldığı hakkındaki bilgi yeri geldikçe açıklanacaktır.

3.3. İŞLETMENİN MALİYET YÖNTEMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERİ

Aşağıda X işletmesinin iştirakin 2010 tarihinden itibaren gerçekleştirdiği muhasebe işlemleri, her yıl için ayrı ayrı yapılmıştır. İşletme iştiraklerini muhasebeleştirirken maliyet yöntemini kullanmaktadır. 2010 yılından başlamak üzere X işletmesinin kayıtları, bilanço ve gelir tablosu aşağıdaki gibidir:

2010 YILI İÇİN MALİYET YÖNTEMİ

2010 yılı içinde iştirakin elde edilmesi; X A.Ş. Y A.Ş.' ye 20.01.2010 tarihinde 25.000,00 TL' yi on gün sonra banka yoluyla ödeyeceğini taahhüt etmiş ve ödeme işlemini gerçekleştirmiştir.

X işletmesinin sermaye taahhüdünde bulunması

----- 20.01.2010 -----	
242-İŞTİRAKLER	
242.01- Y A.Ş	25.000,00
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.	25.000,00

X işletmesinin sermaye taahhüdünü bankadan ödeyerek yerine getirmesi

-----30.01.2010-----		
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.	25.000,00	
102-BANKA		25.000,00

Dönem sonunda X işletmesinin bilançosu:

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 31.12.2010 TARİHLİ BİLANÇOSU	
I DÖNEN VARLIKLAR	III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR	IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar	V ÖZKAYNAKLAR
İştirakler 25.000,00	

2011 YILI İÇİN MALİYET YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 01.01.2011 BİLANÇOSU	
Mali Duran Varlıklar	
İştirakler	25.000,00
BORÇ BAKİYESİ	25.000,00

2011 yılında iştirak hesabıyla ilgili Y işletmesinin yaptığı bedelsiz sermaye artırım işlemi detayları şöyledir;

Y işletmesi 80.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye artırımının bir kısmı sermaye yedeklerinden bir kısmı da kar yedeklerinden yapılmıştır.

Aşağıda X işletmesine düşen bedelsiz sermaye payları detaylı olarak verilmiştir.

KAR YEDEKLERİNDEN		11.000,00
Olağanüstü yedekler	11.000,00	
SERMAYE YEDEKLERİNDEN		5.000,00
Maliyet artış fonu	150,00	
Emisyon primumu	4.850,00	
TOPLAM		16.000,00

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.10.2011-----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	16.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN		
TEM.GEL.		11.000,00
529-DİĞER SERMAYE YED.		5.000,00

Sermaye artırımında olağanüstü yedeklerden kaynaklanan kısım kar dağıtım niteliği taşıdığından iştiraklerden temettü geliri hesabına kaydedilmiştir. Y işletmesinin sermaye yedeklerinden olan emisyon primi ve maliyet artış fonu sermayeye ilave etmesi ile oluşan kısım da diğer sermaye yedekleri hesabına kayıt edilmiştir.

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2011-----		
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	11.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		11.000,00

Dönem sonunda X işletmesinin bilançosu:

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 31.12.2011 TARİHLİ BİLANÇOSU	
I DÖNEN VARLIKLAR	III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR	IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar	
İştirakler 41.000,00	V ÖZKAYNAKLAR
	Sermaye Yedekleri
	Diğer Sermaye Yedekleri 5.000,00

X işletmesinin, iştirakinin kar kaynaklı özsermaye artışının kayıtlara alınmasıyla ilgili gelir tablosunda gösterilmesi.

X İŞLETMESİ 31.12.2011 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KARI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKARI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	11.000,00
...	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	

2012 YILI İÇİN MALİYET YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
1.1.2012 İŞTİRAKLER HESABI	
İştirak maliyet kaydı	25.000,00
Bedelsiz sermaye artırımını %20	16.000,00
BORÇ BAKİYESİ	41.000,00

2012 yılı içinde Y işletmesi 09.09.2012 tarihinde 125.000,00 bedelli sermaye artırım kararı almış ve X işletmesi hissesi oranında ki kısım için sermaye taahhüdünde bulunarak on beş gün sonra ödemiştir.

X işletmesinin sermaye taahhüdünde bulunması

----- 09.09.2012 -----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01- Y A.Ş	25.000,00	
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.		25.000,00

X işletmesinin sermaye taahhüdünü bankadan ödeyerek yerine getirmesi

-----26.09.2012-----		
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.	25.000,00	
102-BANKA		25.000,00

2012 yılında Y işletmesi 165.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye paylarından X işletmesine düşen paylar aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

$$165.000,00 \times 0,20 = 33.000,00$$

KAR YEDEKLERİNDEN		23.000,00
Olağanüstü yedekler	23.000,00	
SERMAYE YEDEKLERİNDEN		10.000,00
Emisyon primumu	10.000,00	
TOPLAM		33.000,00

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2012-----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	33.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM. GEL.		23.000,00
529-DİĞER SERMAYE YED.		10.000,00

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.202-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	23.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		23.000,00

Y işletmesinin 26.09.2012 tarihinde 125.000,00 TL kar payı dağıtım kararı almış olup X işletmesinin payına düşen kısım (25.000,00 = 125.000,00 X0,20) banka yoluyla bir ay sonra tahsil edilmiştir.

Kar payının tahakkuk etmesi

-----26.09.2012-----

132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR	25.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.		25.000,00

Kar payının tahsil edilmesi

-----26.10.2012-----

102-BANKALAR	25.000,00	
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR		25.000,00

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2012-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	25.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		25.000,00

Dönem sonu X işletmesinin bilanço ve gelir tablosundaki iştirak tutarları

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 31.12.2012 TARİHLİ BİLANÇOSU	
I DÖNEN VARLIKLAR	III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR	IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar	V ÖZKAYNAKLAR
* İştirakler 99.000,00	Sermaye Yedekleri
	** Diğer Sermaye Yedekleri 15.000,00

* 41.000,00 + 25.000,00 + 33.000,00 = 99.000,00

** 5.000,00 + 10.000,00= 15.000,00

X İŞLETMESİ 31.12.2012 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KARI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKARI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	
...	
*** İştiraklerden Temettü Gelirleri	48.000,00
...	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	

*** 23.000,00 + 25.000,00 = 48.000,00

2013 YILI İÇİN MALİYET YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
1.1.2013 İŞTİRAKLER HESABI	
2010 İştirakler maliyet kaydı 25.000,00	
2011 Bedelsiz sermaye artırımı 16.000,00	
2012 Bedelli sermaye artırımı 25.000,00	
2012 Bedelsiz sermaye artırımı 33.000,00	
BORÇ BAKİYESİ 99.000,00	

2013 yılında iştirak hesabıyla ilgili Y işletmesinin yaptığı işlemlerin detayları şöyledir;

2013 yılı içinde Y işletmesi iştiraklerinden elde ettiği “İştirak Hissesi Satış Kazançlarını” 21.08.2013 tarihinde sermayesine ekleme kararı almıştır.

İştirak hissesi kazancı bedelli sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2013-----

242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	27.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM. GEL.		27.000,00

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2013-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	27.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		27.000,00

2013 yılında Y işletmesi 85.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye paylarından X işletmesine düşen paylar aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu sermaye artırımının tamamı sermaye yedeklerinden yapılmıştır.

(85.000,00 X 0,20 = 17.000,00)

SERMAYE YEDEKLERİNDEN		17.000,00
Maliyet artış fonu	15.000,00	
Emisyon primumu	2.000,00	
TOPLAM		

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2013-----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	17.000,00	
529-DİĞER SERMAYE YED.		17.000,00

Y işletmesinin 15.12.2013 tarihinde 130.000,00 TL kar payı dağıtım kararı almış olup X işletmesinin payına düşen kısım (26.000,00 = 130.000,00 X0,20) banka yoluyla beş gün sonra tahsil edilmiştir.

Kar payının tahakkuk etmesi

-----15.12.2013-----		
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR	26.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.		26.000,00

Kar payının tahsil edilmesi

-----20.12.2013-----		
102-BANKALAR	26.000,00	
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR		26.000,00

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2013-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	26.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		26.000,00

AKTİF

PASİF

X İŞLETMESİ 31.12.2013 TARİHLİ BİLANÇOSU

I DÖNEN VARLIKLAR		III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR		IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar		V ÖZKAYNAKLAR
*İştirakler	143.000,00	Sermaye Yedekleri
		**Diğer Sermaye Yedekleri 32.000,00

** 5.000,00 + 10.000,00 + 17.000,00 = 32.000,00

* 41.000,00 + 25.000,00 + 33.000,00 + 27.000,00 + 17.000,00 = 143.000,00

X işletmesi, iştirakte bulunduğu ortaklığın bedelli sermaye artırımından kaynaklanan gelir hesapları ile, nakit kar dağıtımından aldığı payları gelir tablosunda aşağıdaki gibidir.

X İŞLETMESİ 31.12.2013 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KÂRI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKÂRI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	53.000,00
...	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	

*** 27.000,00 + 26.000,00 = 53.000,00

Dönem sonu itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
31.12.2013 İŞTİRAKLER HESABI	
2010 İştirakler maliyet kaydı	25.000,00
2011 Bedelsiz sermaye artırım	16.000,00
2012 Bedelli sermaye artırım	25.000,00
2012 Bedelsiz sermaye artırım	33.000,00
2013 Bedelli sermaye artırım	27.000,00
2013 Bedelsiz sermaye artırım	17.000,00
	143.000,00

3.4. İŞLETMENİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERİ

Çalışmanın bu kısmında işletme kayıtları özkaynak yöntemi esas alınarak yeniden hazırlanacaktır. İlgili işlemlerin kayıtları yine yıllar itibari ile ayrıntılı olarak yazılacaktır. Çalışmada amaçlanan, farklı yöntemler kullanılarak hazırlanmış finansal tablolarda yer alan ilgili iştirakleri karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Böylece yöntemlerin daha anlaşılır olmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

2010 YILI İÇİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİ

İştirakin maliyet bedeli ile muhasebeleştirilmesi açısından farklılık söz konusu olmamakla birlikte maliyet yönteminde ki kayıtlar aynı şekilde yapılmaktadır.

2010 yılı içinde iştirakin elde edilmesi; X A.Ş. Y A.Ş.' ye 20.01.2010 tarihinde 25.000,00 TL' yi on gün sonra banka yoluyla ödeyeceğini taahhüt etmiş ve ödeme işlemini gerçekleştirmiştir.

X işletmesinin sermaye taahhüdünde bulunması

----- 20.01.2010 -----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01- Y A.Ş	25.000,00	
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.		25.000,00

X işletmesinin sermaye taahhüdünü bankadan ödeyerek yerine getirmesi

-----30.01.2010-----		
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.	25.000,00	
102-BANKA		25.000,00

Y işletmesi 2010 kar / zarar durumu

Özkaynak yönteminde, yatırımın başlangıç maliyeti, dönem net karı ya da zararı yatırımcıya düşen pay kadar artırılır ve ya azaltılır.

Y işletmesinin 2010 yılı sonunda açıklamış olduğu kar tutarı olan 150.000,00 liranın özkaynak yöntemine göre iştirak tutarı, dönem net karından yatırımcıya düşen pay kadar artırılacaktır. Buna göre kayıtlar:

Y işletmesinin dönem net karının iştirak tutarına yansıtılması

-----31.12.2010-----		
242-İŞTİRAKLER	30.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL. İştirak Özsermaye Artışı		30.000,00
özkaynak artışı: 150.000,00 X 0,20 = 30.000,00		

Dönem sonunda ilgili iştirak gelirinin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2010-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM. GEL.	30.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		30.000,00

Dönem sonu X işletmesinin bilanço ve gelir tablosu :

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 31.12.2010 TARİHLİ BİLANÇOSU	
I DÖNEN VARLIKLAR	III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR	IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar	
İştirakler 55.000,00	V ÖZKAYNAKLAR
25.000,00 + 30.000,00 = 55.000,00	

X İŞLETMESİ 31.12.2010 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KÂRI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKÂRI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	55.000,00
...	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	

2011 YILI İÇİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
2010 İştirakler maliyet kaydı	25.000,00
2010 Y işletmesinin karından yatırımcıya düşen pay	30.000,00
BORÇ BAKİYESİ	55.000,00

2011 yılı ile ilgi gerçekleşen işlemler:

Y işletmesinin yapmış olduğu bedelsiz sermaye artırımını;

Özkaynak yönteminde sermayeye ilave edilen iç kaynak unsurlarına göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Daha önceki dönemlerde açıklanan kar aynı anda ilgili iştirak tutarına yansıtılır ve daha sonra kâr yedeklerinde tutulan bir iç kaynak unsurunun, iştirak tarafından sermayeye eklenmesi durumunda, iştirakin toplamında bir artış söz konusu olmaz. Bu durumda iştirakin değerinde özkaynak yöntemi esas alındığında yatırımcının elindeki hisse senedi sayısı artmış olacaktır. Bedelsiz sermaye artırımında sermaye yedeklerinin kullanılması halinde ise yeniden değerlendirme artışı yapıldığında ilgili iştirak tutarını etkileyecektir. Yeniden değerlendirme sonucu oluşan farktan yatırımcıya düşen pay ise sermayeye ilave edilmesi beklenmeden ilgili iştirak tutarına eklenirken, diğer sermaye yedeklerinin, ilgili iştirak tutarının etkilemeleri ancak sermayeye ilave edildikleri anda söz konusu olacaktır.

Y işletmesi 80.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye artırımının bir kısmı sermaye yedeklerinden bir kısmı da kar yedeklerinden yapılmıştır.

Aşağıda X işletmesine düşen bedelsiz sermaye payları detaylı olarak verilmiştir.

KAR YEDEKLERİNDEN		11.000,00
Olağanüstü yedekler	11.000,00	
SERMAYE YEDEKLERİNDEN		
		5.000,00
Maliyet artış fonu	150,00	
Emisyon primi	4.850,00	
TOPLAM		16.000,00

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.10.2011-----

242-İŞTİRAKLER 242.01-Y A.Ş.	5.000,00		
529-DİĞER SERMAYE YED.		5.000,00	

Sermaye yedeklerinden yapılan bedelsiz sermaye artırımını iştirakler hesabının değerini artırırken kar yedekleriyle ilgili bir işlem yapılmamış ve sadece hisse senedi sayısını artırmıştır.

Y işletmesinin 2011 yılı sonunda açıklamış olduğu kar tutarı olan 200.000,00 liranın özkaynak yöntemine göre iştirak tutarı, dönem net karından yatırımcıya düşen pay kadar artırılabacaktır. Buna göre kayıtlar:

Y işletmesinin dönem net kârının iştirak tutarına yansıtılması

-----31.12.2011-----		
242-İŞTİRAKLER	40.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL. İştirak Özsermaye Artışı		40.000,00
özkaynak artışı: 200.000,00 X 0,20 = 40.000,00		

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2011-----		
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	40.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		40.000,00

Dönem sonunda X işletmesinin bilançosu:

AKTİF	PASİF
X İŞLETMESİ 31.12.2011 TARİHLİ BİLANÇOSU	
I DÖNEN VARLIKLAR	III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR	IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar	V ÖZKAYNAKLAR
İştirakler 100.000,00	Sermaye Yedekleri
	Diğer Sermaye Yedekleri 5.000,00
<hr/>	
25.000+30.000+5.000+40.000=100.000,00	

X İŞLETMESİ 31.12.2011 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KARI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKARI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	40.000,00
...	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	

2012 YILI İÇİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF	PASİF
2010 İştirakler maliyet kaydı	25.000,00
2010 Y işletmesinin karından yatırımcıya düşen pay	30.000,00
2011 Y işletmesi bedelsiz ser. artırım (sermaye yedeklerinden)	5.000,00
2011 Y işletmesi karından yatırımcıya düşen pay	40.000,00
BORÇ BAKİYESİ	100.000,00

2012 yılı ile ilgi gerçekleşen işlemler:

2012 yılı içinde Y işletmesi 09.09.2012 tarihinde 125.000,00 bedelli sermaye artırım kararı almış ve X işletmesi hissesi oranında ki kısım için sermaye taahhüdünde bulunarak on beş gün sonra ödemiştir.

X işletmesinin sermaye taahhüdünde bulunması

----- 09.09.2012 -----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01- Y A.Ş	25.000,00	
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.		25.000,00

X işletmesinin sermaye taahhüdünü bankadan ödeyerek yerine getirmesi

-----26.09.2012-----		
243-İŞTİRAKLERE SER. TAAH.	25.000,00	
102-BANKA		25.000,00

2012 yılında Y işletmesi 165.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye paylarından X işletmesine düşen paylar aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.
165.000,00 X 0,20 = 33.000,00

KAR YEDEKLERİNDEN		23.000,00
Olağanüstü yedekler	23.000,00	
SERMAYE YEDEKLERİNDEN		10.000,00
Emisyon primi	10.000,00	
TOPLAM		33.000,00

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2012-----		
242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	10.000,00	
529-DİĞER SERMAYE YED.		10.000,00
Sermaye yedeklerinden yapılan bedelsiz sermaye artırımı		

Y işletmesinin 26.09.2012 tarihinde 125.000,00 TL kar payı dağıtım kararı almış olup X işletmesinin payına düşen kısım (25.000,00 = 125.000,00 X 0,20) banka yoluyla bir ay sonra tahsil edilmiştir.

Kar payının tahakkuk etmesi

Özkaynak yönteminde kar dağıtımını iştirakin değerini azaltan bir durum olup, iştirakin tutarından düşülmektedir.

-----26.09.2012-----		
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR	25.000,00	
242-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.		25.000,00

Kar payının tahsil edilmesi

-----26.10.2012-----		
102-BANKALAR	25.000,00	
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR		25.000,00

Y işletmesinin 2012 yılı sonunda açıklamış olduğu kar tutarı olan 320.000,00 liranın özkaynak yöntemine göre iştirak tutarı, dönem net karından yatırımcıya düşen pay kadar artırılabacaktır. Buna göre kayıtlar:

Y işletmesinin dönem net kârının iştirak tutarına yansıtılması

-----31.12.2011-----		
242-İŞTİRAKLER	64.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL. İştirak Özsermaye Artışı		64.000,00
öz kaynak artışı: $320.000,00 \times 0,20 = 64.000,00$		

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2012-----		
640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	64.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		64.000,00

AKTİF

PASİF

X İŞLETMESİ 31.12.2012 TARİHLİ BİLANÇOSU

I DÖNEN VARLIKLAR		III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR		IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar		V ÖZKAYNAKLAR
* İştirakler	174.000,00	Sermaye Yedekleri
		*Diğer Sermaye Yedekleri 15.000,00

* 25.000+30.000+5.000+40.000+25.000+10.000-25.000+64.000=174.000

** 5.000+10.000=15.000

X İŞLETMESİ 31.12.2012 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KARI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKARI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	64.000,00
...	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
...	
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	

2013 YILI İÇİN ÖZKAYNAK YÖNTEMİ

Dönem başı itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF		PASİF	
2010 İştirakler maliyet kaydı	25.000,00	2012 Y işletmesi kar dağıtımı	25.000,00
2010 Y işletmesinin karından yatırımcıya düşen pay	30.000,00		
2011 Y işlet. bedelsiz ser.artırımı (sermaye yedeklerinden)	5.000,00		
2011 Y işletmesi karından yatırımcıya düşen pay	40.000,00		
2012 Y işletmesi bedelli sermaye artırımı	25.000,00		
2012 Y işletmesi bedelsiz sermaye artırımı (sermaye yedeklerinden)	10.000,00		
2102 Y işletmesi dönem karından yatırımcıya düşen pay	64.000,00		
BORÇ BAKİYESİ	199.000,00	TOPLAM	25.000,00

2013 yılında iştirak hesabıyla ilgili Y işletmesinin yaptığı işlemlerin detayları şöyledir;

2013 yılı içinde Y işletmesi iştiraklerinden elde ettiği “İştirak Hissesi Satış Kazançlarını” 21.08.2013 tarihinde sermayesine ekleme kararı almıştır.

İştirak hissesi kazancı bedelli sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2013-----

242-İŞTİRAKLER		
242.01-Y A.Ş.	27.000,00	
640-İŞTİRAKLERDEN TEM. GEL.		27.000,00

Dönem sonu gelirlerin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2013-----

640-İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.	27.000,00	
690-DÖNEM KAR/ZARAR		27.000,00

2013 yılında Y işletmesi 85.000,00 TL bedelsiz sermaye artırımına gitmiştir. Bedelsiz sermaye paylarından X işletmesine düşen paylar aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu sermaye artırımının tamamı sermaye yedeklerinden yapılmıştır.

(85.000,00 X 0,20 = 17.000,00)

SERMAYE YEDEKLERİNDEN		17.000,00
Maliyet artış fonu	15.000,00	
Emisyon primi	2.000,00	
TOPLAM		

Sermaye artırımının iştirakler hesabına yansıtılması

-----10.11.2013-----

242-İŞTİRAKLER 242.01-Y A.Ş.	17.000,00	
529-DİĞER SERMAYE YED.		17.000,00

Y işletmesinin 15.12.2013 tarihinde 130.000,00 TL kar payı dağıtım kararı almış olup X işletmesinin payına düşen kısım (26.000,00 = 130.000,00 X 0,20) banka yoluyla beş gün sonra tahsil edilmiştir.

Kar payının tahakkuk etmesi

-----15.12.2013-----

132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR	26.000,00	
242-İŞTİRAKLER		26.000,00

Kar payının tahsil edilmesi

-----20.12.2013-----

102-BANKALAR	26.000,00	
132-İŞTİRAKLER ALACAKLAR		26.000,00

Y işletmesinin 2013 yılı sonunda açıklanmış olduğu zarar tutarı olan 100.000,00 liranın özkaynak yöntemine göre iştirak tutarı, dönem net zararından yatırımcıya düşen pay kadar azaltılacaktır. Buna göre kayıtlar:

Y işletmesinin dönem net zararının iştirak tutarına yansıtılması

-----31.12.2013-----		
689-DİĞER OLAĞ.GİD.ZARARLAR İştirak Özsermaye Azalışı	20.000,00	
242-İŞTİRAKLER		20.000,00
Özkaynak Azalışı: $100.000,00 \times 0,20 = 20.000,00$		

Dönem sonu iştirak giderinin kar/zarar hesaplarına aktarılması

-----31.12.2013-----		
690- DÖNEM KAR/ZARAR	20.000,00	
689-DİĞER OLAN.GİD.VE ZARAR (İştirak özsermaye azalışı gideri)		20.000,00

AKTİF

PASİF

X İŞLETMESİ 31.12.2013 TARİHLİ BİLANÇOSU

I DÖNEN VARLIKLAR		III KISA VADELİ YAB. KAY
II DURAN VARLIKLAR		IV UZUN VADELİ YAB. KAY
Mali Duran Varlıklar		V ÖZKAYNAKLAR
* İştirakler	172.000,00	Sermaye Yedekleri
		*Diğer Sermaye Yedekleri 32.000,00

* 25.000+30.000+5.000+40.000+25.000+10.000-25.000+64.000+27.000+17.000-26.000-20.000=172.000,00

** 5.000+10.000+17.000=32.000,00

X İŞLETMESİ 31.12.2013 GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	
BRÜT SATIŞ KÂRI VE ZARARI	
...	
FAALİYETKÂRI VEYA ZARARI	
...	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
...	
İştiraklerden Temettü Gelirleri	27.000,00
...	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	
Diğer Olağan Gider Ve Zararlar	(20.000,00)
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	

Dönem sonu itibari ile iştirakler hesabının bakiyesi:

AKTİF		PASİF	
2010 İştirakler maliyet kaydı	25.000,00	2012 Y işletmesi kar dağıtımı	25.000,00
2010 Y işletmesinin karından yatırımcıya düşen pay	30.000,00	2013 yılı Y işletmesi kar dağıtımı	26.000,00
2011 Y işletmesi bedelsiz ser.artırımı (sermaye yedeklerinden)	5.000,00	2013 yılı Y işletmesinin ararından yatırımcıya düşen pay	20.000,00
2011 Y işletmesi karından yatırımcıya düşen pay	40.000,00		
2012 Y işletmesi bedelli sermaye artırımı	25.000,00		
2012 Y işletmesi bedelsiz sermaye artırımı (sermaye yedeklerinden)	10.000,00		
2012 Y işletmesi dönem karından yatırımcıya düşen pay	64.000,00		
2013 Y işletmesi bedelli sermaye artırımı	27.000,00		
2013 Y işletmesi bedelsiz sermaye artırımı (sermaye yedekleri)	17.000,00		
BORÇ BAKİYESİ	243.000,00		71.000,00

Özkaynak yönteminde yatırım yapılan iştirakin açıkladığı dönem karı ve zararından yatırımcıya düşen pay gelir tablosunda dikkate alınırken, maliyet yönteminde ise sadece yatırım yapılan şirketten tahsil edilen kar payları gelir olarak dikkate alınmaktadır.

Yatırımcı işletmenin, özkaynak yöntemine göre yapılan kayıtlarında, ilgili iştirakin 2013 yılında açıkladığı dönem zararı iştirakin finansal durumunu doğru biçimde göstermesi açısından, yatırımcının payı oranında kayıtlara aktarılmıştır.

Uygulamamızda bedelli sermaye artırımını ile ilgili bir fark doğmamasına karşılık bedelsiz sermaye artırımını ile ilgili farklılıklar oluşmuştur. Bedelsiz sermaye artırımını sermaye yedeklerinden yapılıyorsa, iki yöntemde de yatırımcı bu sermaye artırımlarından payına düşen kısmı ilgili iştirak tutarına eklemekte ve karşılığında sermaye yedeklerinde bir hesaba kayıt yapmaktadır. Ancak söz konusu sermaye artırımını kar yedeklerinden yapılıyorsa maliyet yöntemi ile özkaynak yöntemi arasında ciddi farklar doğmaktadır. Öz kaynak yönteminde kar yedekleri sermayeye ilave edilmeleri beklenmeden kayıtlara alındıklarından, bunların sermayeye ilave edilmeleri sırasında yalnızca ilgili iştirake ait hisse senetlerinin sayısında bir değişiklik oluşmaktadır. Maliyet yönteminde ise kar yedeklerine ilişkin daha önce herhangi bir kayıt işlemi yapılmaması nedeniyle bunların sermayeye ilave edilmesi durumunda ilgili iştirak artırımları ve aynı tutar gelir tablosuna aktarılmaktadır.

BÖLÜM SON. SONUÇ ve ÖNERİLER

İştirak, başka işletmelerde yönetimine katılmak, şirket politikalarına etki etmek amacıyla işletmenin edinmiş olduğu hisse senetleri ya da ortaklık paylarını ifade etmektedir. Burada yatırımcı işletmenin genel amacı iştirak oranına bağlı olarak yatırıma konu şirket üzerinde yönetimi ve denetimi gibi konularda hak sahibi olmaktır.

İşletmeler, teknik araç teçhizatları ortak kullanmak, fiyat istikrarı sağlamak amacıyla ortak kararlaştırılan fiyat politikaları izlemek, satış kanallarında maliyetleri düşürmek ve etkinliği artırmak, hammadde alışları ya da satışlarının güvenli halde sürdürülebilmesi, bağımlılığın mümkün olduğunca azaltılması ve diğer işletmelerin yönetiminde söz sahibi olarak bu işletmeleri kontrol altına tutmak gibi nedenlerle ortaklık kurmaktadır.

Uygulamada, söz konusu yatırımların mali tablolara nasıl aktarılacakları konusunda farklı yöntemlerle karşılaşılmaktadır. Uzun vadeli hisse senedi yatırımları elde edildikleri tarihte maliyet bedelleri ile kayıtlara geçirilir ve daha sonra uygulanacak muhasebeleştirme süreci, söz konusu ilişkinin durumuna göre farklılık gösterebilir.

İştirak yatırımlarıyla ilgili temelde iki yöntem söz konusudur. Bunlar uygulama kısmında üzerinde durduğumuz maliyet ve özkaynak yöntemleridir.

İştiraklerin muhasebeleştirilmesinde maliyet yöntemi kullanıldığında, iştirakin kar/zarar durumu ile ilgilenmesinden dolayı söz konusu yatırımın karlılığına ilişkin gerçek bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

Özkaynak yöntemi ise, iştirakin özkaynaklarında meydana gelen değişiklikleri iştirak tutarına yansıtarak işleme almaktadır. İştirakin karı ya da zararı yatırımcıya düşen pay oranında finansal tablolara yansıtılmakta ve iştirakin gerçek değeri mali tablolarda gösterilmeye çalışılmaktadır.

Maliyet yönteminde bedelsiz hisse senetleri iştirak hesabının borcuna kaydedilir, sermayeye ilave edilen iç kaynak unsuruna göre alacaklı hesap farklılık göstermektedir. Özkaynak yönteminde ise, sermayeye ilave edilen iç kaynak unsurlarına göre farklı uygulamalar vardır.

Önceki dönemlerde iştirakin kâr açıkladığı anda ilgili iştirak tutarına yansıtılan ve daha sonra, kâr yedeklerinde tutulan bir iç kaynak unsurunun, iştirak tarafından sermayeye eklenmesi durumunda, iştirakin özkaynaklarında bir artış doğmamakla birlikte, yatırımcının eline aynı tutarda, bedelsiz hisse senetleri geçmektedir. Bu durumda iştirakin değerinde, özkaynak yöntemi esas alındığında bir artış söz konusu olmamakla birlikte, yatırımcının elindeki hisse senedi sayısında artış olmaktadır. Kar yedeklerinden yapılan bedelsiz sermaye artırımları, özkaynak yöntemi kullanıldığında, iştirakin özkaynaklarında değişme olmayacağından iştirak tutarını etkilemeyecek ve ancak söz konusu iştirake ait hisse senedi sayısını artırmış olacaktır.

Değerleme konusunda özkaynak yöntemi, maliyet yöntemine göre daha doğru ve gerçek bilgi sağlaması nedeni ile yatırımın gerçek değerini görmek isteyen işletmeler tarafında daha fazla tercih edilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- 1) AĞCA, A. (2010). Finansal Muhasebe Hakkında Temel Bilgiler, Detay Yayıncılık, Ankara
- 2) AK, A. (2009). Vergi Hukukunda İştirakler, Savaş Kitap ve Yayınevi, 1.Baskı, Ankara
- 3) AKDOĞAN, N., & Sevilengül, O. (2007). Türkiye Muhasebe Standartları ile Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Gazi Kitabevi, Ankara
- 4) ARGUN, D., İBİŞ, C., DEMİR, V., (2007) Mali Tablolar Analiz Uygulamaları İ.S.M.M.O. Yayın No 62.
- 5) ATAMAN, A. B. (2004). Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma, Türkmen Kitapevi, 2’nci Baskı, İstanbul
- 6) CİVAN, M. (2002). Finansal Muhasebe, Gaziantep Üniversitesi Yayını, G. Antep
- 7) DEMİR, Ahmet, “ Tekdüzen Muhasebe Sistemi “ Çağdaş Müşavirlik, 4. Baskı, Ekim, İstanbul
- 8) ELİTAŞ, C. (2012). Muhasebe Uygulamaları Açısından TMS TFRS'ye Geçiş Rehberi, Gazi Kitabevi, Ankara
- 9) ERDAMAR, C. & BASIK F. O. (2010). Finansal Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Türkmen Kitapevi, İstanbul
- 10) ERDOĞAN, N. (1997). Mali Tablolar ve Analizi, Atilla Kitabevi, Ankara
- 11) GÖKÇEN, G. ATAMAN, B. & ÇAKICI, C. (2011). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları, Türkmen Kitapevi, İstanbul
- 12) İBİŞ, C. (2004). Konsolide Finansal Tablolar Usul Esas ve Uygulamalar, İstanbul Yayımlı Yayıncılık, İstanbul
- 13) KAYA, İ. (2011). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar, Türkmen Kitapevi, İstanbul

- 14) ÖRTEN, R., KAVAL, H. & KARAPINAR, A. (2012). Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları, Gazi Kitabevi, 6.Baskı, Ankara
- 15) SAĞLAM, N., Şengel, S., & Öztürk, B. (2009). UMS /UFRS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması, Maliye Hukuk Yayınları, Turhan Kitabevi, Ankara
- 16) SCHROEDER, R. G. CLARK, M. W., CATHEY, J. M., (2005). Financial Accounting Theory and Analysis, John Wiley & Sons, 8th Edition
- 17) SEVİLENGÜL, O. (1998). Genel Muhasebe, Gazi Kitabevi, Ankara
- 18) TENKER, N. (1997). Finansal Muhasebe, Gazi Büro Kitabevi, Ankara

Makaleler

- 1) ARIKAN, Y. (1996). Uluslararası Muhasebe standartları ve Türkiye uygulaması, Mali Çözüm, Sayı 36.
- 2) BAŞPINAR, A. (2004). Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış, Maliye Dergisi, Mayıs-Ağustos, Sayı 146.
- 3) ÇİFTÇİ, Y. & YILMAZ, F. (2003). Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesinde Maliyet Yönteminin Kullanılması (Türkiye Uygulaması ve Uluslararası Uygulamaların Karşılaştırılması), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi, C.5, Yıl:10, Haziran, Sayı 20.
- 4) ÇİFTÇİ, Y. (2000). İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönetiminin Kullanılması, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV), c.2, Sayı 4.
- 5) DEMİR, V. & BAHADIR, O. (2009). UFRS/IFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon, Nobel Yayın, 2.Baskı, Nisan, Ankara
- 6) İBİŞ, C. ÖZKAN, S. (2006). Uluslar Arası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS)’na Genel Bakış. Mali Çözüm, Yayın No 74.
- 7) KIZIL, A. (1994). Genel Muhasebe Envanter ve Değerleme, Der Yayınları, İstanbul
- 8) KİRACI, M. & KÖSE, T. (2002). IASC, FASB ve TMS/IFRS’teki Muhasebe Standartları Oluşturma Süreci ve Uyumlaştırma, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran, sayı III.
- 9) MISIRLIOĞLU, İ. U. (2002). TMS 28 Özkaynak Yöntemi'nin Uygulanması, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 45.

10) NOBES, C. (1998). International Accounting Standards and Their Effect on the Financial Reporting of UK and Other European Companies, Management Accounting, Jul London, /Aug

11) SAYAR, Z. (2002). Oluşturulmakta Olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun Işığında Türkiye'de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma, Muhasebe ve Denetime Bakış, 25.

12) TOKAY, S. H. (1987) Muhasebede Standartlaştırma Çalışmalarının İncelenmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, S.B.E., Doktora Tezi, Ankara

13) UYAR, S. (2001). TMS, SPK, UMS ve Diğer Mevzuat Çokgeninde İştirakler, MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Aralık.

14) ÜSTÜNDAĞ, S. (2000). Muhasebe Standartları Oluşum Süreci. Muhasebe ve Denetime Bakış, Nisan, 1.Sayı.

İnternet Kaynakları

1) 21447 sayılı Resmi Gazete, 26.12.1992 Tarihli, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, www.resmigazete.gov.tr

2) Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetimi Standartları Kurumu, “Türkiye muhasebe Standartları”, www.kgk.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa Kaya 02.01.1983 tarihinde İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde doğmuştur. Sırasıyla okuduğu okullar; Ulubatlı Hasan İlkokulu, Kemal Kaya İlkokulu, İzzet Ünver Ortaokulu, 50. Yıl General Refet Bele Ortaokulu, Zeytinburnu 100. Yıl Ticaret Meslek Lisesi ve Açıköğretim Lisesidir. Üniversiteyi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde okumuştur. 2011 Kasım ayında SMMM sınavını kazanmıştır. 2012 Ocak ayında Okan Üniversitesi'nde Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans eğitimine başlamış olup devam etmektedir.